

Bostadsutskottets betänkande

1983/84:30

om fortsatt vattenkraftsutbyggnad (prop. 1983/84:160)

1 Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens förslag om fortsatt vattenkraftsutbyggnad (prop. 1983/84:160) jämte 26 motioner helt eller delvis. I propositionen läggs fram en plan för att tillgodose det av riksdagen fastställda målet för vattenkraftens roll till år 1990.

Utskottet godtar i allt väsentligt förslaget i propositionen beträffande planens omfattning och anser att planen bör ges en omfattning som garanterar ett produktionstillskott från vattenkraften om minst 2,5 TWh/år. För att uppnå detta tillskott bör planen fastställas så att den omfattar projekt om ca 3,8 TWh/år. Planen bör utformas så att största möjliga hänsyn tas till miljöaspekterna och till de lokala sysselsättningseffekterna. Utskottet förordar att planen omfattar två delar; en del bestående av projekt som i dag kan namnges och en andra del som senare bör föreläggas riksdagen.

Beträffande planens närmare omfattning i de delar den behandlas i betänkandet anser utskottet att vad i propositionen förordats i allt väsentligt kan godtas. Den ändringen föreslår dock utskottet i förhållande till propositionsförslaget att Nedre Lången och Haverö strömmar inte skall ingå i planen. Utskottet föreslår att Hårkan tas med i planen. Beträffande Ammeråns överledning anser utskottet att projektet bör tas med i planen under förutsättning att vissa frågor klargörs. Även beträffande Hylsjöns reglering och Hylströmmen förordas ytterligare överväganden.

I betänkandet behandlas även frågor bl. a. om minikraftverk och om vissa åtgärder för att stimulera investeringar i vattenkraftverk m.m.

Till betänkandet har fogats 23 reservationer och 5 särskilda yttranden. I tre reservationer från utskottets representanter för (c), (fp) och (vpk) anföras bl. a. att planen bör ges en omfattning så att ett produktionstillskott från vattenkraften om ca 2,5 TWh/år kan erhållas samt att projekten Ammeråns överledning och Hårkan inte skall ingå i planen.

2 Propositionen

Regeringen har i proposition 1983/84:160 – efter föredragning av statsrådet Birgitta Dahl – föreslagit riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring av vattenlagen (1983:291),
2. ändra riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen så att den föreslagna utbyggnaden av Bure älv kan ske,

3. godkänna de riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad som i regeringsprotokollet har förordats.

Propositionens lagförslag har som bilaga 1 (s. 50) och den i propositionen intagna planen har som bilaga 2 (s. 52) fogats till detta betänkande.

3 Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels de under allmänna motionstiden 1984 väckta och till bostadsutskottet hänvisade motionerna 1983/84:

723 av Björn Samuelson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen uttalar sig för att Strängforsen i Klarälven i Värmland undantas från utbyggnad,

1057 av Tore Claeson och Sven Henricsson (båda vpk) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Ammeråns överledning ej bör komma till stånd,

1368 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till motion 1983/84:1367 – såvitt nu är i fråga hemställs

(1) att riksdagen uttalar att de hittills outbyggda fyra huvudälvarna också i fortsättningen skall fredas från exploatering,

dels de under allmänna motionstiden 1984 väckta och till näringsutskottet hänvisade motionerna 1983/84: (näringsutskottet har med eget yttrande överlämnat dessa motioner till bostadsutskottet)

696 av Iris Mårtensson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn för att öka samhällets inflytande och inkomster från vattenkraftsproduktion,

855 av Lars Åke Larsson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en snar utbyggnad av Vargöns kraftverk,

904 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari – med hänvisning till motion 1983/84:902 – såvitt nu är i fråga hemställs

(2) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå som riksdagen tidigare uttalat sig för inte skall ske,

1040 av Bertil Måbrink (vpk) vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer att ta upp förhandlingar med AB Hälsingekraft i syfte att överföra Edeforsens kraftverk till statens vattenfallsverk,

1369 av Ivar Franzén och Arne Fransson (båda c) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om finansiering och stöd för utbyggnad av små vatten- och vindkraft-

verk (yrkandet behandlas såvitt avser små vattenkraftverk i detta betänkande).

2373 av Erik Olsson (m) vari, såvitt nu är i fråga, hemställs

(1) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kommande behov av energi bör tillgodoses genom utbyggnad av vattenkraft och kärnkraft – Secure-reaktorer (yrkandet behandlas såvitt avser utbyggnad av vattenkraft i detta betänkande),

2478 av Bertil Måbrink och Jörn Svensson (båda vpk) vari, såvitt nu är i fråga, hemställs

(3) att riksdagen hos regeringen begär ett program för upprustning av de i motionen angivna vattenkraftverken inom Gävleborgs län,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1983/84:

2814 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen slår fast en plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad i enlighet med vad som anförs i motionen,

2. att riksdagen uttalar sig för en lagreglering av den fysiska riksplaneringens riktlinjer beträffande skydd av älvar och älvsträckor i enlighet med vad som anförs i motionen,

2815 av Birgitta Hambræus (c) vari hemställs att riksdagen måtte besluta att avslå proposition 1983/84:160,

2816 av Egon Jacobsson m. fl. (s) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att Ammerån i sin helhet upptas i den uppräknings av älvar och älvsträckor som görs i 11 kap. 4b vattenlagen (1983:291),

2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om att Ammerån bör undantas från ingrepp,

2817 av Martin Olsson (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att Haverö strömmar i Ljungan skall undantas från utbyggnad,

2818 av Tore Nilsson (m) vari hemställs att riksdagen godkänner de riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad som förordas i motionen,

2819 av Agne Hansson och Gösta Andersson (båda c) vari hemställs att riksdagen med anledning av regeringens proposition 1983/84:160 beslutar att Fliseryd i Emån undantas från utbyggnad i den plan för vattenkraftens utbyggnad som regeringen nu föreslår,

2820 av Roland Brännström m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Fatsjöprojektet ersätter Vojmå i regeringens plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad,

2821 av Sven Lundberg m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Meåforsen bör undantas från utbyggnad,

2822 av Nils Åsling (c) vari hemställs

1. att riksdagen måtte besluta avslå proposition 1983/84:160 i vad avser dess förslag om utbyggnad av Nedre Lången, Härkan och Härjeån samt överledning av Ammerån till Gesunden,

2. att riksdagen måtte besluta hemställa att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att analysera vattenkraftsutbyggnadens roll för jämtländskt näringsliv och framlägga förslag till hur genom höjda regleringsavgifter länet skall tillföras ökade resurser.

2823 av Bengt-Ola Rytter m. fl (s) vari hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för att Skiffsforsen, Domnarvet och Avesta Storfors bör upptas i utbyggnadsplanen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samhällsägande av vattenkraften,

2824 av Sven-Erik Nordin (c) vari hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande kommunernas inflytande på kommande beslut om vattenkraftens utbyggnad,

2. att riksdagen beslutar avslå propositionens plan beträffande utbyggnad av Meåforsen,

2825 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen, med avslag på proposition 1983/84:160, i denna del godkänner de riktlinjer för den framtida vattenkraftsutbyggnaden som redovisats i motionen,

2. att riksdagen beslutar avslå proposition 1983/84:160 med förslag om ändring i 11 kap. 4 § vattenlagen samt uttalar att gällande riktlinjer för den fysiska riksplaneringen skall ligga fast,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stöd till investeringar i små vattenkraftverk m. m.,

4. att riksdagen beslutar hos regeringen hemställa om förslag avseende vattenkraftsskatten enligt de principer som redovisas i motionen,

2826 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om

a) förutsättningar för utnyttjande av investeringsfonden,

b) redovisning till riksdagen beträffande vissa av vattenfallsverket aktualiserade utbyggnadsprojekt,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande fortsatt vattenkraftsutbyggnad under minst den närmaste tioårsperioden,

3. att riksdagen beslutar om sådan ändring i fråga om den fysiska riksplaneringen att de 8 älvsträckor som i motionen föreslås omfattas av fysiska riksplaneringen skall undantas från utbyggnad,

2827 av Rolf Dahlberg m. fl. (m) vari – med hänvisning till motion 1983/84:2813 – hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om beslutsordningen vid vattenkraftsutbyggnad,

2. att riksdagen beslutar att godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för vattenkraftens utbyggnad med ändringarna att projekten Långan, Hylströmmen och Hylsjön icke skall medtas i planen och att projekten Hårkan och Edänge skall medtas i planen i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen beslutar att ändra riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen så att den i motionen föreslagna utbyggnaden vid Edänge kan ske.

4. att riksdagen beslutar att vidta eventuellt erforderliga ändringar av vattenlagen (1983:291) så att den i motionen föreslagna utbyggnaden vid Edänge kan ske,

2828 av Hans Wachtmeister (m) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att älvsträckorna Långan och Hylströmmen samt projektet Klippen inte skall ingå i planen för vattenkraftsutbyggnad,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförs i motionen,

2829 av Martin Olsson (c) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar uttala sig för att vid ställningstagande till fortsatt utbyggnad av vattenkraften särskild hänsyn skall tas till samernas och rennäringens intressen,

2. att riksdagen beslutar uttala sig för att slutliga ställningstaganden till ur renskötselsynpunkt kontroversiella projekt bör uppskjutas i avvaktan på resultatet av samerättsutredningens arbete.

I bilaga 6 (s. 80) lämnas en uppställning avseende motionsyrkandenas behandling.

4 Yttranden m. m.

Bostadsutskottet har berett skatteutskottet, jordbruksutskottet och näringsutskottet tillfälle att yttra sig i ärendet eller i vissa delar av det. Yttrandena har som bilaga 3 (s. 55), 4 (s. 57) och 5 (s. 61) fogats till detta betänkande.

Under beredningen av ärendet har utskottet muntligen och/eller skriftligen tillfört synpunkter från representanter för vissa kommuner, företag, intresseorganisationer och från enskilda.

5 Utskottet

5.1 Inledning

Genom propositionen föreläggs riksdagen en plan för vattenkraftsutbyggnad. Föredragande statsrådet finner det angeläget att förutsättningar skapas för att öka den enligt hennes uppfattning låga takten i vattenkraftsutbyggnad.

den så att landet kan tillföras viktig elproduktionskapacitet i den omfattning som statsmakterna tidigare angivit. En fortsatt vattenkraftsutbyggnad anses också bidra till att i vart fall under utbyggnadsskedet hindra den allvarliga arbetslösheten i de regioner som kan bli aktuella för utbyggnad av vattenkraft. Dessutom anges att kunnandet inom såväl de byggande kraftföretagen som den tillverkande industrin bevaras. Detta är inte minst viktigt sett mot bakgrund av beslutet att avveckla kärnkraften.

Föredraganden erinrar om att planen inte hindrar att projekt som inte tas upp i planen kan aktualiseras. Detta innebär dock inte att projekt som omfattas av planen automatiskt kommer att erhålla tillstånd enligt vattenlagen (VL). Föredraganden uttrycker dock den uppfattningen i propositionen (s. 11) att den omständigheten att ett projekt tas upp i planen innebär en markering av den betydelse som riksdag och regering fäster vid att planen för vattenkraftsutbyggnad kan genomföras i enlighet med de riktlinjer som riksdagen i olika sammanhang uttalat sig för.

I motion 2815 (c) yrkas avslag på propositionen. Motionären finner det viktigt att en bättre energianvändning uppnås och att den kunskap om energieffektivisering som finns får ett dominerande inflytande på energipolitiken. Motionären delar inte föredragandens uppfattning att en fortsatt vattenkraftsutbyggnad är nödvändig om en avveckling av kärnkraften skall bli möjlig. Inte heller finner motionären de i propositionen angivna sysselsättningsmotiven vara av den betydelse att det är rimligt att förstöra miljön.

Även den ovan refererade uppfattningen om betydelsen av att uppehålla kompetensen avvisas av motionären. I motionen anförts att en ökad användning av skogsenergi och vindenergi samt utbyggnad av icke kontroversiella vattenkraftsprojekt innebär att det inte finns anledning att forcera utbyggnad av vattenkraften.

Den nu framlagda propositionen är ett resultat av riksdagens begäran till regeringen om en plan för vattenkraftsutbyggnaden. Riksdagen beslöt nämligen på förslag av civilutskottet (CU 1981/82:33) att kompletterande förslag om vattenkraftsutbyggnad borde läggas fram år 1983 för att konkreta åtgärder skulle kunna vidtas under 1980-talet. Civilutskottets beslut grundades på uppfattningen att det kunde finnas fog för farhågorna att vattenkraftsutbyggnaden inte kommer att ske i önskad takt.

Den plan som nu föreläggs riksdagen har sålunda tillkommit efter en riksdagens begäran. Det finns inte anledning för riksdagen att nu frångå sitt beslut från år 1982. Det förslag till plan som nu föreläggs riksdagen bör sålunda sakbehandlas.

Utskottet kan inte dela motionärens uppfattning om att alternativa energislag skulle göra det möjligt att minska den av regering och riksdag tidigare antagna omfattningen med vilken vattenkraften skall ingå i vår energibalans. Denna fråga behandlar utskottet ytterligare nedan.

Med hänvisning till vad nu anförts avstyrker utskottet bifall till motion 2815 (c).

5.2 Prövningssystemet enligt vattenlagen m. m.

5.2.1 Lagreglering av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen

En fråga som vid flera tillfällen aktualiserats är huruvida VL ger tillräckliga garantier för att tillstånd inte ges till vattenkraftsutbyggnad i vattendrag som undantagits från sådan enligt av riksdagen godtagna riktlinjer inom den fysiska riksplaneringen (FRP). Som framgår av VL gäller enligt 3 kap. 1 § att ett vattenföretag inte får komma till stånd om det med hänsyn till valet av plats eller på något annat sätt möter hinder från allmänna planeringssynpunkter. Vid behandlingen av förslaget till vattenlag anfördes av civilutskottet (CU 1982/83:3y) att lydelsen av 3 kap. 1 § i förening med anförda motiv ger garantier mot att tillstånd ges till utbyggnad av de av riksdagen undantagna älvarna eller älvräckorna. I 3 kap. 2 § VL finns regler om att ett vattenföretag m. m. inte får strida mot fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan. I 3 kap. 3 § VL första stycket anges att även om hinder inte möter enligt 3 kap. 1 och 2 §§ ett vattenföretag inte får komma till stånd om det medför att någon skada eller olägenhet av större betydelse uppkommer för allmänna intressen. Utan hinder av 3 kap. 3 § första stycket får enligt paragrafens andra stycke företaget komma till stånd om regeringen finner att företaget är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt. Med anledning av lydelsen av 3 § andra stycket anförde ett enligt jordbruksutskottet (JoU 1982/83:30 s. 31) vid sin behandling av förslaget till vattenlag att det borde understrykas att varken regeringen eller övriga prövningsorgan har befogenhet att medge företag som strider mot de allmänna planeringssynpunkterna. Dispensregeln i 3 § andra stycket tar endast sikte på de fall då ett vattenföretag inte ansetts otillåtligt redan på grund av att det strider mot allmänna planeringssynpunkter (1 §) eller fastställd plan (2 §).

Bostadsutskottet vill erinra om att även i den tidigare vattenlagen fanns regler om att ett vattenföretag inte får komma till stånd om hinder möter bl. a. från allmänna planeringssynpunkter. Regeringen kunde dock, om företaget är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt, lämna medgivande även om hinder mötte bl. a. från allmänna planeringssynpunkter.

De nuvarande riktlinjerna inom ramen för den fysiska riksplaneringen har inte reglerats i lag på annat sätt än att de genom FRP-riktlinjer uppräknade älvarna och älvräckorna angivits i 11 kap. 1 § VL. Tillåtligheten av i detta lagrum uppräknade älvar och älvräckor skall prövas av regeringen. Dock bör strykas under vad ovan anförts om att företag som strider mot allmänna planeringssynpunkter inte kan medges av regeringen.

I motion 2814 (fp) yrkande 2 hemställs att riksdagen uttalar sig för en lagreglering av FRP-riktlinjerna beträffande skydd av älvar och älvräckor i enlighet med förslaget i motionen. Motionärerna anför att riktlinjerna måste ges ökad tyngd och långsiktighet, något som enligt deras uppfattning bäst sker genom en reglering i lag i enlighet med ett förslag som lades fram av den tidigare regeringen.

Som framgått ovan har någon lagreglering av riktlinjerna avseende undantagna älvar och älvsräckor i den mening motionärerna avser inte ägt rum. Detta innebär emellertid inte att möjligheter saknas att hävda riktlinjernas genomslagskraft enligt VL. Detta framgår av den ovan lämnade redogörelsen. Det finns emellertid anledning erinra om att ett förslag till lagreglering, bl. a. av i FRP-sammanhang undantagna älvar och älvsräckor, lagts fram i departementspromemorian (Ds Bo 1984:3) med förslag till naturresurslag. I promemorian anges avsikten vara att riktlinjerna i FRP avseende undantagna älvar och älvsräckor skall tas in i naturresurslagen när ställning tagits till bl. a. vattenkraftsberedningens förslag. I det sammanhanget anges också avsikten vara att behandla frågan om i vilken omfattning bestämmelserna skall avse källflöden samt huruvida minikraftverk skall kunna tillåtas eller inte. Promemorian har remissbehandlats. Ett förslag till naturresurslag, som f. n. bereds i regeringens kansli, avses överlämnas till riksdagen hösten 1984. Frågan om riktlinjernas omfattning m. m. är också beroende av riksdagens beslut med anledning av 1981 års energikommittés förslag.

Ett riksdagens uttalande om lagreglering är sålunda inte erforderligt, och ett riksdagens initiativ i frågan kan därför inte nu anses vare sig nödvändigt eller meningsfullt. Motion 2814 (fp) yrkande 2 avstyrks. Syftet med motionsyrkandet får anses tillgodosett. Utskottet kommer hösten 1984 att behandla bl. a. motioner om lagreglering av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen i ett större perspektiv.

Utskottet tar i detta sammanhang upp ytterligare tre motionsyrkanden i vilka begärs ändringar av FRP-riktlinjerna eller riksdagsuttalanden om att vissa älvar skall undantas från utbyggnad.

I motion 2827 (m) yrkandena 3 och 4 hemställs att riktlinjerna och VL ändras så att den av motionärerna föreslagna utbyggnaden vid Edänge kan ske. Motionärerna förordar med avvikelse från förslaget i propositionen att Edänge i Mellanljusnan – som nu omfattas av FRP-riktlinjerna – byggs ut.

I motion 2826 (vpk) yrkande 3 föreslås ändringar i riktlinjerna så att följande älvsräckor undatas: Vojmån i Ångermanälven, Nedre Ammerån, Nedre Lången och Hårkan i Indalsälven, Haverö och Sölvbacka i Ljungan, Hamre i Ljusnan och Strängsforsen i Klarälven. Vidare bör i detta sammanhang tas upp motion 1368 (vpk) yrkande 1. Detta förslag innebär att riksdagen skall uttala att de hittills outbyggda fyra huvudälvarna också i fortsättningen skall fredas från exploatering. Som motionärerna anför omfattas dessa älvar av FRP-riktlinjerna.

Utskottet gör följande bedömning. Som framgått av vad ovan anförts övervägs f. n. ett förslag till naturresurslag i regeringens kansli. Enligt utskottets uppfattning bör vad i motionerna anförts om ändring av FRP-riktlinjerna i princip inte nu genomföras. Utskottet har grundad anledning förutsätta att regeringen sedan riksdagen tagit ställning till planens inriktning återkommer till riksdagen och redovisar sin syn på omfattningen m. m. av

FRP-riktlinjerna. I de inom regeringens kansli pågående övervägandena om en naturresurslag kommer som naturlig del sålunda att prövas riktlinjernas utformning. Vad nu anförts innebär att skäl inte heller finns att tillstyrka motionerna såvitt däri föreslås ändringar i VL. Motionerna 1368 (vpk) yrkande 1 och 2826 (vpk) yrkande 3 avstyrks med hänvisning till vad nu anförts. I vad gäller den förstnämnda motionen om undantag för de fyra outbyggda älvarna ger FRP-riktlinjerna det skydd som motionärerna i sak begär.

Inte heller kan utskottet tillstyrka motion 2827 (m) yrkandena 3 och 4 om att riktlinjerna m. m. nu skall ändras i avsikt att göra det möjligt att förverkliga projektet Edänge.

Nedan behandlar utskottet vad i propositionen och i motion förordats om Bureälven och om ändring av FRP-riktlinjerna i samband därmed.

5.2.2 Beslutsordningen vid vattenkraftsutbyggnad

I motionerna 2827 (m) och 2824 (c) tas i ett vidare perspektiv upp frågan om beslutsordningen vid vattenkraftsutbyggnad.

Motionärerna i motion 2827 (m) anför att riksdagen såsom hittills bör uttala vilka älvräckor som bör undantas från exploatering och att beslut i övriga ärenden skall fattas av vattendomstolarna och regeringen. I motionsyrkande 1 begärs ett riksdagens tillkännagivande om en beslutsordning i enlighet med motionsförslaget.

Utskottet som i och för sig kan dela motionärernas principiella uppfattning om riksdagens roll vill erinra om att även med den teknik som valts i propositionen det ankommer på vattendomstolarna och/eller regeringen att besluta i ärenden enligt VL. Utskottet finner det angeläget stryka under vad i propositionen och ovan (s. 6) anförts om att den omständigheten att ett projekt tas upp i planen inte innebär att det kommer att erhålla tillstånd enligt VL. Motsatsen gäller även; det faktum att ett projekt inte ingår i planen innebär inte att det inte kan prövas enligt VL. Dessutom vill utskottet påminna om att det tillvägagångssätt som valts i propositionen får anses vara en rimlig ordning för att tillgodose riksdagens begäran om en plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad. Utskottet har emellertid grundad anledning förutsätta att vad i motion 2827 (m) yrkande 1 föreslagits om beslutsordningen ingår som en naturlig del i de pågående övervägandena om en naturresurslag. Det finns sålunda skäl att ytterligare pröva riksdagens roll i sammanhanget. Utan någon riksdagens begäran därom kan sålunda antas att regeringen kommer att lämna riksdagen sin syn på den i motionen aktualiserade frågan.

I motion 2824 (c) anförts att kommande beslut om vattenkraftens utbyggnad helt bör bygga på berörda kommuners åsikt i frågan. Om berörda kommuner säger nej till utbyggnad skall detta beslut inte sättas ur spel genom centrala beslut. Har kommunen å andra sidan sagt ja skall utbyggnad medges. Varje enskilt utbyggnadsprojekt skall även i fortsättningen prövas

av vattendomstol. I motionens yrkande 1 hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunernas inflytande på kommande beslut om vattenkraftens utbyggnad.

Vad motionären förordar är sålunda närmast att anse som ett kommunalt veto i vattenkraftsärenden. Civilutskottet behandlade år 1976 (CU 1975/76:18) en motion med i princip samma förslag som det nu föreliggande. Utskottet anförde därvid bl. a. att de principiella motsättningarna mellan stat och kommun inom ramen för FRP får överbryggas genom samråd före det slutliga planavgörandet och att det inom ramen för FRP-riktlinjerna finns möjligheter att ta hänsyn till lokala bedömningar. Vidare anförde civilutskottet följande.

I detta sammanhang skall inte bedömas huruvida 1975 års riktlinjer skall omprövas nu eller om detta skall – enligt tidigare beslut – anstå till år 1977 då pågående utredningsarbete har gett underlag för nya förslag. Det frågan här gäller är om riksdagen skall fränkänna sig kompetensen att i form av planeringsriktlinjer väga lokala och riksförankrade bevaringssynpunkter mot energipolitiskt grundade utbyggnadskrav. Enligt utskottets mening kan ett sådant beslutssystem inte komma i fråga. Att de lokala synpunkterna skall få föras fram och noggrant övervägas råder däremot inga delade meningar om. Sedan riktlinjerna väl preciserats måste avvägningarna i enskilda fall givetvis ske hos regeringen.

Bostadsutskottet finner inte anledning förordna riksdagen att ändra sin inställning i frågan. Motion 2824 (c) yrkande 1 avstyrks sålunda. Utskottet vill erinra om att frågan om hur kommunernas berättigade inflytande m. m. i plansammanhang skall komma till uttryck är en huvudfråga i det arbete med en ny plan- och bygglag som f. n. pågår. Avsikten är att riksdagen hösten 1984 även skall föreläggas förslag om en ny plan- och bygglag. Det finns sålunda anledning återkomma även till frågan om kommunernas inflytande m. m.

5.3 Omfattningen av en plan om vattenkraftsutbyggnad

Som framgått ovan (s. 6) och av propositionen (s. 6–7) begärde riksdagen år 1982 (CU 1981/82:33) en plan som kunde läggas till grund för den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden. Uppdraget att närmare överväga frågan anförtröddes vattenkraftsberedningen (VKB). Bl. a. hade beredningen i uppgift att studera olika möjligheter att åstadkomma den av riksdagen år 1975 förutsatta utbyggnadsnivån om 66 TWh vattenkraft per år och belysa vattenkraftens möjliga roll i den svenska energiförsörjningen.

Beredningen har i betänkandet Vattenkraft (SOU 1983:49) angivit som mål att ytterligare 2,5 TWh/år nu bör byggas ut. Förslaget motiveras med att 1975 års energipolitiska beslut förutsatte en utbyggnad med 5 TWh/år varav 2,5 TWh/år byggts ut eller lovgivits. Eftersom vid en prövning enligt VL m. m. vissa projekt kan falla bort omfattar beredningens förslag till plan ca 3,1 TWh/år.

En utbyggnad med 2,5 TWh/år inom ramen för VKB:s förslag anges

innebära investeringar på 5–6 miljarder kronor i 1982 års penningvärde och ge en direkt sysselsättning på mellan 8 000 och 9 000 årsverken under de närmaste tio åren.

VKB:s förslag har remissbehandlats.

Föredraganden anför i propositionen att förslaget om planens omfattning grundas på de förslag VKB i stor enighet lagt fram. Den plan som nu föreläggs riksdagen är enligt föredraganden att anse som en förhandsbedömning av hur olika utbyggnadsprojekt skall ses från övergripande utgångspunkter. Planen innebär sålunda inget hinder för att aktualisera projekt som inte är upptagna i planen. Inte heller innebär, som framgått ovan, att tillstånd automatiskt kommer att meddelas projekt som upptas i den plan som beslutas. En prövning enligt VL m. m. skall alltid göras i det enskilda fallet.

Efter att ha redovisat vissa remissinstansers uppfattning om den nivå utbyggd vattenkraft som f. n. finns i landet anför föredraganden att det inte är möjligt att med någon större säkerhet uttala sig om den exakta storleken på det tillskott som behövs för att den av riksdagen beslutade nivån om 66 TWh/år skall uppnås. I propositionen anges att en plan bör innehålla utbyggnadsprojekt av en sådan omfattning att det kan vara möjligt att uppnå ett större tillskott än 2,5 TWh/år om det skulle visa sig nödvändigt. Med hänsyn till den osäkerhet som enligt föredraganden råder anges planen böra omfatta utbyggnadsprojekt som kan leda till att ett tillskott om 3,5 TWh/år kan uppnås om det visar sig nödvändigt för att vattenkraften skall kunna bidra med 66 TWh/år i vår energibalans. I propositionen föreslås att den plan som bör fastställas för vattenkraftens utbyggnad under den närmaste tioårsperioden skall omfatta projekt om ca 3,8 TWh/år.

Förslaget till plan utgår i huvudsak från VKB:s förslag i vad avser om- och tillbyggnader, nybyggnader samt minikraftverk. Åtgärder för att stimulera renoveringar av befintliga kraftverk föreslås i propositionen. Denna senare fråga behandlar utskottet nedan (s. 21–22).

I propositionen anføres att den föreslagna planen läggs fram, varvid största möjliga hänsyn bör tas till miljön och till möjligheterna att uppnå bred politisk förankring för planen. Viktiga bedömningar anges därvid vara FRP-riktlinjerna och VKB:s förslag.

Planen innehåller enligt vad som anges i propositionen två delar. Den ena delen omfattar projekt som i dag kan namngivas och som redovisas i propositionen. Dessa projekt anges motsvara ett tillskott om ca 3 TWh/år, varav ca 0,1 TWh/år bedöms falla bort genom projektmodifieringar m. m. För att uppnå projekt med ett produktionstillskott om 3,8 TWh måste sålunda förteckningen utökas med ett antal projekt. Denna – den andra delen av planen – bör enligt föredraganden bestå av projekt med ett sammanlagt produktionstillskott om 0,9 TWh/år. Den andra delen av planen avses redovisas för riksdagen i den proposition om energipolitiken som planeras till våren 1985.

I motion 2827 (m) anføres att omfattningen av planen sådan den angivits i

propositionen stämmer med den bedömning som moderata samlingspartiet gjorde i samband med arbetet i VKB.

Däremot görs invändningar mot propositionens förslag till omfattning av planen i vissa motioner. Förslag om en modifierad omfattning förs fram i motionerna 2814 (fp) yrkande 1, 2825 (c) yrkande 1 och 2826 (vpk) yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga. I de tre motionerna anför sammanfattningsvis att en utbyggnad enligt VKB:s förslag är tillräcklig för att nå målet för vattenkraftsutbyggnaden, att någon ytterligare utbyggnadspotential om knappt 1 TWh/år inte bör komma i fråga samt att i propositionen inte anförts några rimliga skäl för att frågå VKB:s förslag.

Näringsutskottet som yttrat sig över förslaget i propositionen och över förslagen i motionerna såvitt avser planens omfattning godtar förslaget i propositionen på där angivna grunder.

Bostadsutskottet delar föredragandens uppfattning att det är viktigt att planen utformas så att största möjliga hänsyn kan tas till miljön och till möjligheterna att uppnå en bred politisk förankring av planen. Utskottet kan också ansluta sig till uppfattningen i propositionen om att det kan vara svårt att med någon större säkerhet uttala sig om hur stort tillskott av vattenkraft som behövs för att den av riksdagen beslutade nivån om vattenkraftens andel i elproduktionen skall kunna nås. En liknande uppfattning framfördes av VKB och av flera remissinstanser vid behandlingen av beredningens förslag.

Mot bakgrund av den tveksamhet om planens omfattning som yppats finns anledning erinra om att riksdagen år 1975 (NU 1975:30) trots en viss osäkerhet godtog att det skulle vara möjligt att fram till år 1985 öka årsproduktionen av vattenkraft med 5 TWh. VKB föreslår, som framgått ovan, att ytterligare 2,5 TWh/år nu bör byggas ut. VKB motiverar sitt förslag med att 1975 års riksdagsbeslut förutsatte en utbyggnad som ger ett produktionstillskott med 5 TWh/år, av vilka 2,5 TWh/år byggts ut eller lovgivits.

Beträffande det produktionstillskott som är erforderligt för att nå den av riksdagen beslutade nivå avseende vattenkraftens andel i energiproduktionen finner bostadsutskottet det motiverat att – med bibehållande av 1975 års ovan refererade beslut – i huvudsak ansluta sig till uppfattningen i propositionen och i motionerna 2814 (fp), 2825 (c) och 2826 (vpk) om att en utbyggnadsplan bör utformas som garanterar ett produktionstillskott från vattenkraften om minst 2,5 TWh/år. Utskottet anser det viktigt att planen ges en omfattning så att detta produktionstillskott verkligen kommer att kunna förverkligas. Det kan nämligen inträffa att projekt av olika anledningar faller bort eller modifieras. För att öka handlingsfriheten finns därför skäl förorda att planen fastställs så att den omfattar projekt om ca 3,8 TWh/år. En sådan omfattning av planen borde enligt utskottets mening verksamt bidra till att göra det möjligt att under den närmaste tioårsperioden uppnå den i propositionen och i de nu behandlade motionerna förordade utbyggnadsnivån. Utskottet vill också erinra om att en plan med den nu förordade

omfattningen bör utformas så att största möjliga hänsyn tas till miljöaspekterna och till de lokala sysselsättningseffekterna. Bl. a. är det viktigt att utbyggnaderna planeras så att förhållandevis varaktig sysselsättning skapas. Vad utskottet nu med anledning av förslaget i propositionen och i motionerna 2814 (fp) yrkande 1, 2825 (c) yrkande 1 och 2826 (vpk) yrkande 2 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga anför om utbyggnadsnivån och planens omfattning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. En anslutning till vad nu anförts innebär sålunda att regeringen bör återkomma till riksdagen avseende den del av planen som kan erfordras för att ge planen den nu förordade omfattningen. Utskottet behandlar nedan vilka projekt som redan i dag kan namngivas och som bör ingå i planen.

I detta sammanhang behandlar utskottet de av näringsutskottet med eget yttrande överlämnade motionerna 904 (fp) yrkande 2' och 2373 (m) yrkande 1 delvis. I det förstnämnda yrkandet föreslås riksdagen ge regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad över tidigare beslutad produktionsnivå inte skall ske. I den sistnämnda motionen begärs ett tillkännagivande om att behovet av energi bör tillgodoses bl. a. genom utbyggnad av vattenkraft.

Den av riksdagen beslutade nivån för vattenkraftens andel av vår energiproduktion har inte satts i fråga i propositionen eller av VKB. 1975 års riksdagsbeslut torde i denna del numera få anses delas av en bred majoritet. Ett uttalande enligt motion 904 (fp) yrkande 2 kan inte anses tjäna något reellt syfte.

Vad i motion 2373 (m) yrkande 1 föreslagits om utbyggnad av vattenkraft får i allt väsentligt anses tillgodosett med hänvisning till vad utskottet med anledning av propositionen anför om planens omfattning m. m.

Motionsyrkandet avstyrks såvitt nu är i fråga.

5.4 Planens närmare utformning m. m.

5.4.1 Inledning

Som framgått ovan finns i propositionen intagen vad föredraganden kallar den del av planen som i dag kan namngivas. Denna omfattar projekt motsvarande ett produktionstillskott om ca 3 TWh/år, varav 0,2 TWh/år avser vattenkraft producerad i minikraftverk. Av det angivna produktions-tillskottet bedöms ca 0,1 TWh/år falla bort genom bl. a. projektmodifieringar och föreskrivna minimitappningar.

Vidare anges i propositionen att ett antal ärenden f. n. ligger hos regeringen för avgörande. Föredraganden finner det angeläget att regeringen fattar beslut i samtliga dessa ärenden så att de projekt som regeringen kan anse tillåtna genomförs.

Det förhållandet att regeringen för riksdagen redovisat en plan innebär självfallet ingen förändring i prövningssystemet och dess grunder. Vatten-domstolens prövning och en eventuell regeringsprövning enligt VL har inte

förändrats vare sig genom regeringens förslag eller med anledning av nu föreliggande betänkande.

Med anledning av förslaget till plan har väckts 16 motioner. I vissa av dem förordas att i planen upptagna älvar och älvsträckor undantas från utbyggnad, medan i andra förordas att vissa projekt som inte tagits upp i planen förs till planen. Slutligen förordas i några motioner riksdagen uttala att vissa projekt som inte tagits upp i planen inte bör komma till utförande. Även vissa under allmänna motionstiden väckta motioner om vattenkraftsutbyggnad behandlas i betänkandet.

5.4.2 Särskilda överväganden angående vissa projekt

Utskottet tar inledningsvis upp frågan om projektet *Nedre Lången* i Indalsälven. I propositionen (s. 22–23) redovisas att projektet omfattande två kraftverk varit föremål för vattendomstolens prövning och att såvitt vattendomstolen kunde finna hinder mot företagen inte förelåg från allmänna planeringssynpunkter. Dåvarande regeringen beslöt år 1981 att företagets verkningar i området var så betydande att de ansågs utgöra hinder enligt 2 kap. 3 § andra stycket VL (1918:523). En utbyggnad skulle enligt regeringen också leda till intrång för rennäringen. Sökanden har nu omarbetat projektet och minskat det. Med hänvisning till att projektet i sin nuvarande utformning enligt föredraganden väsentligen reducerar tidigare invändningar anses Nedre Lången böra tillföras planen.

VKB hade inte tagit upp projektet.

Förslag om att Nedre Lången inte skall ingå i planen har tagits upp i motionerna 2814 (fp) yrkande 1, 2818 (m), 2822 (c) yrkande 1, 2826 (vpk) yrkande 2, 2827 (m) yrkande 2, 2828 (m) yrkande 1, samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga.

I motion 2825 (c) förs inte fram något formellt förslag om att projektet skall utgå ur planen, dock uttrycks i motionen i stort sett en anslutning till VKB:s förslag.

I en av motionerna anføres att Lången är ett av de sista kvarvarande strömfiskevattnen av någon storlek i Östersunds närhet samt att älvsträckan har de största utvecklingsmöjligheterna för ett ökat fritidsfiske och därmed sammanhängande turism.

Under beredningen av ärendet har utskottet dessutom tillförts synpunkter som innebär att en utbyggnad av Nedre Lången skulle medföra att mycket höga bevarandevärden skulle omintetgöras. Lången och området i dess närhet anses vara av stort intresse för rekreation och rörligt friluftsliv och ha en säregen vildmark och höga naturvärden. Dessutom anges att området prägas av en orördhet eftersom bebyggelsen vid älvens stränder är praktiskt taget obefintlig.

Utskottet delar motionärernas uppfattning och förordar att Nedre Lången inte tas med i planen. Vad nu anförts innebär sålunda i huvudsak en

anslutning till de ovan nämnda motionerna. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad nu förordats.

Tre projekt i *Hårkan* – Hötagsströmmen, Edsoxforsen och Högfors – ingick i VKB:s förslag. VKB beräknade att projektet ger ett tillskott om ca 180 GWh. Projektet har inte tagits upp i planen i propositionen.

I motion 2827 (m) yrkande 2 (delvis) föreslås att *Hårkan* skall tas med i planen. Yrkandet i motion 2825 (c) yrkande 1 delvis om godkännande av riktlinjer för den framtida vattenkraftsutbyggnaden utgår i huvudsak från VKB:s förslag.

I motionerna 2822 (c) yrkande 1 delvis och 2826 (vpk) yrkande 2 delvis förordas att *Hårkan* inte tas med i planen. Dessutom föreslås i motion 2814 (fp) yrkande 1 delvis att Hötagsströmmen undantas från planen.

Den omfattning av planen som utskottet ovan uttalat sig för innebär i förening med de undantag från planen som utskottet i detta avsnitt förordar att det finns anledning att till planen föra projektet *Hårkan*. Därmed har i stort sett den av utskottet förordade planen samma omfattning som regeringens plan. Utskottet finner detta nödvändigt inte minst med tanke på att det måste anses vara angeläget att klarhet skapas om vilka projekt som redan nu kan anges. Utskottet tillstyrker sålunda motionerna 2825 (c) yrkande 1 delvis och 2827 (m) yrkande 2 delvis samt avstyrker motionerna 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2822 (c) yrkande 1 delvis och 2826 (vpk) yrkande 2 delvis. Vad nu anförts bör ges regeringen till känna.

I propositionen behandlas relativt ingående frågan om *Ammeråns överledning*. Projektet innebär sammanfattningsvis att vattnet i åns nedre del ca 16 kilometer från utloppet i Indalsälven överleds genom en tunnel till sjön Gesunden. Projektet som tagits med av VKB är det från kraftekonomisk synpunkt mest gynnsamma i beredningens förslag. Projektet som enligt propositionen ger ett energitillskott på 136–158 GWh/år beroende på minimitappning ånges samtidigt möjliggöra en utbyggnad av stationerna Krångede, Gammelänge, Hammarforsen, Svarthålsforsen och Stadsforsen med ett produktionstillskott om ca 215 GWh/år.

Länsstyrelsen och Ragunda kommun anför i svar på VKB att beredningens betänkande i dessa delar är alltför bristfälligt som beslutsunderlag. En opartisk utredning om överledningsprojektet och effektiviseringarna önskas. Vissa centrala myndigheter avstyrker projektet medan andra anser att om- och tillbyggnaderna bör komma till stånd utan överledningen.

BÅKAB som äger fallrättigheten i *Ammerån* anför att de berörda kraftföretagen har framme det ekonomiska underlag som behövs för att kunna ta ställning till det samlade projektet.

Efter att ha upplyst att vissa överläggningar ägt rum mellan industridepartementet, länsstyrelsen, kommunen och berörda kraftföretag konstateras i propositionen att något ekonomiskt alternativ till överledningen inte föreligger för att få till stånd effektutbyggnaderna.

Ragunda kommun har sedermera i ett förnyat yttrande över vattenkrafts-

beredningens förslag tagit ställning mot en utbyggnad av en överledning och för att Ammerån i sin helhet undantas från utbyggnad. För egen del förordar föredraganden efter en sammanvägd bedömning av redovisade förhållanden att projektet Ammeråns överledning bör föras till planen. I detta sammanhang betonas särskilt att en förutsättning för att överledningen skall få genomföras bör vara att om- och tillbyggnaderna i de fem kraftstationerna nedströms sjön Gesunden verkligen kommer till stånd under planperioden och att projekten genomförs på ett sådant sätt att sysselsättningen kan utsträckas i ungefär sex år.

I motionerna 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2816 (s), 2818 (m) delvis, 2822 (c) yrkande 1 delvis, 2826 (vpk) yrkande 2 och i den under allmänna motionstiden väckta motionen 1057 (vpk) föreslås att Ammeråns överledning inte tas med i planen. Motionärerna anför bl. a. att Ammerån numera är det enda helt orörda vattendraget i Mellannorrland, att den är av riksintresse för fisket, att Ammeråns ekologiska system av många forskare beskrivits som omistligt samt att Ammerån är ett av de ytterst få vattendrag som även i framtiden kan stå emot försurningen. I två motioner anföras att förutsättningarna för att få till stånd effektutbyggnaderna utan att behöva överleda Ammerån radikalt förbättrats genom en förskjutning av ägarintressena.

Med anledning av vad i propositionen och motionerna förordats samt med anledning av VKB:s förslag och remissinstansernas synpunkter och mot bakgrund av vad utskottet i övrigt inhämtat vid beredningen av ärendet gör utskottet följande bedömning.

Enligt utskottets uppfattning bör Ammeråns överledning tas med i planen liksom om- och tillbyggnaderna i de fem ovan namngivna kraftstationerna. Utskottet anser liksom föredraganden att överledningen är nödvändig för att om- och tillbyggnaderna skall komma till stånd. Utskottet anser emellertid att vissa särskilda förutsättningar bör beaktas. Inledningsvis vill utskottet erinra om att Ragunda kommun föreslagit att en särskild utredning genomförs. Utskottet, som delar denna uppfattning, anser härvid att det är angeläget att vissa frågor klarläggs, även om riksdagen, som utskottet sålunda förordar, beslutar att överledningen samt om- och tillbyggnaderna skall ingå i planen. Exempel på frågor som bör klarläggas är hur Ragunda kommun skulle kunna tillföras ekonomisk ersättning utöver den som kan bli följd av prövningen enligt VL. Vidare bör i utredningen klargöras att nuvarande FRP-riktlinjer avseende Ammerån inte skall ändras, något som sålunda innebär att någon vidare utbyggnad i Ammerån inte kommer att ske. Därför bör övervägas hur utbyggnaden skall ske så att sysselsättningen kan fördelas så som förordas i propositionen, dvs. att den utsträcks på en period om ungefär sex år. Ytterligare bör behandlas frågan om vilka åtgärder som kan behöva vidtas i avsikt att i möjligaste mån bevara fisket.

Som framgått ovan avses riksdagen att under 1985 föreläggas förslag om den andra delen av planen. Vid detta tillfälle bör det vara möjligt för riksdagen att få en redovisning av hur nämnda frågor behandlats i förening

med regeringens syn på frågan.

Vad nu anförts om att Ammeråns överledning och om att vissa om- och tillbyggnader skall ingå i planen samt om vissa överväganden bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Denna inställning innebär ett avslag på motionerna 1057 (vpk), 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2816 (s), 2818 (m) delvis, 2822 (c) yrkande 1 delvis och 2826 (vpk) yrkande 2 delvis.

Utskottet går nu över till att behandla det i planen upptagna projektet *Haverö* i Ljungan. Projektet har tagits med i VKB:s förslag. I beredningen har angivits att det varit nödvändigt att ta med vissa projekt och då bl. a. *Haverö* för att nå upp till den nivå beredningen ansåg nödvändig för att erhålla det av VKB förordade produktionstillskottet. Projektet gavs i betänkandet *Vattenkraft och miljö* högt bevarandevärde (klass 3 b) på grund av områdets stora naturvärden och dess betydelse som rekreationsområde inom regionen. Projektet har behandlats av vattendomstolen som ansett det tillåtligt enligt VL.

Projektet avstyrks av bl. a. Ånge kommun, länsstyrelsen i Västernorrlands län, fiskeristyrelsen och naturvårdsverket.

I motionerna 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2817 (c) och 2826 (vpk) yrkande 2 delvis föreslås att projektet inte tas med i planen. I motion 2817 (c) anförts att en utbyggnad av *Haverö* endast skulle ge en sysselsättning om 30 årsarbetare under två år och ge ett produktionstillskott om 17 GWh/år. Motionären redovisar utförligt länsstyrelsens uppfattning i frågan och anför sammanfattningsvis att området har en värdefull naturmiljö och förutsättningar att utvecklas för turism och rekreation samt att projektet ger ett mycket litet elkraftstillskott och endast kortvariga sysselsättningseffekter.

Även enligt utskottets uppfattning finns anledning förorda att projektet *Haverö* inte tas med i planen. Utskottet har därvid fäst stor vikt vid kommunens uppfattning i frågan och även tagit intryck av den omständigheten att en utbyggnad av *Haverö* skulle ge ett ganska ringa produktionstillskott.

Enligt bostadsutskottets mening bör riksdagen med avslag på regeringens förslag och de nu behandlade motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet nu anført om att *Haverö* strömmar inte bör ingå i planen.

I VKB:s förslag till plan togs inte med *Hylsjöns reglering* och en utbyggnad av *Hylströmmen*. Beredningen ansåg att projektet *Hylströmmen* borde utredas närmare innan ställning togs.

I propositionen anges att Ovanåkers och Bollnäs kommuner tillstyrkt en utbyggnad av *Hylströmmen* samt att kammarkollegiet ansett att det material som i ärendet finns hos regeringen är väl så gott som det som redovisats för andra vattenkraftsprojekt. Mot bakgrund av bl. a. kammarkollegiets uppfattning om att erforderligt beslutsunderlag finns och att därmed VKB:s tveksamhet beträffande möjligheten att bedöma projektens inverkan på älvräckan enligt föredraganden nu kan anses undanröjd förordas i propositionen att *Hylsjöns reglering* och *Hylströmmen* förs till planen.

I motionerna 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2825 (c) yrkande 1 delvis, 2826 (vpk) yrkande 2 delvis, 2827 (m) yrkande 2 delvis och 2828 (m) delvis föreslås att projekten Hylsjöns reglering och Hylströmmen inte tas med i planen. I en motion anges att den plan som förordades av VKB är tillräcklig för att nå uppsatta mål, i en annan att området där Hylströmmen ligger är väsentligt från naturvårds- och rekreationssynpunkt.

Även om utskottet i och för sig kan acceptera den uppfattning som förs fram i propositionen om att tillräckligt underlag nu finns för att ta ställning till projekten, finner utskottet vid en sammanvägning av olika synpunkter det motiverat att förorda att ytterligare överväganden görs. Utskottet vill erinra om att regeringens avsikt är att våren 1985 förelägga riksdagen en proposition om energipolitiken. Utskottet förordar att frågan om Hylströmmen m. m. ytterligare övervägs, bl. a. mot bakgrund av en samlad syn på inriktningen och omfattningen av vattenkraftsutbyggnaden i Gävleborgs län och att regeringen i 1985 års proposition för riksdagen redovisar sin syn mot bakgrund av de nu förordade ytterligare övervägandena. Projekten bör sålunda inte tas upp i planen. Vad nu anförts bör innebära att det blir möjligt att erhålla det tillkommande utredningsmaterial som VKB efterlyst.

Vad nu anförts bör riksdagen med anledning av de ovannämnda motionerna som sin mening ge regeringen till känna.

Slutligen tar utskottet i detta avsnitt upp frågan om utbyggnad av *Bure älv*. I propositionen föreslås denna älv ingå i planen. Att utskottet särskilt behandlar detta projekt beror på att älven f. n. är skyddad från utbyggnad enligt FRP-riktlinjerna och därmed också upptagen i den uppräknings av älvar och älvsträckor som görs i 11 kap. 1 § 4 VL. Som följd av att projektet förordas ingå i planen föreslås att älven tas bort från uppräknings i VL samt att riktlinjerna ändras.

VKB hade föreslagit att *Bure älv* tas med i planen och att undantaget mot vattenkraftsutbyggnad i FRP upphävs. I motion 2825 (c) yrkande 2 föreslås riksdagen avslå propositionsförslaget om ändringen i VL och ändringen i FRP-riktlinjerna. Motionärerna anser att gällande riktlinjer bör ligga fast och att någon ändring i VL inte bör göras.

Utskottet har ovan (s. 8–9) uttryckt den principiella uppfattningen att FRP-riktlinjerna inte nu bör ändras, bl. a. mot bakgrund av att riksdagen inom kort avses få ta ställning till ett förslag om FRP-riktlinjernas utformning m. m. Utskottet vill emellertid, med avsteg från denna uppfattning, inte tillstyrka vad i motion 2825 (c) yrkande 2 föreslagits om att projektet inte skall tas med i planen. Som anförts i propositionen (s. 19) har älven enligt VKB:s uppfattning inga sådana bevarandevärden att ett undantag är motiverat. VKB var enig i sin uppfattning om att älven kunde ingå i planen. I propositionen anges att VKB:s förslag med något undantag inte mött erinran från remissinstanserna.

Utskottet delar VKB:s förslag och förslaget i propositionen. *Bure älv* bör ingå i planen. FRP-riktlinjerna bör ändras liksom VL. Utskottet tillstyrker

sålunda propositionen såvitt gäller hemställan under 1 och 2. Motion 2825 (c) yrkande 2 avstyrks.

5.4.3 Övriga projekt som tagits upp i propositionen eller i motioner

5.4.3.1 Propositionens förslag till plan som mött invändningar i motioner

I olika motioner har föreslagits att från planen undantas Råneälven, Sikfors i Piteälven, Klippen i Umeälven, Skinnmuddselet, Stennäs och sträckan uppströms Björnafallet i Gideälven, Hinnsjöån i Nätraån, Meåforsen i Ångermanälven, Hamre, Hamresjön, Härjeåsjön, Smedjemorasjön i Ljusnan, Brunnsberg och Van i Dalälven, Värsjö i Klarälven, Hallstahammar i Kolbäcksån och Fliseryd i Emån.

Förslag med innebörden att något eller flera av dessa projekt skall undantas förs fram i motionerna 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2818 (m) delvis, 2819 (c), 2821 (s), 2822 (c) yrkande 1 delvis, 2824 (c) yrkande 2, 2826 (vpk) yrkande 2 delvis och 2828 (m) yrkande 1 delvis.

Beträffande de nu nämnda projekten har dessa i planen beräknats ge ett produktionstillskott om drygt 1 TWh/år. Även om i flera av de nu nämnda motionerna tagits upp projekt som bör komma till utförande trots att de inte tagits upp i planen och att nettominskning i förhållande till planen sålunda blir mindre än 1 TWh/år, finner utskottet det inte realistiskt att förorda att de i planen föreslagna och nu diskuterade projekten skall undantas. Utan att gå in på enskildheter i de olika motionerna föreslår utskottet att riksdagen godtar propositionens förslag till plan såvitt nu är i fråga och avstyrker däremot ställda motioner.

Beträffande projektet Van i Vanån råder delade meningar om detta projekt kan betraktas som undantaget enligt FRP-riktlinjerna. Av utskottets nu redovisade uppfattning framgår att utskottet anser att projektet kan prövas enligt VL.

I detta sammanhang bör också behandlas motion 2820 (s) i vilken föreslås att Fatsjö i stället för Vojmån båda i Ångermanälven tas med i planen. Beredningen tog i sitt förslag med projektet Vojmån. Som alternativ diskuterades projektet Fatsjö. Vojmåprojektet innebär utbyggnad och dämning av en del av nedre Vojmån, varigenom ytterligare fallhöjd tas ut genom en 3-4 kilometer lång tunnel. Härvid avsnörs 17 kilometer av ån och får kraftigt minskad vattenföring. Projektet ger enligt vad som anges i propositionen ett produktionstillskott på 139 GWh/år till en kostnad av 360 milj. kr. Fatsjö som innebär överledning från Vojmsjön till Malgomaj och en kraftigt minskad vattenföring i nedre Vojmån ger 220 GWh/år till en kostnad av 880 milj. kr.

Fatsjö har tidigare förklarats ekonomiskt otillåtligt av vattendomstolen. I propositionen lämnas den uppgiften att enligt vad som framkommit av vattendomstolens yttrande och remissbehandlingen av detta det inte är lämpligt att Fatsjö ingår i planen. Föredraganden anser att Vojmån är att

föredra framför Fatsjö även från naturvårdssynpunkt.

Vare sig i motionen eller under beredningen av ärendet har enligt utskottets mening framkommit tillräckliga motiv för att byta ut Fatsjö mot Vojmå. Motion 2820 (s) avstyrks sålunda. Projektet Vojmå bör alltså ingå i planen.

5.4.3.2 Projekt som enligt motioner bör ingå i planen men som inte tagits med i propositionen

Projekt av rubricerade karaktär är Vilhelmina i Ångermanälven, Edeforsen och Galvån i Ljusnan, Skiffsforsen, Domnarvet, Avesta Storfors och Avesta Månsbo i Dalälven, Vemsjön, Ajaure och Gardikfors i Umeälven, Borga, Vargön och Björnåsen i Klarälven, Gallejaur-Vargfors och Slagsnäs i Skellefteälven, Malån, Kimstad och Fiskeby. De nu uppräknade projekten innebär ett produktionstillskott om ca 0,7 TWh/år.

Förslag om att ett eller flera av dessa projekt skall ingå i planen förs fram i motionerna 855 (s), 2814 (fp) yrkande 1 delvis, 2818 (m) delvis, 2823 (s) yrkande 1, 2826 (vpk) yrkande 2 delvis och 2828 (m) yrkande 2 delvis.

Dessutom tas i motion 2826 (vpk) yrkande 2 delvis upp projekt som är en alternativ plan till den som lagts fram i propositionen. Vissa av dessa projekt har som framgått ovan namngivits. De i motionen angivna projekten, såväl vissa av de ovan namngivna som här icke namngivna, omfattar tillsammans med om- och tillbyggnader samt produktionstillskott från minikraftverk enligt motionärerna ett produktionstillskott om ca 3 TWh/år.

De i motionen upptagna och ovan ej namngivna projekten är Rengård, Bålforsen, Bjurfors Nedre, Pengfors, Harrsele, Hjäлта, Gulsele, Forsse, Stornorrfors, Hissmofors, Krokströmmen, Bergvik, Höljebro, Alfta Blyberg, Kvarnsveden, Edsforsen, Skoga, Krakerud, Forshult, Skymnäs, Munkfors, Dejefors, Forshaga, Rönnöforsen, Iggesund, Tvärforsen, Mackmyra, Forsbacka, Krökfjord och Runemo.

Motion 2478 (vpk) yrkande 3 om effektivisering av vissa i motionen angivna projekt i Gävleborgs län behandlar utskottet nedan (s. 23).

Vad angår de nu behandlade motionerna vill utskottet erinra om vad ovan anförts om att den omständigheten att ett projekt inte tas upp i planen inte innebär att det inte kan prövas enligt VL. Utan att här ta ställning till de enskilda projekten vill utskottet erinra om att regeringen år 1985 avses återkomma till riksdagen med planens andra del. Det finns sålunda anledning för regeringen att överväga att tillföra planen ytterligare projekt. I detta sammanhang finns naturligen anledning att utan riksdagens begäran därom överväga även vad i de nu behandlade motionerna föreslagits. Motionerna avstyrks med hänvisning till vad nu anförts.

Beträffande Vargön kan noteras vad näringsutskottet anført att vattenfallsverket utreder de ekonomiska förutsättningarna för projektet och att ett ställningstagande från verkets sida torde kunna föreligga inför färdigställandet av anslagsframställningen för budgetåret 1985/86.

5.4.3.3 Projekt som enligt vissa motioner inte bör komma till utförande

De i rubriken åsyftade projekten har inte tagits upp i propositionen. Projekten är Sölvbacka i Ljungan, Strängsforsen i Klarälven och Jaurekaska i Luleälv.

De nu angivna projekten tas upp; Sölvbacka i motion 2826 (vpk) yrkande 2 delvis, Strängsforsen i motionerna 723 (vpk) och 2826 (vpk) yrkande 2 delvis och Jaurekaska i motion 2818 (m) delvis.

Utskottet gör följande bedömning. Såvitt rör *Sölvbacka* har riksdagen tidigare beslutat (prop. 1980/81:195, CU 1980/81:42) att avveckla projektet. Skäl saknas, med hänvisning till detta beslut, att tillstyrka motion 2826 (vpk) yrkande 2 delvis. Motionärernas syfte är tillgodosett.

Frågan om utbyggnad av *Strängsforsen* i Klarälven är föremål för regeringens prövning. Utskottet har tidigare – bl.a. år 1982 (se CU 1982/83:33 s. 3 och 5) – haft att behandla motioner (s), (vpk) i vilka yrkats att gällande FRP-riktlinjer skulle ändras i avsikt att undanta älvsträckan från utbyggnad. Motionerna avstyrktes av utskottet. I en reservation (s) anfördes att Strängsforsen borde undantas från tillstånd i avvaktan på det beslut riksdagen kommer att fatta efter det att en av utskottet förordad utredning – sedermera vattenkraftberedningen – färdigställts. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet förutsätter att regeringen vid sin förestående bedömning av frågan beaktar även vad i motioner och av en stark minoritet av riksdagen anförts om Strängsforsen. Vad i motionerna 723 (vpk) och 2826 (vpk) yrkande 2 delvis föreslagits om undantag av Strängsforsen bör inte nu bifallas av riksdagen.

Slutligen tar utskottet i detta sammanhang upp motion 2818 (m) såvitt rör *Jaurekaska*. Detta projekt har anhängiggjorts hos vattendomstolen (Luleå tingsrätt). Projektet gäller utbyggnad av ett kraftverk alternativt en regleringsdom m. m.

Enligt vad utskottet erfarit kan dom i vattenmålet väntas hösten 1984. Utskottet har också erfarit att kraftverksprojektet från ekonomisk synpunkt får anses inge betänkligheter. Utskottet finner inte anledning förordna att riksdagen tillstyrker vad i motion 2818 (m) förordats om Jaurekaska. Vattendomstolens prövning får avvaktas.

5.5 Övriga frågor

5.5.1 Minikraftverk

För investeringar i minikraftverk lämnas statliga bidrag med 15 % av utbyggnadskostnaden för anläggningar som beställs 1984 och som avser kraftverk med en effekt mellan 100 kW och 1 500 kW. Regeringen har hösten 1983 gett statens energiverk i uppdrag att utreda vissa frågor om möjligheterna att bygga ut minikraftverk. I propositionen (s. 17) anfördes att möjligheter-

na för en sådan utbyggnad säkrare borde kunna bedömas när verkets utredning föreligger. Vidare framhålls att minikraftverken, även om deras bidrag till energiförsörjningen är marginellt, kan medföra betydande sysselsättningstillskott. För den tillverkande industrin borde vidare en utbyggnad av minikraftverk tillföra kompetens som även skulle kunna komma till användning på exportmarknaden.

I motion 2825 (c) yrkande 3 begärs att riksdagen skall göra ett uttalande om stöd till investeringar i små vattenkraftverk. Enligt motionärerna bör stöd, efter särskild prövning, kunna utgå även till anläggningar med en effekt som understiger 100 kW. Vidare krävs förbättrade finansieringsvillkor vid investeringar i små vattenkraftverk. Motion 1369 (c) från allmänna motions-tiden innehåller krav av liknande innebörd.

Näringsutskottet har i sitt yttrande i frågan till bostadsutskottet, efter att sammanfattningsvis ha redovisat energiverkets uppdrag, bl. a. anført att näringsutskottet med hänsyn till verkets uppdrag inte finner anledning föreligga för riksdagen att göra någon särskild meningsyttring med anledning av motionerna 1369 (c) och 2825 (c) yrkande 3.

Bostadsutskottet delar denna uppfattning.

I motion 2826 (vpk) yrkande 2 delvis förordas att i planen borde ingå ett tillskott från minikraftverk om 500 GWh/år. VKB hade räknat med ett tillskott om 200 GWh/år. I propositionen beräknas ett tillskott från minikraftverk om ca 200 GWh/år.

Utskottet har ingen anledning att motsätta sig ett ökat tillskott från minikraftverk. När energiverkets utredning föreligger bör finnas bättre möjligheter att bedöma frågan. I avvaktan på detta bedömningsunderlag får förslaget i propositionen godtas. Motion 2826 (vpk) yrkande 2 delvis avstyrks sålunda.

5.5.2 Utformningen av vattenkraftsskatten

Sedan den 1 januari 1983 tas ut skatt på elektrisk kraft som framställs inom landet i ett vattenkraftverk med en installerad generatoreffekt av minst 1 500 kW. Skatten utgår med 2 öre per kWh om kraftverket tagits i drift före år 1973 och med 1 öre per kWh om kraftverket tagits i drift under åren 1973–1977. Om kraftverket tagits i drift senare är kraften skattefri.

I motion 2825 (c) yrkande 4 föreslås att vattenkraftsskatten tas ut på ett mera flexibelt sätt, t. ex. genom att skatten reduceras med ett belopp motsvarande 2 % av ej avskrivna investeringar. Motionärerna anför att skattens nuvarande utformning medfört att billig el i stor omfattning under 1983 importerats från Norge.

Energiverket har utarbetat en modell för värdering av tidigareläggning av reinvesteringar. En naturlig åtgärd i sammanhanget skulle enligt verket vara att den skatt som utgår för produktion i äldre vattenkraftverk sänks för produktion i anläggningar som har renoverats.

Skatteutskottet som bl. a. erinrar om energiverkets utredning anser att bostadsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Bostadsutskottet vill erinra om vad i propositionen (s. 32) anförts om att föredragande statsrådet anser att det finns skäl att närmare överväga förslaget om hur skattesystemet skall förändras i avsikt att stimulera tidigareläggning av reinvesteringar. Hon avser återkomma till regeringen i frågan.

Enligt utskottets uppfattning bör resultat av övervägandena avvaktas. Motion 2825 (c) yrkande 4 avstyrks med hänvisning härtill.

5.5.3 Utnyttjande av investeringsfonder

I propositionen anføres (s. 32–33) att investeringsfonder normalt bör kunna få utnyttjas för ny- och reinvesteringar i vattenkraft t. o. m. år 1990. Vad i propositionen anförts har uttryckligen vunnit stöd i motion 2825 (c).

Däremot föreslås i motion 2826 (vpk) yrkande 1 a att investeringsfonderna skall få utnyttjas endast om kostnaden för projektet överstiger 3 kr. per nyvunnen kWh.

Utskottet som inte har någon erinran mot förslaget i propositionen vill erinra om att föredragande statsrådet anført att hon avser ta upp överläggning för att få till stånd en tidigareläggning av reinvesteringar.

Även vad i motion 2478 (vpk), yrkande 3 delvis, föreslagits om program för upprustning av vissa i motionen angivna vattenkraftverk i Gävleborgs län avstyrks med hänvisning till de kommande överläggningarna.

Vad bostadsutskottet med anledning av de båda motionsyrkandena förordat innebär en anslutning till vad näringsutskottet i sitt yttrande anført och föreslagit.

5.5.4 Beslutsprocessen rörande vissa projekt

Statens vattenfallsverk har f. n. befogenhet att inom ramen för anvisade medel besluta om utbyggnad av små vattenkraftverk om högst 1,5 MW. Enligt gällande ordning har ärenden om utbyggnad av små vattenkraftverk om högst 1,5 MW redovisats på samma sätt som övriga kompletteringar (se prop. 1978/79:115 bil. 1 s. 322). Ärenden om utbyggnad av vattenkraftverk med en effekt större än 1,5 MW har särredovisats för riksdagen innan vattenfallsverket medgivits att ta investeringsmedel i anspråk.

I avsikt att bl. a. få ett flexiblere system föreslås praxis ändras så att endast utbyggnadsprojekt om minst 8 MW särredovisas.

I motion 2826 (vpk) yrkande 1 b förordas att nuvarande ordning behålls. Riksdagen bör enligt motionärerna inte frånhända sig inflytandet över vattenfallsverkets investeringar i vattenkraftverk mellan 1,5 och 8 MW.

Liksom näringsutskottet anser bostadsutskottet den i propositionen förordade ordningen befogad och att den bör kunna leda till ökad effektivitet. Motion 2826 (vpk) yrkande 1 b avstyrks sålunda.

5.5.5 Samhällsinflytande

I motion 696 (s) begärs en översyn för att öka samhällets inflytande och inkomster från vattenkraftsproduktionen. I motion 2823 (s) yrkande 2 föreslås att riksdagens tillkännagivande om vad i motionen anförts om samhällsägande av vattenkraften. I den sistnämnda motionen anges att ekonomiska stimulanser till de mycket lönsamma kraftbolagen skulle upplevas som stötande av allmänheten. Ett ökat samhällsägande skulle, enligt motionärerna, innebära större förståelse för de i propositionen föreslagna projekten och säkerställa planeringens genomförande. I de båda motionerna erinras om vad som för linje 2 vid folkomröstningen av kärnkraft år 1980 bl. a. upptagits om att samhället skall ha ett huvudansvar för produktion och distribution av elektrisk kraft. Kärnkraftverk och andra framtida anläggningar för produktion av elektrisk kraft av betydelse skall ägas av stat och kommun.

I nu förevarande sammanhang bör även motion 1040 (vpk) behandlas. I denna motion hemställs att regeringen tar upp förhandlingar med AB Hälsingekraft i syfte att överföra Edeforsens kraftverk till statens vattenfallsverk. Ett sådant ägarbyte överensstämmer enligt motionärerna också med de loften som vid folkomröstningen gavs enligt linje 2.

Näringsutskottet, vars yttrande omfattar även de tre nu behandlade motionsyrkandena, erinrar om att statens vattenfallsverk svarar för omkring hälften av elkraftsproduktionen och att staten tillsammans med kommuner och landsting har ett dominerande inflytande över produktion och distribution av elektrisk kraft.

Syftet med motionerna får anses tillgodosett utan ett riksdagens uttalande i frågan. Det kan inte heller anses erforderligt att nu begära en översyn i ärendet. Om den framtida utvecklingen ger skäl därtill förutsätter bostadsutskottet att regeringen förelägger riksdagen förslag så att vad i linje 2 angavs om ett ökat samhälleligt inflytande kan förverkligas. Med det anförda avstyrks motionerna 696 (s), 1040 (vpk) och 2823 (s) yrkande 2.

5.5.6 Utredning om vattenkraftsutbyggnadens roll för näringslivet i Jämtland m. m.

I motion 2822 (c) yrkande 2 föreslås riksdagen hemställa hos regeringen att en utredning tillsätts med uppgift att analysera vattenkraftsutbyggnadens roll i jämtländskt näringsliv och framlägga förslag hur länet genom höjda regleringsavgifter skall tillföras ökade resurser.

Näringsutskottet, som yttrat sig också över detta förslag, avstyrker bifall till motionen. Utskottet erinrar bl. a. om att riksdagen flera gånger tidigare avslagit motionsyrkanden om förmåner av denna art för de nordligaste länen och att utskottet därvid pekat på att såväl eltarifferna som energiskatten är lägre i Norrland än i övriga delar av landet. Utskottet erinrar också om att

den nya vattenlagen (1983:291) innehåller bestämmelser om att tillstånd att utföra ett vattenföretag kan förenas med skyldighet att bl. a. utge s. k. bygdeavgift. Dessa medel, som är knutna till basbeloppet, skall bl. a. användas till att tillgodose allmänna önskemål i den berörda bygden. Utskottet anser vidare att den av motionärerna begärda utredningen närmast är en uppgift för den berörda länsstyrelsen.

Bostadsutskottet, som delar näringsutskottets bedömning, avstyrker motion 2822 (c) yrkande 2.

5.5.7 *Beaktande av samernas intressen m. m.*

I motion 2829 (c) behandlas samernas och rennäringens intressen i samband med utbyggnad av vattenkraft. Motionären föreslår (yrkande 1) att riksdagen uttalar att särskild hänsyn skall tas till samernas och rennäringens intressen vid fortsatt vattenkraftsutbyggnad samt (yrkande 2) att till ur renskötselsynpunkt kontroversiella projekt bör uppskjutas i avvaktan på samerättsutredningens arbete.

Frågan om rennäringens intressen har tagits upp även i motion 2828 (m), dock utan något yrkande i annan mån än att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Motionären finner det befogat att en utredning görs som tar sikte på att ge större tyngd åt samernas åsikter.

Bostadsutskottet har berett jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över motion 2829 (c).

Jordbruksutskottet hänvisar till gällande VL och de däri ingående reglerna om hänsynen till allmänna planeringssynpunkter. Utskottet har ovan (s. 7) ingående behandlat denna fråga. Jordbruksutskottet erinrar om att i propositionen med förslag till ny VL anförts om att hänsyn skall tas bl. a. till rennäringens intressen. Jordbruksutskottet finner att i VL finns garantier för att särskild hänsyn tas till renskötselnaeringen.

Bostadsutskottet har inte funnit anledning göra annan bedömning än jordbruksutskottet. Motionerna 2828 (m) delvis och 2829 (c) yrkande 1 avstyrks.

Beträffande frågan om att vissa projekt skall skjutas upp i avvaktan på resultatet av samerättsutredningens arbete lämnar jordbruksutskottet en redogörelse för den aktuella lagstiftningen m. m. samt för FRP-riktlinjerna avseende rennäringen och för det pågående arbetet med en naturresurslag. I detta sammanhang övervägs, anför jordbruksutskottet, även en lagreglering av riktlinjerna för rennäringen. Jordbruksutskottet erinrar slutligen om att det sedan år 1977 i regeringens kansli finns en arbetsgrupp för att samordna de statliga insatserna för samerna och för att fortlöpande följa utvecklingen på området.

Mot bakgrund av vad jordbruksutskottet anfört avstyrker utskottet även yrkande 2 i motion 2829 (c).

Bostadsutskottet instämmer med jordbruksutskottet.

5.6 Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på propositionen* att riksdagen avslår motion 1983/84:2815,
2. beträffande *lagreglering av riktlinjer avseende den fysiska riksplaneringen* att riksdagen avslår motion 1983/84:2814 yrkande 2,
3. beträffande *FRP-riktlinjerna avseende vissa älvssträckor m. m.* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1368 yrkande 1 och 2826 yrkande 3,
4. beträffande *ändring av FRP-riktlinjerna m. m. avseende Edänge* att riksdagen avslår motion 1983/84:2827 yrkandena 2, 3 och 4 det förstnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga,
5. beträffande *beslutsordningen vid vattenkraftsutbyggnad* att riksdagen avslår motion 1983/84:2827 yrkande 1,
6. beträffande *kommunernas inflytande i ärenden om vattenkraftsutbyggnad* att riksdagen avslår motion 1983/84:2824 yrkande 1,
7. beträffande *omfattningen av en plan om vattenkraftsutbyggnad* att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2825 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
8. beträffande *vattenkraftens roll i energiproduktionen* att riksdagen avslår motion 1983/84:904 yrkande 2,
9. beträffande *tillgodoseende av ytterligare energibehov* att riksdagen avslår motion 1983/84:2373 yrkande 1 såvitt nu är i fråga,
10. beträffande *Nedre Långan* att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med anledning av motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2818, 2822 yrkande 1, 2825 yrkande 1, 2826 yrkande 2, 2827 yrkande 2 och 2828 yrkande 1 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
11. beträffande *Hårkan* att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:2825 yrkande 1 och 2827 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 2814 yrkande 1, 2822 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
12. beträffande *Ammeråns överledning m. m.* att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1983/84:1057, 2814 yrkande 1 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga, 2816, 2818, 2822 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 de tre sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
13. beträffande *Haverö strömmar* att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med anledning av motionerna 1983/84:2814

- yrkande 1 såvitt nu är i fråga, 2817 och 2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
14. beträffande *Hylströmmen m. m.* att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med anledning av motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2825 yrkande 1, 2826 yrkande 2, 2827 yrkande 2 och 2828 yrkande 1 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
 15. beträffande *Bure älv* att riksdagen med bifall till regeringens förslag såvitt nu är i fråga samt med avslag på motion 1983/84:2825 yrkande 2 antar vid propositionen och i bilaga till detta betänkande fogat förslag till lag om ändring i vattenlagen (1983:291) och godkänner den i propositionen förordade ändringen av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen så att den i propositionen föreslagna utbyggnaden av Bure älv kan ske,
 16. beträffande *Hamre* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2822 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
 17. beträffande *Sikfors* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionerna 1983/84:2814 yrkande 1 och 2818 båda yrkandena såvitt nu är i fråga,
 18. beträffande *Klippen* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2826 yrkande 2 och 2828 yrkande 1 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
 19. beträffande *Van* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga,
 20. beträffande *Fliseryd* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2819 och 2826 yrkande 2 det förstnämnda och det sistnämnda motionsyrkandet såvitt nu är i fråga,
 21. beträffande *Råneälven m. fl.* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga,
 22. beträffande *Medåforsen* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionerna 1983/84:2821, 2824 yrkande 2 och 2826 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga,
 23. beträffande *Vojmån* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionerna 1983/84:2818, 2820 och 2826 yrkande 2 det förstnämnda och det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga,
 24. beträffande *regeringens förslag till plan* såvitt denna inte behandlats under 10 och 12-23 ovan att riksdagen godkänner vad i regeringsprotokollet förordats,
 25. beträffande *Vargön* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:855,

- 2814 yrkande 1 och 2818 de båda sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga,
26. beträffande *Vemsjön, Gallejaur-Vargfors m. fl.* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2818, 2826 yrkande 2 och 2828 yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
27. beträffande *Vilhelmina, Björnåsen m. fl.* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2818 såvitt nu är i fråga, 2823 yrkande 1, 2826 yrkande 2 och 2828 yrkande 2 de båda sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga,
28. beträffande *Sölvsbacka* att riksdagen avslår motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga,
29. beträffande *Strängsforsen* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:723 och 2826 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga,
30. beträffande *Jaurekaska* att riksdagen avslår motion 1983/84:2818 såvitt nu är i fråga,
31. beträffande *investeringar i minikraftverk* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1369 såvitt nu är i fråga och 2825 yrkande 3,
32. beträffande *produktionstillskott från minikraftverk* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga,
33. beträffande *utformningen av vattenkraftsskatten* att riksdagen avslår motion 1983/84:2825 yrkande 4,
34. beträffande *utnyttjande av investeringsfonder* att riksdagen avslår motion 1983/84:2826 yrkande 1 a,
35. beträffande *upprustning av vissa vattenkraftverk i Gävleborgs län* att riksdagen avslår motion 1983/84:2478 yrkande 3,
36. beträffande *beslutsprocessen rörande vissa projekt* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motion 1983/84:2826 yrkande 1 b,
37. beträffande *samhällsinflytande* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:696, 1040 och 2823 yrkande 2,
38. beträffande *utredning om vattenkraftsutbyggnadens roll i Jämtland m. m.* att riksdagen avslår motion 1983/84:2822 yrkande 2,
39. beträffande *beaktande av samernas intressen m. m.* att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2828 yrkande 2 såvitt nu är i fråga och 2829 yrkande 1,
40. beträffande *avvaktande av samerättsutredningen* att riksdagen avslår motion 1983/84:2829 yrkande 2.

Stockholm den 22 maj 1984

På bostadsutskottets vägnar
KJELL A. MATTSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Oskar Lindkvist (s), Rolf Dahlberg (m), Thure Jadestig (s), Maj-Lis Landberg (s), Magnus Persson (s), Ivar Nordberg (s), Bertil Danielsson (m), Birgitta Hambræus (c), Per Olof Håkansson (s), Lennart Nilsson (s), Margareta Gard (m), Kerstin Ekman (fp), Tore Claeson (vpk) och Erik Olsson (m).

Reservationer

1 FRP-riktlinjerna avseende vissa älvsträckor m. m.

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 8 börjar "Utskottet gör" och på s. 9 slutar "sak begär" bort lyda:

Som framgått av det ovan anförda är den möjlighet riksdagen f. n. har att skydda värdefullare älvar och älvsträckor att låta dem omfattas av FRP-riktlinjerna. I motion 2826 (vpk) anges att följande älvar och älvsträckor undantas: Vojmån i Ångermanälven, Nedre Ammerån, Nedre Lången och Hårkan i Indalsälven, Haverö och Sölvbacka i Ljungan, Hamre i Ljusnan och Strängforsen i Klarälven.

Utskottet har nedan anslutit sig bl. a. till att vissa projekt inte tas med i den av regeringen förordade planen. Flera av dessa projekt omfattas av förslaget i motion 2826 (vpk) om undantag för utbyggnad. För att tillgodose vad i motionen förordats om skydd inom ramen för den fysiska riksplaneringen föreslår utskottet att riksdagen skall uttala att FRP-riktlinjerna skall kompletteras och ändras enligt följande:

Älv	Sträcka
Klarälven	Sträckan mellan <i>Höljes</i> och Edebäck
Ljusnan	Sträckan mellan Hede och Svegsjön (Härjedalsljusnan), <i>Härjeån ovan Lillhårdal</i> och sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna (Mellanjusnan)
Ljungan	Uppströms <i>Flåsjö</i> samt sträckan mellan <i>Havern</i> och <i>Holmsjön</i>
Indalsälven	Åreälven, Storån-Dammån, <i>Lången nedströms Landösjön</i> , Hårkan uppströms <i>Högfors</i> samt Ammerån (ovan Överammer utgår)
Ångermanälven	Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långseleån, Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransaren samt Vojmån (uppströms Vojmsjön utgår)

Ovan har strukits under alternativt parentetiskt angetts vilka förändringar i FRP-riktlinjerna som behövs för att undanta de ovan och i motion 2826 (vpk) uppräknade älvarna och älvräckorna.

Vad nu anförts om riktlinjernas omfattning förordar utskottet att riksdagen genom ett uttalande godkänner och som sin mening ger regeringen till känna. Utskottet förutsätter att de nu förordade riktlinjerna tas in i det förslag till naturresurslag som hösten 1984 kommer att föreläggas riksdagen. En ändring i VL är inte nu erforderlig.

Vad i motion 1368 (vpk) yrkande 1 anförts om att de fyra outbyggda huvudälvarna skall undantas är tillgodosett. FRP-riktlinjerna omfattar nämligen dessa älvar.

dels utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *FRP-riktlinjerna avseende vissa älvräckor m. m.* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2826 yrkande 3 och med anledning av motion 1368 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2 Omfattningen av en plan om vattenkraftsutbyggnad

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambræus (c), Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 10 börjar "Som framgått" och på s. 13 slutar "i planen" bort lyda:

Som framgått ovan begärde riksdagen år 1982 (CU 1981/82:33) en plan som kunde läggas till grund för den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden. Bakom civilutskottets beslut stod en majoritet (s), (m). I en reservation (c), (fp) till betänkandet anfördes att en särskild utredning om möjligheten att öka vattenkraftstillskottet inom den synnerligen snäva eller närmast obefintliga sektor där "en positiv omdaning av miljön kan säkras" inte kunde anses motiverad. I reservationen anfördes vidare att gällande riktlinjer i den fysiska riksplaneringen borde ligga fast. Till denna uppfattning anslöt sig (vpk) vid riksdagsbehandlingen.

Den av riksdagen begärda utredningen mötte sålunda motstånd av en bred minoritet bestående av tre partier.

Uppdraget att verkställa riksdagens beslut gavs åt vattenkraftsberedningen (VKB) som i augusti 1983 presenterade sitt förslag.

VKB föreslog beträffande planens omfattning följande. VKB konstaterade att det var svårt att jämföra absoluta produktionsnivåer för vattenkraften över tidsperioder om tio år och att osäkerheten i beräkningarna var sådan att det fanns anledning välja en metod som innebar att utgångspunkten borde vara det tillskott om 5 TWh som ursprungligen bestämdes av riksdagen. Eftersom 2,5 TWh efter det åsyftade riksdagsbeslutet byggts ut eller lovgivits återstår alltså med den tillämpade ordningen att ge planen ett innehåll som

gör det möjligt att erhålla ca 2,5 TWh ytterligare i produktionstillskott från vattenkraften under en tioårsperiod.

Om denna ansats rådde glädjande nog närmast total enighet bland VKB:s ledamöter. Beredningen redovisade i sitt betänkande omfattningen av en utbyggnadsplan och drog därvid slutsatsen att omfattningen av planen borde omfatta projekt om tillsammans ca 3,0 TWh, dvs. ca 0,5 TWh utöver den genomförandevolym som krävs för att nå det uppställda målet. Också om detta rådde stor enighet bland VKB:s ledamöter.

Vid remissbehandlingen av VKB:s förslag framfördes olika meningar om planens omfattning m. m. Vissa remissinstanser anförde att omfattningen inte var tillräcklig för att uppnå det av VKB eftersträlvade produktionstillskottet medan andra remissinstanser ansåg att planen kunde ha en mindre marginal och ändå leda till det uppsatta målet.

Efter att i propositionen ha anført att en plan bör läggas fram om vilken en bred politisk förankring finns frågar föredraganden på väsentliga punkter VKB:s förslag – ett förslag som sålunda hade den önskade breda politiska förankringen.

Föredraganden anför att en plan bör innehålla utbyggnadsprojekt av en sådan omfattning att det kan vara möjligt att uppnå ett större tillskott än 2,5 TWh/år om det skulle visa sig nödvändigt. Vidare anges att en marginal krävs med hänsyn till de förändringar i förhållande till planen som blir resultatet av bl. a. företagens ställningstagande till enskilda projekt och till prövning enligt vattenlagen. Den stora osäkerhet som enligt föredraganden råder gör enligt hennes uppfattning att en plan bör omfatta utbyggnadsprojekt som kan leda till att ett tillskott på 3,5 TWh/år kan uppnås om detta visar sig nödvändigt för att vattenkraften skall kunna bidra med 66 TWh/år i vår energibalans.

Regeringens förslag till plan innehåller två delar. Den ena delen omfattar ett produktionstillskott om ca 3 TWh/år varav 0,1 TWh/år anges kan komma att falla bort bl. a. genom projektmodifieringar. Denna del av planen tas upp och namnges i den nu behandlade propositionen. Dessutom anger föredraganden att planen bör omfatta en andra del som ger ett tillskott om ca 0,9 TWh/år allt i avsikt att ge planen en omfattning om 3,8 TWh/år. Den andra delen av planen avser regeringen presentera i en energipolitisk proposition som planeras överlämnas till riksdagen våren 1985.

I motionerna 2814 (fp), 2825 (c) och 2826 (vpk) förkastas propositionens förslag till omfattning av planen. I de tre motionerna anføres sammanfattningsvis att en utbyggnad enligt VKB:s förslag är tillräcklig för att nå målet för vattenkraftsutbyggnaden, att någon ytterligare utbyggnadspotential om knappt 1 TWh/år inte bör komma i fråga samt att i propositionen inte anförts några rimliga skäl för att fråga VKB:s förslag.

Bostadsutskottet instämmer med vad i en avvikande mening (c), (fp), (vpk) till näringsutskottets yttrande anförts om att det enligt vad som anförts i motionerna finns goda förutsättningar för att en vattenkraftsproduktion i

enlighet med statsmakternas tidigare uttalade mål skall kunna uppnås utifrån en utbyggnadsplan på 3 TWh/år såsom vattenkraftsberedningen i stor enighet har föreslagit. En sådan utbyggnad ger ett värdefullt bidrag till landets energiförsörjning. Liksom i den avvikande meningen anförts finner bostadsutskottet det anmärkningsvärt att regeringen på så lösa grunder som de i propositionen nämnda frångår utredningsförslaget och avsevärt utökar utbyggnadsplanerna. Det finns inte anledning för regeringen att låta utarbeta någon ytterligare plan om 0,9 TWh/år såsom aviseras i den i propositionen omnämnda andra etappen. Denna etapp bör inte genomföras. Det är även enligt bostadsutskottets mening väsentligt att en så stor del som möjligt av den tillkommande vattenkraftsproduktionen kan ske genom effektiviseringar, upprustning av befintliga kraftverk och byggande av minikraftverk. I detta sammanhang finns också anledning att understryka att tillkommande vattenkraftsutbyggnad skall ske på ett mer miljövänligt sätt än tidigare. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen om vad nu anförts om planens omfattning m. m.

dels utskottet under 7 bort hemställa

7. beträffande *omfattningen av en plan om vattenkraftsutbyggnad* att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2825 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3 Hårkan

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambræus (c), Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 15 som börjar "Den omfattning" och slutar "till känna" bort lyda:

Utskottet har ovan givit uttryck för och ingående motiverat skälen till att omfattningen av planen kan göras mindre än regeringen förordat. Det finns bl. a. mot denna bakgrund inte tillräcklig anledning att föra Hårkan till planen. Utskottet vill erinra om att VKB tog med Hårkan för att nå upp till den av beredningen eftersträfvade nivån. VKB var dock medveten om att ett genomförande av projektet skulle medföra starka motsättningar.

Ett stort antal remissinstanser är också negativa till en utbyggnad av Hotagsströmmen och Edsoxforsen i Hårkan. Av propositionen framgår bl. a. att de berörda kommunerna, Krokom och Östersund, och länsstyrelsen i Jämtland, fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, planverket, kammarkollegiet, Älvräddarnas samorganisation, Kungliga Vetenskapsakademien, Centerns ungdomsförbund, folkpartiet och vpk i Jämtland, Aktionsgruppen Rädda Hårkan m. fl. ansett att projekten bör utgå ur planen. De skäl som anges för att motsätta sig projekten är älvräckans läge nära Östersund, dess

lättillgänglighet, dess betydelse för fiske och för kulturminnesvården.

Länsstyrelsen och Östersunds kommun anser att de båda projekten bör bytas ut mot Nedre Lågan.

Projektet Högfors avstyrks av planverket.

Utskottet delar vad i de nu nämnda remissvaren anförts. Vid besök på vissa delar av älvräckan samt under beredningen av ärendet har utskottet dessutom tillfört synpunkter som ger ytterligare underlag för uppfattningen att Härkan inte bör ingå i planen.

Utskottet bör med anledning av motionerna 2822 (c), 2826 (vpk) båda motionerna såvitt nu är i fråga och med avslag på däremot ställda motioner som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför.

dels utskottet under 11 bort hemställa

11. beträffande *Härkan* att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2822 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1983/84:2825 yrkande 1 och 2827 yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

4 Ammeråns överledning m. m.

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambraeus (c), Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar "Enligt utskottets" och på s. 17 slutar "yrkande 2 delvis" bort lyda:

Projektet Ammeråns överledning innebär att vattnet i åns nedre del överleds i en tunnel till sjön Gesunden. VKB tog med projektet under förutsättningen bl. a. att inga andra alternativ, dvs. utan överledning, finns för att få till stånd om- och tillbyggnader av stationerna Krångede-Stadsforsen. Sådana alternativ borde enligt VKB undersökas innan slutlig ställning tas till överledningen.

Projektet avstyrks bl. a. av fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet, kammarkollegiet och Älvräddarnas samorganisation. Det viktigaste skälet för att motsätta sig överledningen är att Ammerån är helt outbyggd och har bedömts höra till de mest skyddsvärda i landet. Länsstyrelsen i Jämtlands län och Ragunda kommun anser att projektet behöver utredas ytterligare. VKB hade fört projektet till klass B. Utbyggnader i denna klass medför enligt VKB konflikter med motstående intressen. I flera fall är intressemotsättningarna betydande. Det bör också erinras om att projektet i betänkandet Vattenkraft och miljö (SOU 1974:22) placerats i klass 3b. Klassen betecknas i betänkandet som i hög grad bevarandevärd.

Vad som anförts av den ovannämnda utredningen, av VKB och av vissa remissinstanser samt i motioner innebär enligt utskottets uppfattning att goda skäl finns för att undanta Ammeråns överledning från planen. Förutom

vad ovan anförts vill utskottet framhålla följande. Utskottet kan inte dela den uppfattning som tämligen oreserverat förs fram i propositionen och som innebär att Ammeråns överledning bör komma till stånd och att detta projekt är en förutsättning för att en utbyggnad av stationerna Krångede, Gammalänge, Hammarforsen, Svarthålsforsen och Stadsforsen.

Det kan konstateras att beträffande Svarthålsforsen en modernisering pågår. Kraftverket som f. n. är utbyggt med tre aggregat till ca 540–560 m³/s kommer efter renoveringen att få en slukvattenföring om ca 630 m³/s. Om det således har bedömts motiverat att bygga ut ett kraftverk utan att överledningen förverkligats finns anledning förmoda att även de övriga skulle kunna effektiviseras. I varje fall måste tydligen denna fråga ytterligare utredas.

Utskottet kan sålunda inte av det i propositionen presenterade underlaget dela föredragandens uppfattning om att det inte föreligger något ekonomiskt alternativ till Ammeråns överledning för att få till stånd effektutbyggnaderna.

Slutligen bör i detta sammanhang erinras om att den förskjutning av ägarintressena som ägt rum beträffande Krångede bör innebära att det nu finns större anledning utgå ifrån att effektiviseringar kommer till stånd utan att överledningen förverkligas.

Vad utskottet nu anför om ytterligare överväganden i avsikt att få till stånd effektiviseringarna av kraftverken i Gesunden bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Projektet Ammeråns överledning bör således inte ingå i planen.

Sedan vissa av de utredningar gjorts som ligger till grund för regeringens beslut har en ny syn bl. a. på turist- och rekreationspolitiken gjort sig gällande. Denna fråga som utskottet ytterligare behandlar nedan i anslutning till en begäran om en utredning beträffande jämtländskt näringsliv m. m. är också ett motiv för att undanta överledningen från planen.

Vad nu förordats innebär i huvudsak en anslutning till vad i motionerna 1057 (vpk), 2814 (fp) yrkande 1, 2816 (s), 2818 (m), 2822 (c) yrkande 1 och 2826 (vpk) yrkande 2 anförts. Förslaget i propositionen om att överledningen skall ingå i planen avstyrks sålunda.

dels utskottet under 12 bort hemställa

12. beträffande *Ammeråns överledning m. m.* att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:1057, 2814 yrkande 1 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga, 2816, 2818, 2822 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 de tre sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5 Hamre

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambraeus (c), Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels utskottet bort anföra följande:

Projektet Hamre är ett av de projekt som berör Härjeån. Vattenkraftsberedningen (VKB) anförde att av de projekt som berör Härjeån är Hamre det som innebär störst miljöpåverkan.

Vid remissbehandlingen av VKB:s förslag avstyrktes projektet av Härjedalens kommun och länsstyrelsen i Jämtlands län samt dessutom bl. a. av fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, planverket, kammarkollegiet, vpk och folkpartiet i Jämtland, Centerns ungdomsförbund och Älvräddarnas samorganisation.

Projektet ger relativt litet produktionstillskott, 11 GWh/år, och även ett litet sysselsättningstillskott.

Utskottet, som har tagit intryck av vad som framkommit under remissbehandlingen, förordar att projektet utgår ur planen. Detta, som bör ges regeringen till känna, innebär en anslutning till motionerna 2814 (fp), 2822 (c) och 2826 (vpk).

Övriga i detta avsnitt behandlade projekt såvitt de inte behandlas nedan har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

dels utskottet under 16 bort hemställa

16. beträffande *Hamre* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2822 yrkande 1 och 2826 yrkande 2 samtliga motioner såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6 Sikfors, Klippen, Van och Fliseryd

Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels utskottet bort anföra följande:

Vattenkraftsberedningens majoritet förordade att projektet *Sikfors* i Piteälven skulle ingå i planen. VKB räknade med att projektet skulle ge ett tillskott om 140 GWh/år. I propositionen förordas att projektet enligt VKB:s förslag tas med i planen.

I en reservation (fp) och ett särskilt yttrande (vpk) till VKB:s förslag anfördes att projektet borde modifieras så att det kan förenas med gällande FRP-riktlinjer. En halvering av energitillskott torde, anfördes det i reservationen och i det särskilda yttrandet, vara nödvändig. Om projektet ges den i propositionen förordade utformningen uppstår miljöskador, riskeras en urholkning av riktlinjerna och tas ett steg som kan uppfattas som det första mot en utbyggnad av älven.

Vad anförts i reservationen har vunnit anslutning i flera remissvar på VKB:s förslag.

Utskottet har tagit intryck av vad i reservationen och i det särskilda yttrandet samt i vissa remissvar, bl. a. av Älvräddarnas samorganisation, anförts om att ett Sikfors i modifierad form bör tillföras planen. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2814 (fp) som sin mening ge regeringen till känna. Vad nu anförts innebär även en anslutning till motion 2818 (m).

Beträffande *Klippen* vill utskottet erinra om att detta projekt av dåvarande regeringen avvisades i ett beslut år 1979. Miljöskadorna av en utbyggnad blir stora. Inga nya omständigheter har tillkommit som ger anledning ompröva detta beslut. En lång rad remissinstanser har dessutom avstyrkt projektet.

Projektet *Fliseryd* i Emån bör undantas bl. a. på grund av att miljöskadorna även i detta fall blir stora. Projektet har även avstyrkts med hänvisning till bl. a. skador på fisket. Planverket och länsstyrelsen i Kalmar län förordar enligt propositionen ytterligare utredning. Under beredningen av ärendet har utskottet erhållit synpunkter som ytterligare ger underlag för ställningstagandet att projektet bör undantas. Vad nu anförts om att Klippen och Fliseryd skall undantas från planen innebär en anslutning bl. a. till motionerna 2814 (fp), 2819 (c), 2826 (vpk) och 2828 (m) i de delar motionerna behandlar båda projekten eller något av dem.

Beträffande projektet *Van* bör klargöras att detta projekt i Vanån redan nu är undantaget enligt FRP-riktlinjerna. Som i motion 2826 (vpk) anförts bör Van undantas från planen.

De ovannämnda fyra projekten bör sålunda inte tas med i planen. Övriga motionsförslag om ändringar i planen såvitt dessa behandlas i detta avsnitt avstyrks.

dels utskottet under 17–20 bort hemställa

17. beträffande *Sikfors* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2814 yrkande 1 och 2818 båda yrkandena såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
18. beträffande *Klippen* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2826 yrkande 2 och 2828 yrkande 1 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
19. beträffande *Van* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga avslår regeringens förslag och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
20. beträffande *Fliseryd* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2819 och 2826 yrkande 2 det förstnämnda och det sistnämnda motionsyrkandet såvitt nu är i fråga avslår regeringens förslag och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7 Råneälven, Meåforsen m. fl.

Tore Claeson (vpk) anser att

dels utskottet bort anföra följande:

I motion 2826 (vpk) föreslås såvitt nu är i fråga att från planen undantas Råneälven, Skinnmuddselet, Stennäs och sträckan uppströms Björnafallet i Gideälven, Hinnsjöån i Nätraån, Meåforsen i Ångermanälven, Hamresjön, Härjeåsjön och Smedjemorasjön i Ljusnan, Brunnsberg i Dalälven, Värnsjö i Klarälven och Hallstahammar i Kolbäcksån. Projektet Meåforsen föreslås undantaget även i motionerna 2821 (s) och 2824 (c) yrkande 2.

Dessa projekt bör undantas från planen. Enligt utskottets uppfattning bör ett produktionstillskott om ca 3 TWh uppnås genom att vissa i propositionen inte upptagna projekt tas med i planen. Dessa projekt som tagits upp i motion 2826 (vpk) anges nedan. De i föregående stycke uppräknade projekten bör så som angivits i (vpk)-motionen och i vissa andra motioner inte ingå i planen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottet under 21 och 22 bort hemställa

21. beträffande *Råneälven m. fl.* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
22. beträffande *Meåforsen* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2821, 2824 yrkande 2 och 2826 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8 Vojmån (motiveringen)

Tore Claeson (vpk) anser att den del av utskottets betänkande på s. 20 som börjar "Vare sig" och slutar "i planen" bort lyda:

Utskottet har ovan förordat att FRP-riktlinjerna ändras så att Fatsjö och Vojmån undantas från utbyggnad. Utskottet avstyrker sålunda motion 2820 (s). Motionerna 2818 (m) och 2826 (vpk) är tillgodosedda med vad nu anförts.

9 Vargön

Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 20 som börjar "Beträffande Vargön" och slutar "budgetåret 1985/86" bort lyda:

Som anförs i motion 855 (s) bör riksdagen göra ett uttalande om en snar utbyggnad av Vargöns kraftverk och att vattenfallsverket i sina förberedelser avseende projektet utgår från att underlag för beslut skall lämnas regeringen

i anslagsframställningen för budgetåret 1985/86. Regeringen bör därefter antingen i budgetpropositionen i januari 1985 eller senast i propositionen om energipolitiken senare under våren 1985 lämna riksdagen det underlag som behövs för att en snar utbyggnad skall bli möjlig. Parallellt med frågan om de ekonomiska förutsättningarna bör vattenfallsverket vidta åtgärder för att anhängiggöra ärendet hos vattendomstolen. I VKB:s betänkande anges bl. a. att med ett nytt aggregat i Vargön kan produktionsförlusterna i samband med haverier eller ombyggnader av befintliga aggregat reduceras. Även i motionerna 2814 (fp) och 2818 (m) förordas att projektet Vargön skall ingå i planen.

Vad utskottet nu med anledning av motionerna 855 (s), 2814 (fp) yrkande 1 och 2818 (m) anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottet under 25 bort hemställa

25. beträffande *Vargön* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:855, 2814 yrkande 1 och 2818 de båda sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10 Vemsjön, Gallejaur-Vargfors m. fl.

Kerstin Ekman (fp) anser att

dels utskottet bort anföra följande:

Utskottet har ovan anslutit sig till den uppfattningen att en plan bör ges en omfattning om ca 3 TWh. Detta innebär en anslutning till partimotioner (c), (fp) och (vpk). Utskottet har också ovan tagit undan vissa projekt ur planen varför det är nödvändigt att tillföra planen vissa projekt så att den av utskottet beslutade omfattningen nås. I motion 2814 (fp) förordas att projekten Vemsjön, Avesta Månsbo, Borga, Ajaure, Gardikfors och Gallejaur-Vargfors förs till planen. Därmed uppnås ett produktionstillskott om ca 260 TWh.

Utskottet förordar att riksdagen för de nu nämnda projekten till planen och med bifall till motion 2814 (fp) yrkande 1 delvis som sin mening ger regeringen detta till känna. Därmed har även vad i motionerna 2818 (m) och 2826 (vpk) yrkande 2 anförts delvis tillgodosetts.

dels utskottet under 26 bort hemställa

26. beträffande *Vemsjön, Gallejaur-Vargfors m. fl.* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2814 yrkande 1, 2818 och 2826 yrkande 2 och 2828 yrkande 2 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11 Vilhelmina, Björnsåsen m. fl.

Tore Claeson (vpk) anser att

dels utskottet bort anföra följande:

Utskottet har ovan anslutit sig till partimotioner från (c), (fp) och (vpk) om att planen bör ges en omfattning om ca 3 TWh. I motion 2826 (vpk) har som angivits ovan en alternativ plan gjorts som i förhållande till regeringens förslag dels tar undan vissa projekt, dels för vissa projekt till planen. De projekt som enligt (vpk)-motionen bör undantas planen har räknats upp ovan. De projekt som enligt (vpk)-motionen bör tillföras planen är följande: Rengård, Bålforsen, Bjurfors Nedre, Pengfors, Harrsele, Hjäлта, Gulsele, Forse, Stornorrfor, Hissmofors, Krokströmmen, Bergvik, Höljebro, Alfta Blyberg, Kvarnsveden, Edsforsen, Skoga, Krakerud, Forshult, Skymnäs, Munkfors, Dejefors, Forshaga, Rönnöforsen, Iggesund, Tvärforsen, Mackmyra, Forsbacka, Krokfjord, Runemo, Vilhelmina i Ångermanälven, Edeforsen i Ljusnan, Domnarvet och Avesta Storfors i Dalälven, Ajauare och Gadikfors i Umeälven, Borga och Björnsåsen i Klarälven, Slagsnäs i Skellefteälven och Kimstad.

De nu uppräknade projekten tillsammans med ytterligare om- och tillbyggnader enligt VKB:s förslag, vissa relativt okontroversiella projekt i klass A samt ett ökat produktionstillskott från minikraftverk utöver VKB:s förslag ger alltså en plan om 3 TWh.

Utskottet ställer sig bakom förslaget i motion 2826 (vpk) och förordar att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en alternativ plan i enlighet med vad nu anförts bör vara utgångspunkt för den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden. Genom det nu anförda har även vad i vissa andra motioner yrkats delvis tillgodosetts.

dels utskottet under 27 bort hemställa

27. beträffande *Vilhelmina, Björnsåsen m. fl.* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2818 såvitt nu är i fråga, 2823 yrkande 1, 2826 yrkande 2 och 2828 yrkande 2 de båda sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12 Strängsforsen

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 21 som börjar "Utskottet förutsätter" och slutar "av riksdagen" bort lyda:

Utskottet har ovan tillstyrkt förslaget i motion 2826 (vpk) yrkande 3 om att FRP-riktlinjerna skall ändras så att bl.a. Strängsforsen undantas från utbyggnad. Denna uppfattning innebär sålunda att tillstånd till utbyggnad inte kan ges av regeringen eller annat prövningsorgan.

Vad riksdagen nu med anledning av motion 723 (vpk) och den ovan nämnda motionen anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottet under 29 bort hemställa

29. beträffande *Strängsforsen* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:723 och 2826 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13 Jaurekaska

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 21 som börjar "Enligt vad" och slutar "får avvaktas" bort lyda:

Utskottet bör genom ett uttalande underrätta regeringen om att projektet Jaurekaska inte bör genomföras och att statens vattenfallsverk snarast bör ta initiativ till att prövningen i vattendomstolen avbryts.

Vad nu anförts innebär en anslutning till motion 2818 (m).

dels utskottet under 30 bort hemställa

30. beträffande *Jaurekaska* att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2818 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14 Investeringar i minikraftverk

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambraeus (båda c) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 22 som börjar "Näringsutskottet har" och slutar "denna uppfattning" bort lyda:

I en avvikande mening (c) till näringsutskottets yttrande som fogats som bilaga till detta betänkande anføres att en successiv utbyggnad av små kraftverk minskar sårbarheten i vårt eldistributionssystem, skapar sysselsättning, främjar teknisk utveckling och ger värdefulla drifterfarenheter.

För att den utbyggnad som är motiverad skall komma till stånd krävs det rimliga finansieringsvillkor för de små vattenkraftverken. Det måste finnas tillgång till lån med en löptid lika lång som kraftverkens normala livslängd och med en förmånlig ränta. Lånen bör vara annuitetslån och det bör dessutom finnas möjlighet att under de första åren delvis lägga räntan till låneskulden. Vidare bör övervägas om inte vissa bidrag skall finnas för normala projekterings- och tillståndskostnader. I fråga om bidrag till byggande av minikraftverk bör f. ö. inom ramen för nu tillgängliga resurser stöd kunna, efter särskild prövning, utgå även till anläggningar med en effekt som understiger 100 kW. Förslag med den här angivna inriktningen bör

utarbetas av regeringen och presenteras inför kommande energipolitiska beslut.

Vad ovan anförts i den avvikande meningen till näringsutskottets yttrande delas av bostadsutskottet. Bostadsutskottet föreslår sålunda att riksdagen med bifall till motionerna 1369 (c) såvitt nu är i fråga och 2825 (c) yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels utskottet under 31 bort hemställa

31. beträffande *investeringar i minikraftverk* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:1369 såvitt nu är i fråga och 2825 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15 Produktionstillskott från minikraftverk

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 22 som börjar "Utskottet har" och slutar "avstyrks sålunda" bort lyda:

Utskottet har tagit intryck av vad i motion 2826 (vpk) yrkande 2 delvis anförts om att i planen bör kunna ingå ett tillskott från minikraftverk om 500 GWh/år, dvs. en ökning med 300 GWh/år i förhållande till vattenkraftsberedningens förslag. Det ökade tillskottet från minikraft bör ske med hänsyn till miljömässiga synpunkter och med beaktande av att FRP-riktlinjerna kan utgöra restriktioner. Som framgått ovan (s. 7-8) övervägs denna senare fråga i regeringens kansli i samband med överväganden om en naturresurslag. Ett tillkännagivande om produktionstillskott från minikraftverk enligt förslag i motion 2826 (vpk) bör sålunda göras av riksdagen.

dels utskottet under 32 bort hemställa

32. beträffande *produktionstillskott från minikraftverk* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2826 yrkande 2 såvitt nu är i fråga och med anledning av regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16 Utformningen av vattenkraftsskatt

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambræus (båda c) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 23 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "hänvisning härtil" bort lyda:

Utskottet delar den i motion 2825 (c) framförda uppfattningen om att vattenkraftsskatten bör tas ut på ett mera flexibelt sätt än f. n. Detta är nödvändigt för att nyinvesteringar i vattenkraft inte skall försvåras. En tänkbar princip är att helt avskrivna vattenkraftverk betalar full skatt samt att skatten vid nyinvesteringar reduceras t. ex. med ett belopp motsvarande 2 % av ej avskrivna investeringar.

Vid den prövning om skattesystemets utformning som det enligt vad som anförs i propositionen (s. 32) finns skäl att överväga bör vad nu anförts ingå som en naturlig del.

dels utskottet under 33 bort hemställa

33. beträffande *utformningen av vattenkraftsskatt* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2825 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

17 Utnyttjande av investeringsfonder

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 23 som börjar "Utskottet som" och slutar "av reinvesteringar" bort lyda:

I en avvikande mening (vpk) till näringsutskottets yttrande anförs att investeringsfonder för ny- eller återinvesteringar i vattenkraftverk inte bör medges generellt. Några övertygande skäl för att så skulle ske har inte angetts av regeringen. För reinvesteringsprojekt där kostnaden för varje ytterligare tillkommen kilowattimme överstiger 3 kr. bör dock investeringsfonder få utnyttjas. Bostadsutskottet som delar den avvikande meningen (vpk) till näringsutskottets yttrande föreslår att riksdagen med bifall till motion 2826 (vpk) yrkande 1 a gör ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd.

dels utskottet under 34 bort hemställa

34. beträffande *utnyttjande av investeringsfonder* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2826 yrkande 1 a som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

18 Upprustning av vissa vattenkraftverk i Gävleborgs län

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 23 som börjar "Även vad" och slutar "och föreslaget" bort lyda:

Bostadsutskottet vill med instämmande av vad i den avvikande meningen (vpk) till näringsutskottets yttrande anförts med anledning av motion 2478 (vpk) om effektivisering och modernisering av ett antal större och mindre vattenkraftverk i Gävleborgs län stryka under vikten av att sådana åtgärder ger ett ökat elproduktionstillskott och dessutom ett stort antal arbetstillfällen. Regeringen bör med utgångspunkt i det förslag som lämnas i motionen låta utarbeta ett program för upprustning av vattenkraftverk i Gävleborgs län. Vad nu anförts bör riksdagen med anledning av motion 2478 (vpk) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottet under 35 bort hemställa

35. beträffande *upprustning av vissa vattenkraftverk i Gävleborgs län* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2478 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

19 Beslutsprocessen rörande vissa projekt

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 23 som börjar "Liksom näringsutskottet" och slutar "avstyrks sålunda" bort lyda:

Bostadsutskottet delar motionärernas uppfattning om att riksdagen inte bör fråntas en betydande del av sitt inflytande över vattenfallsverkets investeringar i vattenkraft såsom regeringen nu förordar efter förslag av vattenfallsverket. Någon förändring i nu gällande praxis i det här aktuella avseendet bör således inte genomföras. Bostadsutskottet tillstyrker motion 2826 (vpk) i denna del och avstyrker propositionen i motsvarande del.

Vad nu anförts innebär en anslutning till en avvikande mening (vpk) till näringsutskottets yttrande.

dels utskottet under 36 bort hemställa

36. beträffande *beslutsprocessen rörande vissa projekt* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2826 yrkande 1 b och med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

20 Samhällsinflytande (motiveringen)

Kjell A. Mattsson (c), Rolf Dahlberg (m), Bertil Danielsson (m), Birgitta Hambræus (c), Margareta Gard (m) och Erik Olsson (m) anser att den del av utskottets betänkande på s. 24 som börjar "Näringsutskottet vars" och slutar "2823 (s) yrkande 2" bort lyda:

I en avvikande mening (m) och (c) till näringsutskottets yttrande anför följande:

Näringsutskottet anser inte att riksdagen skall göra något uttalande till förmån för ytterligare samhälleligt övertagande av kapacitet för produktion och distribution av elektrisk kraft. Det finns tvärtom anledning att betona betydelsen av ett privat ägande av elproduktionsanläggningar som motvikt till det redan nu betydande statliga och kommunala inflytandet. Näringsutskottet avstyrker alltså de här aktuella motionsyrkandena.

Bostadsutskottet delar vad ovan anförts och föreslår liksom i den avvikande meningen att motionerna 696 (s), 1040 (vpk) och 2823 (s) yrkande 2 avstyrks.

21 Samhällsinflytande

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 24 som börjar "Näringsutskottet vars" och slutar "2823 (s) yrkande 2" bort lyda:

Bostadsutskottet delar den i en avvikande mening (vpk) till näringsutskottets yttrande framförda uppfattningen att det i de nu aktuella motionerna har anförts övertygande skäl för ett ökat samhälleligt inflytande över vattenkraftsproduktionen. Regeringen bör aktivt verka för en utveckling i denna riktning. Det finns som i den avvikande meningen anföras anledning erinra om att det nuvarande regeringspartiet i folkomröstningen om kärnkraft har ställt sig bakom krav av denna innebörd och förordat att kärnkraftverk och andra framtida anläggningar för produktion av elektrisk kraft skall ägas av stat och kommun. Ett steg i den här angivna riktningen är att regeringen snarast tar upp förhandlingar med AB Hälsingekraft i syfte att Edeforsens kraftverk skall överföras till statens vattenfallsverk. Riksdagen bör även enligt bostadsutskottets uppfattning hos regeringen hemställa om att sådana förhandlingar upptas och i övrigt göra ett uttalande till regeringen i enlighet med vad nu med anledning av motionerna 696 (s), 1040 (vpk) och 2823 (s) yrkande 2 anförts.

dels utskottet under 37 bort hemställa

37. beträffande *samhällsinflytande* att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:696, 1040 och 2823 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

22 Utredning om vattenkraftsutbyggnadens roll i Jämtland m. m.

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambræus (c), Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 25 som börjar "Bostadsutskottet, som" och slutar "2822 (c) yrkande 2" bort lyda:

Som anförts i motion 2822 (c) bör frågor rörande den långsiktiga nyttan av vattenkraftens utbyggnad allsidigt utredas. Härvid bör klarläggas vilka konsekvenser vattenkraftsutbyggnaderna på längre sikt får för näringsliv och boendemiljö. Särskilt bör studeras hur nyttan av vattenkraften skall kunna komma de lokala intressenterna till godo, exempelvis genom regleringsavgifter.

Utredningen bör omfatta hela Norrland. Jämtlands län kan därvid i vissa avseenden vara av särskilt intresse, eftersom vattenkraftsutbyggnaden har börjat tidigt i detta län och exploateringsgraden i länet är hög.

Dessutom finns anledning att i den nu förordade utredningen speciellt uppmärksamma den ökade vikt som allt fler fäster vid turism, fiske och rekreation i övrigt. Flera av de utredningar som ligger till grund för

statsmakternas beslut avseende vattenkraftsutbyggnad gjordes för flera år sedan och vid en tid då rekreativintressena inte hade samma tyngd som f. n. Det finns därför anledning att överväganden görs bl. a. om hur vattenlagstiftningens avgiftssystem bättre skall anpassas till denna nya syn.

Vad nu med anledning av motion 2822 (c) yrkande 2 anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottet under 38 bort hemställa

38. beträffande *utredning om vattenkraftsutbyggnadens roll i Jämtland m. m.* att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2822 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

23 Avvaktande av samrättsutredningen

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambraeus (c) och Kerstin Ekman (fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 25 som börjar "Bostadsutskottet instämmer" och slutar "med jordbruksutskottet" bort lyda:

Även om det kan anföras att bl. a. FRP-riktlinjerna avseende rennäringens intressen innebär att dessa intressen fått ett skydd finns enligt utskottets uppfattning skäl avvakta resultat av samrättsutredningens förslag och riksdagens behandling av frågan om hur och i så fall i vilken ytterligare omfattning rennäringens intressen skall hävdas. Som anförts i jordbruksutskottets yttrande är avsikten att utredningen skall vara klar i början av år 1985. Det ytterligare uppskov med vissa beslut som kan bli följden av att avvakta resultatet av utredningen m. m. får vägas mot den nackdel det innebär att regeringen och/eller andra prövningsorgan kan tvingas fatta beslut utan tillgång till de kompletterande synpunkter som kan bli följden av utredningen och den därefter kommande beredningen i regering och riksdag.

Bostadsutskottet förordar alltså att riksdagen med anledning av motion 2829 (c) yrkande 2 och med anslutning till den avvikande meningen (c), (fp) som fogats till jordbruksutskottets yttrande som sin mening ger regeringen till känna vad bostadsutskottet nu anför.

dels utskottet under 40 bort hemställa

40. beträffande *avvaktande av samrättsutredningen* att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2829 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Särskilda yttranden

1 Energibalansens sammansättning och omfattning m. m. (mom. 1)

Birgitta Hambraeus (c) anför:

Planens omfattning

Representanter för centerpartiet och folkpartiet reserverade sig mot socialdemokraternas och moderaternas beslut i civilutskottet (CU 1981/82:33) att hos regeringen begära den plan för vattenkraftsutbyggnaden som regeringen nu förelagt riksdagen. Det finns ingen anledning att forcera fram vattenkraftsutbyggnad.

När riksdagen 1975 antog att ca 66 TWh var den mängd energi man kunde få ut per år från vattenkraft utan att förstöra miljön, var detta ingalunda en fastslagen målsättning. På 1970-talets mitt var prognoserna för elförbrukningen skyhöga. Man räknade med att vi nu skulle använda ungefär 150 TWh/år mot faktiska ca 110. Det finns ingen anledning att känna sig låst vid 66 TWh. Det finns f. ö. beräkningar gjorda av SMHI som visar att vi redan har denna mängd elkapacitet utbyggd. Kraftverken släpper vatten förbi turbinerna, därför att det inte går att "släppa förbi värme i kärnkraftverken", ibland också därför att man hellre köper ström från andra länder än betalar skatt på egen el.

Kärnkraftsavvecklingen

Det lilla ytterligare tillskott från vattenkraften som är möjligt att få utan att skada miljön har bara en marginell betydelse i energipolitiken. Det är frågan om några terawattimmar att jämföra med de ca 50 som kärnkraften beräknas ge när de sista aggregaten tagits i drift och innan avvecklingen börjat.

Kärnkraften hade naturligtvis varit enklare att avveckla om linje 3 i folkomröstningen vunnit och man inte först mer än tredubblat den mängd el som kommer från kärnkraft. Socialdemokraterna har emellertid lovat att avvecklingen skall vara klar senast år 2010 och att se till att vi inte låser oss för en så stor elkapacitet utan använder det tillfälliga elöverskottet så att det lätt avvecklas i takt med kärnkraften. Det är samhällets uppgift att se till att inte systemen bara passar energibäraren elektricitet. Energikommitté 81 har i uppgift att framlägga beslutsunderlag som gör kärnkraftsavvecklingen till en positiv faktor också i ekonomin.

Särskilt viktigt är det att öka kunskapen om hur en bättre energianvändning såväl skapar nya jobb som en bättre miljö och ekonomi. Det gäller att få ut mer nytta av en mindre mängd köpt energi. För det behövs elegantare system än dem vi har i dag på många håll. Det är viktiga områden för teknisk utveckling och produktion. Sedan 1980 minskar landets energianvändning. En fortsatt minskning av energitillförseln ger den smidigaste övergången till en energiförsörjning baserad på inhemska förnybara energikällor.

Vindkraft, skogsenergi m. fl. framtidssatsningar fördröjs av det stora

elöverskott som nu måste få en marknad. Dessa förnybara energikällor måste få det stöd de behöver för att kunna finnas redo i stor skala när kärnkraftsavvecklingen börjar. Redan utbyggda vattenkraftverk och effektiviseringar av dessa blir en väsentlig bas i tillförseln. Inget kontroversiellt vattenkraftverk bör byggas. Energitillförseln får anpassas till vad som kan produceras utan negativa konsekvenser för hälsan och miljön nu och i framtiden.

Planens närmare inriktning

Regeringens proposition har orsakat stor oro hos många människor som fruktar att deras fria vattendrag skall förstöras. De uppvaktningar som gjorts hos utskottet från bevarandeintressena har imponerat genom sin saklighet och inlevelse. Jag känner mig hoppfull inför deras möjlighet att få sin vilja igenom.

Den plan som regeringen presenterar upptar mer än 100 olika projekt i olika stadier av utredning. Det kan inte vara riksdagens uppgift att i detalj granska alla dessa och därmed dubblera den prövning som sker enligt gällande lag av kommuner, vattendomstol, regering m. fl. De tidsmässigt mest hotade älvsträckorna har vi uttryckligen undantagit och sådana där vi genom uppvaktning och besök gjorts uppmärksamma på det särskilt olämpliga i en utbyggnad. Många önskar att vi skulle namnge fler projekt som olämpliga att pröva.

Om vi försökte göra en fullständig lista på skyddsvärda projekt är risken emellertid stor att vi ändå missar några men indirekt gav utrymme för tolkningen att de inte uppräknade skulle vara lämpliga för utbyggnad. Det är viktigt att framhålla som utskottet påpekar (s. 13–14) att riksdagens beslut med anledning av denna proposition inte på något sätt ändrar den gällande lagstiftningen som innebär noggrann prövning av motstående intressen genom vattenlagen och en ytterst restriktiv dispensgivning från regeringen. Särskilt de mest berörda kommunernas åsikt har stor betydelse.

När riksdagen i höst skall ta ställning till förslaget om naturresurslag utgår jag från att fler objekt kommer att skyddas i lag. Dessförinnan torde inget kontroversiellt projekt vara färdigt för avgörande.

När det gäller *Fliseryd* i Emån är de motstående intressena så stora att den lilla dyra mängd el man kunde få ut där på inget sätt uppväger naturskyddets och turistnäringens angelägenhet.

Beträffande projektet *Van* i Vanån förutsätter jag att regeringen i förslaget till naturresurslag som avses överlämnas till riksdagen hösten 1984 lämnar sin syn på frågan om projektet omfattas av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Det finns mycket som talar för att Vanån bör omfattas av riktlinjerna. F. ö. torde f. n. intresse saknas från dem som äger fallrätten att aktualisera projektet.

Hallstahammar Stora, dvs. Sörkvarnsforsen i Kolbäcksån, vore det helt

orimligt att bygga ut. En enhällig kommun har avstyrkt och nu börjat förbereda investeringar i området som länsstyrelsen avsatt till naturreservat. Det gäller ett område mitt i Hallstahammars tätort. Däremot finns andra okontroversiella projekt i Kolbäcksån.

Stackmora Nedre i Oreälven har Orsa kommun enhälligt tillstyrkt och går med som delägare i. Däremot är inte Stackmora Övre ännu prövat av kommunfullmäktige.

Att *Meåforsen* i Ångermanälven skulle tillåtas byggas ut förefaller helt orimligt. Projektet har avstyrkts av kommunen, Länsstyrelsen, fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, Älvräddarnas samorganisation, Kungl. vetenskapsakademin m. fl.

2 Lagreglering av riktlinjerna avseende den fysiska riksplaneringen (mom. 2)

Kerstin Ekman (fp) anför:

Den förra regeringen remitterade till lagrådet ett förslag som bl. a. innebar förslag till en lagreglering av riktlinjerna avseende den fysiska riksplaneringen. Denna lagrådsremiss återkallades emellertid genom ett beslut av den nuvarande regeringen. Detta var ett mycket olyckligt beslut. Som emellertid utskottet anför kommer riksdagen hösten 1984 att föreläggas ett förslag till naturresurslag. Avsikten anges vara att bl. a. en lagreglering av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen avseende bl. a. älvar och älvräckor skall tas in i naturresurslagen. Att även den nuvarande regeringen nu insett värdet av en lagreglering är positivt.

Det faktum att riksdagen inom en snar framtid kommer att föreläggas ett förslag om en lagreglering har fått mig att avstå från att yrka bifall till folkpartiets partimotion 2814 yrkande 2.

3 1983 års energikommittés förslag (mom. 2)

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambræus (c), Kerstin Ekman (fp) och Tore Claeson (vpk) anför:

1981 års energikommitté (EK 81) har givits tilläggsdirektiv för att utreda ett alternativ där vattenkraftsutbyggnader ingår utöver vad som förutsatts enligt 1977 års beslut om riktlinjer för den fysiska riksplaneringen.

I utskottets betänkande görs en anknytning till detta riksdagsbeslut; ett beslut som innebar att vattenkraftens andel i energibalansen skall omfatta 66 TWh. Nivån som sådan skall inte här diskuteras, däremot vill vi framhålla att ändringar i riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen inte kan anses erforderliga för att uppnå denna nivå. Vi förutsätter sålunda att de nuvarande riktlinjerna avseende undantagna älvar och älvräckor tas in i den kommande naturresurslagen. Som bl. a. vattenkraftsberedningen visat är det möjligt att nå den förutsatta nivån med ett bibehållande av de nuvarande riktlinjerna.

4 Ändring av FRP-riktlinjerna m. m. avseende Edänge (mom. 4)

Rolf Dahlberg, Bertil Danielsson, Margareta Gard och Erik Olsson (alla m) anför:

I propositionen anføres (s. 17) att projektet Edänge i Mellanljusnan kan vara möjligt att aktualisera när vattenkraftsberedningens förslag behöver kompletteras. Beträffande projektet anføres i propositionen även att ändrade riktlinjer i den fysiska riksplaneringen erfordras för att projektet skall komma till stånd. Föredraganden är därför inte beredd att nu föreslå att projektet kommer till stånd.

Utskottet har anslutit sig till uppfattningen att ändringen av riktlinjerna inte bör göras bl. a. mot bakgrund av pågående överväganden om en naturresurslag.

Mot bakgrund av vad i propositionen och ovan anförts förutsätter vi att riksdagen i 1985 års energipolitiska proposition föreläggs förslag som gör det möjligt att förverkliga projektet Edänge. Det finns sålunda inte anledning att nu aktualisera projektet Edeforsen eftersom detta projekt är ekonomiskt avsevärt ogynnsammare än Edänge.

5 Vattenkraftens roll i energiproduktionen (mom. 8)

Kerstin Ekman (fp) anför:

Som framgår av betänkandet har riksdagen år 1977 beslutat att vattenkraften bör med 66 TWh/år ingå i vår energibalans. Om detta beslut torde finnas en betydande enighet. Jag har ingen anledning hävda att detta beslut skall ändras och förutsätter sålunda att det står fast. Emellertid finns i detta sammanhang anledning fästa uppmärksamhet på att 1981 års energikommitté genom tilläggsdirektiv (dir. 1983:65) givits i uppdrag att redovisa även alternativ där vattenkraftsutbyggnader ingår utöver vad som förutsätts enligt 1977 års riksdagsbeslut. Förslag i denna riktning från kommittén ändrar naturligtvis inte 1977 års beslut. Det finns ingen anledning för regeringen att förelägga riksdagen ett beslut om att vattenkraftens absoluta nivå i energibalansen skall ökas. Jag förutsätter att så inte heller kommer att ske.

Vid propositionen fogat och av utskottet tillstyrkt

Bilaga 1

Förslag till

Lag om ändring i vattenlagen (1983: 291)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 1 § VL (1983: 291) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

1 § Regeringen skall pröva tillåtligheten av följande slag av vattenföretag, nämligen

1. vattenkraftverk som är avsedda för en installerad generatoreffekt av minst 20 000 kilowatt,

2. vattenregleringar med en större vattenståndsskillnad mellan dämnings- och sänkingsgränserna än två meter under året eller en meter under veckan samt regleringar med mindre vattenståndsskillnad än som har angetts nu, om därigenom skall utnyttjas ett vattenmagasin av minst 100 miljoner kubikmeter under året eller tio miljoner kubikmeter under veckan,

3. vattenöverledningar eller andra vattenbortledningar från vattendrag eller sjöar med en normal oreglerad lågvattenföring av minst en kubikmeter i sekunden i bortledningpunkten respektive utloppet, om den vattenföring som skall tas i anspråk överstiger en femtedel av den normala oreglerade lågvattenföringen och det inte är uppenbart att bortledningen kan ske utan olägenhet av betydelse för allmänna intressen,

4. andra vattenkraftverk och andra vattenregleringar eller vattenöverledningar för vattenkraftändamål, om

a) företaget avser någon av följande älvar, nämligen Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven,

b) företaget avser någon av de älvar eller älvsträckor som anges i följande uppställning

4. andra vattenkraftverk och andra vattenregleringar eller vattenöverledningar för vattenkraftändamål, om

a) företaget avser någon av följande älvar, nämligen Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven,

b) företaget avser någon av de älvar eller älvsträckor som anges i följande uppställning

Älv	<i>Sträcka</i>
Klarälven	sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck
Dalälven	Västerdalälven uppströms Hummelforsen och nedströms Skifsforsen, Österdalälven uppströms Trängslet samt sträckan mellan Näs och Hedesundafjärdarna
Ljusnan	sträckan mellan Hede och Svegsjön (Härjedalsljusnan) och

Älv	<i>Sträcka</i>
Klarälven	sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck
Dalälven	Västerdalälven uppströms Hummelforsen och nedströms Skifsforsen, Österdalälven uppströms Trängslet samt sträckan mellan Näs och Hedesundafjärdarna
Ljusnan	sträckan mellan Hede och Svegsjön (Härjedalsljusnan) och

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

	sträckan mellan Lafor- sen och Arbråsjöarna (Mellanljusnan)		sträckan mellan Lafor- sen och Arbråsjöarna (Mellanljusnan)
Ljungan Indalsäl- ven	uppströms Storsjön Åreälven, Ammerån ovan Överammer, Sto- rån—Dammån samt Hårkan uppströms Ho- tagen	Ljungan Indalsäl- ven	uppströms Storsjön Åreälven, Ammerån ovan Överammer, Sto- rån—Dammån samt Hårkan uppströms Ho- tagen
Ånger- manälven	Lejarälven, Storån upp- ströms Klumpvattnet, Långseleån— Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransaren samt Vojmån uppströms Vojmsjön	Ånger- manälven	Lejarälven, Storån upp- ströms Klumpvattnet, Långseleån— Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransaren samt Vojmån uppströms Vojmsjön
Vapstäl- ven		Vapstäl- ven	
Moälven		Moälven	
Lögde älv		Lögde älv	
Öre älv		Öre älv	
Umeäl- ven	Tärnaån och Girjesån, Juktån uppströms Fjo- sokken samt Tärnafor- sen mellan Laisan och Gäutan	Umeäl- ven	Tärnaån och Girjesån, Juktån uppströms Fjo- sokken samt Tärnafor- sen mellan Laisan och Gäutan
Bure älv			
Skellef- teälven	källflödena uppströms Sädvajaure respektive Rebnisjaure	Skellef- teälven	källflödena uppströms Sädvajaure respektive Rebnisjaure
Byske älv		Byske älv	
Lule älv	Stora Lule älv upp- ströms Akkajaure, Lilla Lule älv uppströms Skalka och Tjaktjaure samt Pärälven	Lule älv	Stora Lule älv upp- ströms Akkajaure, Lilla Lule älv uppströms Skalka och Tjaktjaure samt Pärälven
Råne älv	Rörån—Livas älv,	Råne älv	Rörån—Livas älv,

5. grundvattentäkter för tillgodogörande av en större vattenmängd än 10000 kubikmeter om dygnet,

6. andra vattenregleringar, vattenöverledningar och vattenbortledning-
ar än som har angetts förut, om företaget avser någon av sjöarna Vätern,
Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan och företaget
kan inverka märkbart på vattenståndet i eller vattenavrinningen ur sjön.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984

Bilaga 2

I propositionen intaget förslag till plan omfattar följande projekt.

Plan för utbyggnad av vattenkraften under tioårsperioden 1984–1993

Älv	Projekt	Effekt MW	Produk- tion GWh/år	Anläggnings- kostnad		Syssel- sättning, årsverken	Ägare
				milj. kr.	kr/kWh, år		
Råneälven	Muorka	9	25	70	2.8	300	Vattenfall
	Randaträsk- Mårdselet	56	220	475	2.2	650	Båkab, Vattenfall
	Korpforsen	3	16	25	1.6	75	Vattenfall
	Lassbyforsen	3	12	23	1.9	55	Båkab
Luleälven	Kaltisjokk	—	6	17	2.8	15	Vattenfall
	Randi	—	+ 13				Vattenfall
	Flarkån	12	43	100	2.3	150	Svanö AB
Piteälven	Sikfors	+ 34	+ 140	235	1.7	300	Båkab
Bureälven	Lappkvarns- forsen	0.6	4	12	4.0	20	Skellefteå kraftverk
	Mjödattenvattenforsen	0.6	3	12	4.0	20	Skellefteå kraftverk
	Falmarksforsen	0.7	4	16	4.0	25	Skellefteå kraftverk
	Strömsholm	1.6	9	36	4.0	50	Skellefteå kraftverk
Rickleån	Bygdsiljum	+ 1.1	+ 5	15	3.0	20	Skellefteå kraftverk
Umeälven	Abelvattsån	3	11	25	2.3	35	Vattenfall
	Klippen	22	95	280	3.0	460	Vattenfall
Gideälven	Skinnmuddselet		49	60	1.2		Graningeverken
	Stennäs	6	27	55	2.1	55	Graningeverken
	Uppströms Björnafallet	25	100	200	2.0	110	Graningeverken
	Gideå	16	74	120	1.7	60	Graningeverken
	Gideåbacka	+ 5	+ 15	45	3.0	30	Graningeverken
Moälven	Gottne	+ 3	+ 9	30	3.4	65	Vattenfall
Nätraån	Hinnisjöån	3	14	30	2.1	30	Graningeverken m. fl.
	Brynge	+ 2	+ 12	33	1.3	75	Graningeverken
	Nyfors	1	6	12	2.0	40	Graningeverken
	Fors	+ 2	+ 7	20	2.0	40	Graningeverken
	Hällafors	1	4	12	<3.0	40	Graningeverken
Ångerman- älven	Vojmå	32	139	360	2.6	550	Vattenfall
	Sjougden	2	7	20	2.9	25	Korselbränna AB
	Korpå	6	11	32	2.9	40	Korselbränna AB
	Lillå	2	9	23	2.6	25	Korselbränna AB
	Flåsjöån	7	24	62	2.6	100	Svanö AB
	Meåforsen	8	42	95	2.3	160	Graningeverken
Indalsälven	Storsjötunneln	—	30	100	3.3	180	Indalsälvens Vatten- regleringsföretag
	Korsvattenån	13	35	120	3.4	240	Vattenfall
	Yttre Oldsjön	5	15	39	2.6	80	Båkab
	Rönnöforsen	4	14	36	2.6	65	Båkab
	Nedre Långan		ca 200	ca 360		700	Båkab, Jämtlands- kraft, Skand. El-verk
							Jämtlandskraft AB
	Högfors	12	50	90	1.8	200	
	Ammeråns överledning	—	136	55	0.3	90	Båkab
	Krångede- Gammelånge	+ 144	+ 107	400	3.3	900	Krångede AB
	Hammarforsen	+ 5	+ 17	22	1.3		Båkab
	(två åtgärder)	+ 41	+ 29	140	4.1		Båkab
	Svarthålsforsen	+ 22	+ 13	90	4.7		Svarthålsforsen
	Stadsforsen G4	+ 61	+ 45	255	5.1		Vattenfall
	Sillre		+ 2	55	1.9		Vattenfall

Älv	Projekt	Effekt MW	Produk- tion GWh/år	Anläggnings- kostnad		Syssel- sättning, årsverken	Ägare
				milj. kr.	kr/kWh, år		
Ljungan	Ljunga	—	+ 1	0.5	0.5	15	Sydkraft
	Haverö	3	17	26	1.6	60	Kema Nord
Ljusnan	Lottefors	+ 3.5	+ 4	10	2.5	20	Korsnäs Marma
	Ljusneströmmar	—	+ 10	15	1.5	10	Stora Kopparberg- Bergvik
	Hamre	2.	11	12	1.1	10	Stora Kopparberg- Bergvik
	Hamresjön	—	46	57	1.2	130	Ljusnans reglerings- företag
	Smedjemorasjön	—	15	15	1.0	40	Ljusnans reglerings- företag
	Kvarnforsen	+ 4	+ 13	21	1.6	50	Härjeåns KAB
	Härjeåsjön	—	10	10	1.0	20	Ljusnans reglerings- företag
	Hylsjöns regl.	—	27	60	2.2	260	Ljusnans reglerings- företag
	Hylströmmen	8	25	40	1.6		Skand. Elverk
	Runemo	5	26	52	2.0	130	Skand. Elverk
Gävleån	Åbyfors	2	13	19	1.5	15	Gävle kommun
	Prästforsen	2	13	18	1.4	15	Gävle kommun
Dalälven	Brunnsberg	14	65	100	1.5	350	Älvdalens jordägare
	Noppikoski	4	16	40	2.5	110	Korsnäs-Marma m. fl.
	Stackmora övre	2	9	21	2.3		Stora Kopparberg, Orsa kommun
	Stackmora nedre	2	13	23	1.8		Stora Kopparberg, Orsa kommun
	Borgärdet	+ 1	+ 4	25	2.0	20	Stora Kopparberg
	Eldforsen	+ 8	+ 20	56	1.6	170	Korsnäs-Marma
	Mockfjärd	+ 10	+ 15	60	1.3	20	Västerdalälvens kraft AB
	Johannisholm	1	7	12	1.7	10	Stora Kopparberg m. fl.
	Van	2	5	15	3.0	10	Enskilda jordägare
	Forshuvud	+ 20	+ 58	110	1.9	90	Stora Kopparberg
	Bullerforsen	+ 20	+ 73	140	1.9	120	Stora Kopparberg
	Näs	—	11	28	2.6		Vattenfall
	Söderfors	—	+ 11				Vattenfall
	Älvkarleby	+ 30	+ 50	180	3.6	280	Vattenfall
Kolbäcksån	Virso	1.5	+ 5	10	2.0	20	Bulten-Kanthal
	Seglingsberg	1.5	+ 6	10	1.8	20	Bulten-Kanthal
	Hallstahammar Stora		+ 25		2.0		Vattenfall m. fl.
Motala ström	Skärblacka	+ 10	+ 20	120	2.4	190	Vattenfall
	Bergsbron-Havet	+ 7	+ 28	125	1.0	125	Holmen
Botorps- strömmen	Svarteström	+ 1	+ 3	10	1.7	20	Sydkraft
Emån	Fliseryd	+ 9	+ 39	100	2.0	150	Sydkraft
Alsterån	Hornsö	+ 1	+ 5	20	2.0	30	Sydkraft
Ronnebyån	Krokfjorden	2	6	17	2.8	25	Olofströms KAB
	Kallinge	+ 1	+ 1	9	1.8	15	Sydkraft
Mörrumsån	Fridafors	+ 5	+ 17	45	1.8	75	Södra Skogsägarna
	Hemsjö		+ 20	100	2.3	150	Sydkraft

Älv	Projekt	Effekt MW	Produk- tion GWh/år	Anläggnings- kostnad		Syssel- sättning, årsverken	Ägare
				milj. kr.	kr/kWh, år		
Rönneån	Forsmälla	+ 1	+ 4	9	1.8	15	Sydkraft
Nissan	Hylte-Rydö	+ 13	+ 50	200	2.2	300	Sydkraft
Göta älv – Klarälven	Edsforsen		14	14	1.0		Sv. Personal- Pensionskassan
	Edsforsen						Sv. Personal- Pensionskassan
	Skoga						Sv. Personal- Pensionskassan
	Krakerud						Sv. Personal- Pensionskassan
	Forshult		27		1.7		Sv. Personal- Pensionskassan
	Skymnäs						Sv. Personal- Pensionskassan
	Munkfors						Sv. Personal- Pensionskassan
	Dejefors						Uddeholm-Billerud
	Forshaga						Uddeholm-Billerud
	Värsjö	42	103	270	2.6	450	Uddeholm-Billerud
	Frykfors	+ 4	+ 9	25	1.0		Uddeholm-Billerud
	Upperud	3	11	23	2.1	45	Vattenfall
	Minikraftverk		ca 200				Olika ägare
	Summa		ca 3 000				

Utskottets förslag till plan skiljer sig från regeringens däri att projektet Nedre Långan i Indalsälven och projektet Haverö i Ljungan föreslås utgå ur planen. Utskottet föreslår att projektet Härkan i Indalsälven tillförs planen. Beträffande Hylsjöns reglering och Hylströmmen förordar utskottet att ytterligare överväganden görs.

I övrigt överensstämmer utskottets förslag till plan med regeringens.

Skatteutskottets yttrande

1983/84:16 y

om skatten på elektrisk kraft

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1983/84:2825 yrkande 4 av Karin Söder m. fl. (c) om vattenkraftsskatten. Motionen har väckts med anledning av proposition 1983/84:160 om fortsatt vattenkraftsutbyggnad. Med anledning härav får skatteutskottet anföra följande.

Elektrisk kraft beskattas enligt lagen (1957:262) om allmän energiskatt. Sedan den 1 januari 1983 beskattas elektrisk kraft som framställs inom landet i ett vattenkraftverk som tagits i drift före år 1978 och som har en installerad generatoreffekt av minst 1 500 kW också enligt lagen (1982:1201) om skatt på viss elektrisk kraft. Denna skatt utgår med 2 öre per kWh om kraftverket har tagits i drift före år 1973 och med 1 öre per kWh om kraftverket har tagits i drift under åren 1973–1977.

Motionärerna vänder sig mot att man till följd av den särskilda elskattens konstruktion – i stället för att utnyttja inhemska produktionsmöjligheter – under år 1983 importerat vattenkraftproducerad billig el i stor omfattning från Norge. Motionärerna anser också att den särskilda elskatten bör tas ut på ett mer flexibelt sätt så att inte nyinvesteringar i vattenkraft förhindras. De föreslår att skatten vid nyinvesteringar reduceras med ett belopp motsvarande 2 % av ej avskrivna investeringar. Endast avskrivningar som genomförts under den senaste tioårsperioden bör enligt motionärernas förslag beaktas.

Utskottet har tidigare denna vår prövat olika frågor om beskattningen av el. I sitt av riksdagen nyligen godkända betänkande 1983/84:33 behandlade utskottet bl. a. frågor om skattereglernas hämmande effekter i vad avser tillkomsten av nya minikraftverk samt frågan om den särskilda elskatten. Utskottet pekade i sammanhanget på att regeringen uppdragit åt statens energiverk att överväga och föreslå åtgärder i syfte att stimulera tillkomsten av nya minikraftverk och förhindra att äldre minikraftverk avvecklas utan att ersättas av nya anläggningar.

Med anledning av en motion om borttagande av den särskilda elskatten på vattenkraft sommartid och om en utvärdering av skattens verkningar på näringslivet erinrade utskottet om att de kraftföretag som kunde köpa elkraft från Norge frivilligt hade åtagit sig att inte avtala om tillfälliga kraftköp från Norge under tider då vatten spilldes förbi egna eller delägda kraftverk och att någon ändring av vattenkraftsskatten därför inte behövdes. Frågan om en utvärdering ansåg utskottet för tidigt väckt, och utskottet hänvisade till att motivet för att införa skatten var att snabbt göra samhället delaktigt i

övervinsterna i de äldre vattenkraftverken. Att konsekvenserna av beskattningen för de enskilda producenterna och förbrukarna kunde vara svåra att överblicka var enligt utskottets mening inte något avgörande hinder mot att införa skatten.

Skatteutskottet anser således att bostadsutskottet bör avstyrka det aktuella motionsyrkandet.

Stockholm den 3 maj 1984

På skatteutskottets vägnar
RUNE CARLSTEIN

Närvarande: Rune Carlstein (s), Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), Olle Westberg (s), Hagar Normark (s), Ingemar Hallenius (c), Bo Forslund (s), Karl Björzén (m), Kjell Johansson (fp), Lars Hedfors (s), Anna Lindh (s), Ewy Möller (m), Bruno Poromaa (s), Erkki Tammenoksa (s) och Göran Riegnell (m)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Jordbruksutskottets yttrande

1983/84:5 y

om samernas och rennäringens intressen i samband med utbyggnad av vattenkraften

Till bostadsutskottet

Genom beslut den 26 april 1984 har bostadsutskottet berett jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1983/84:2829 av Martin Olsson (c) om samernas och rennäringens intressen i samband med utbyggnad av vattenkraften.

I motionen, som väckts i anslutning till proposition 1983/84:160 om fortsatt vattenkraftsutbyggnad, föreslås att riksdagen i samband med sitt ställningstagande till propositionen särskilt markerar samernas och rennäringens intressen i sammanhanget. Motionären anser det sålunda synnerligen viktigt att riksdagen gör ett uttalande om vikten av att vid den intresseavvägning som sker innan beslut fattas om ett enskilt projekt särskild hänsyn tas till samiska intressen. Enligt motionärens mening är det även angeläget att riksdagen gör ett uttalande att inga ur renkötselsynpunkt kontroversiella projekt skall tillåtas förrän samerättsutredningens konsekvensutredning angående energiutvinning redovisats och statsmakterna tagit ställning med anledning av samerättsutredningens övriga arbete och förslag.

Utskottet

I proposition 1983/84:160 läggs fram förslag till en plan för utbyggnad av vattenkraften under den närmaste tioårsperioden. Förslagen ansluter i huvudsak till vad som föreslagits av vattenkraftsberedningen (I 1982:06). Beredningen har haft att belysa vattenkraftens möjliga roll i den svenska energiförsörjningen. Beredningen har därvid sökt genomlysas alla aspekter på utbyggnad av vattenkraften, bl. a. utbyggnadens inverkan på rennäringen.

Som framhålls i propositionen är den däri presenterade utbyggnadsplanen att betrakta som en förhandsbedömning av hur olika utbyggnadsprojekt skall ses från övergripande utgångspunkter. Innan projekten kan komma till stånd måste de bedömas vara ekonomiskt genomförbara av fallrättsägarna samt prövas enligt vattenlagen (VL). Att ett projekt upptas i den plan som föreläggs riksdagen innebär således ej, vilket också framhålls i propositionen, att tillstånd automatiskt kommer att meddelas enligt VL.

Enligt VL har vattendomstolen som första instans att pröva ett vattenkraftsföretags tillåtlighet. Som allmän förutsättning för ett vattenföre-

tag gäller enligt 3 kap. 1 § VL att företaget inte får komma till stånd om det med hänsyn till valet av plats eller på något annat sätt möter hinder från allmänna planeringssynpunkter. Med uttrycket allmänna planeringssynpunkter avses i första hand sådana långsiktiga bedömningar som görs i den fysiska planeringen, främst statsmakternas ställningstaganden inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Bl. a. innefattas härunder statsmakternas ställningstaganden till kraftutbyggnader i vissa älvar och älvräckor. Med allmänna planeringssynpunkter avses också en sådan långsiktig verksamhetsplanering som inte omfattas av den fysiska planeringen. Därunder faller energipolitiska, näringspolitiska, arbetsmarknadspolitiska, regionalpolitiska, trafikpolitiska och försvarspolitiska bedömningar. Som har anförts i proposition 1981/82:130 med förslag till ny vattenlag m.m. bör i norra Sverige hänsyn också tas till rennäringens intressen. Av vad här anförts torde framgå att det i VL finns en garanti för att sådana särskilda hänsyn, som efterlyses av motionären, tas innan beslut fattas om projekt som berör renskötselnäringen. Utskottet anser mot angiven bakgrund att något uttalande från riksdagens sida i enlighet med motionärens första yrkande inte är behövligt.

Vad gäller motionärens synpunkter i fråga om behovet att avvakta resultatet av samerättsutredningens arbete innan slutlig ställning tas till vissa från renskötselsynpunkt kontroversiella projekt får utskottet anföra följande.

Enligt gällande rennäringslag är renskötselrätten i vårt land förbehållen samerna. I renskötselrätten ingår även rätt till fiske och jakt samt visst skogsfång m.m. Renskötsel får bedrivas hela året i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovanför odlingsgränsen. Dessutom får renskötsel bedrivas nedanför denna gräns på mark som tillhör staten och renbetesland där skogsrenskötsel av älder bedrivs under våren, sommaren eller hösten, dvs. på vissa marker som utnyttjas av skogsrenskötseln. Vidare får renskötsel hela året bedrivas på renbetesfjällen i Jämtland och inom vissa andra områden i Jämtlands och Kopparbergs län. Inom de områden där renskötsel får bedrivas hela året får enligt rennäringslagen markanvändningen inte ändras på sätt som medför avsevärd olägenhet för rennäringen. Bestämmelsen hindrar dock inte att mark används i enlighet med fastställd stadsplan eller byggnadsplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning. Något motsvarande skydd finns inte för de marker där renskötsel får bedrivas endast vintertid. Vidare gäller enligt rennäringslagen förbud bl. a. mot att stänga av flyttningsvägar för renar och mot att hindra renar från att beta inom områden där renskötsel är tillåten. Med prövning i särskild ordning avses prövning enligt bl. a. sådan lagstiftning som vattenlagen, som utskottet berört i det föregående.

Rennäringens markanspråk och de markanvändningskonflikter som kan uppstå mellan renskötseln och andra verksamheter inom renskötselområdet har kartlagts i den fysiska riksplaneringen. Rennäringen omfattas av den

fysiska riksplaneringens s. k. verksamhetsanknutna riktlinjer, som anger hur olika markanvändningsintressen av betydelse från rikssynpunkt bör beaktas i den fysiska planeringen och vid ställningstaganden till enskilda tillståndsfrågor.

Enligt riktlinjerna för rennärings- och övriga areella näringar skall all möjlig hänsyn tas till dessa näringars krav vid planering och tillståndsprövning. Planeringen vad beträffar rennärings- och övriga areella näringar skall utgå från den rätt att utöva renskötsel som läggs fast i rennäringslagen och vidare bygga på att samråd sker med berörda samebyar i ett tidigt skede av planeringen.

En grundläggande förutsättning för rennärings- och övriga areella näringars fortlevnad är givetvis att samernas rätt enligt rennäringslagen och riktlinjerna i övrigt för rennärings- och övriga areella näringar beaktas vid markanvändning av olika slag. Vikten av att beakta rennärings- och övriga areella näringars intressen har också betonats i flera sammanhang, bl. a. vid antagandet av den nu gällande skogsvårdslagen.

En väsentlig uppgift för samerättsutredningen är att undersöka i vilken utsträckning rennärings- och övriga areella näringars intressen har fått träda tillbaka för andra samhällsintressen vid markanvändning av olika slag och i vilken utsträckning hänsyn har tagits till den samlade effekten för rennärings- och övriga areella näringar av olika exploateringar. Mot bakgrund av sin undersökning skall kommittén överväga om det finns behov av att stärka skyddet för rennärings- och övriga areella näringar och i så fall i vilken utsträckning en förstärkning kan ske. Om kommittén kommer till slutsatsen att skyddet för rennärings- och övriga areella näringar bör utvidgas, bör kommittén föreslå nödvändiga författningsändringar. Kommittén skall enligt tilläggsdirektiv utfärdade i februari 1983 (Dir. 1983:10) arbeta med sikte på att avsluta sitt arbete inom två år, alltså i början av nästa år.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om det arbete som f. n. pågår inom regeringskansliet rörande ett förslag till lag om hushållning med naturresurser, vari avses ingå bl. a. en lagreglering av riktlinjerna för rennärings- och övriga areella näringar. Enligt den departementspromemoria som framlagts i ämnet påpekas att rennärings- och övriga areella näringar är en förutsättning för den samiska kulturen. Därför bör de viktigaste delarna av renskötselmarkerna ges ett starkt skydd mot exploatering och andra ingrepp i miljön. Därvid är det av största betydelse att beakta de funktionella samband som måste finnas mellan olika delområden för att möjliggöra renskötseln och därmed garantera samekulturens fortbestånd. Enligt promemorian bör därför i den nya lagen finnas en bestämmelse som innebär att områden av stor betydelse i ett nationellt perspektiv för rennärings- och övriga areella näringar skall skyddas mot förändringar som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande (Ds Bo 1984:3, s. 73).

Slutligen vill utskottet också fästa uppmärksamheten på att det sedan år 1977 i regeringskansliet finns en permanent arbetsgrupp (U 1977:10) för att samordna de statliga insatserna för samerna och för att fortlöpande följa utvecklingen på området. Arbetsgruppen är knuten till utbildningsdepartementet med utbildningsministern som ordförande.

Mot bakgrund av vad som nu anförts finner utskottet inte heller det andra yrkandet i motion 2829 (c) påkalla någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1984

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Sven Eric Lorentzon (m), John Andersson (vpk), Åke Selberg (s), Jan-Eric Virgin (m), Lennart Brunander (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Lars Ernestam (fp) och Marita Bengtsson (s).

Avvikande mening

Einar Larsson (c), Hans Wachtmeister (m), Lennart Brunander (c) och Lars Ernestam (fp) anser att utskottet i sitt yttrande bort framhålla angelägenheten av att resultatet av samerättsutredningens arbete avvaktas innan några från renkötselsynpunkt kontroversiella vattenkraftsutbyggnadsprojekt tillåts. Utskottet borde alltså ha tillstyrkt det andra yrkandet i motion 2829 (c).

Näringsutskottets yttrande

Bilaga 5

1983/84:10 y

om fortsatt vattenkraftsutbyggnad (prop. 1983/84:160)

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1983/84:160 om fortsatt vattenkraftsutbyggnad (industridepartementet) jämte motioner, såvitt avser näringsutskottets beredningsområde.

Till näringsutskottet har hänvisats ett antal motioner från allmänna motionstiden år 1984 som gäller vattenkraftsutbyggnaden. För att möjliggöra en mera samlad behandling av ämnet överlämnar näringsutskottet till bostadsutskottet – under förutsättning av bostadsutskottets medgivande – de nämnda motionerna. Näringsutskottet avger följande yttrande.

Propositionen

Förslag

I propositionen föreslås – efter föredragning av statsrådet Birgitta Dahl – såvitt här är i fråga att riksdagen (3) godkänner de riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad som föredragande statsrådet har förordat.

Huvudsakligt innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en plan för utbyggnad av vattenkraften till 66 TWh/år. Planen är ett led i en strategi för att tillgodose det av riksdagen fastställda målet för vattenkraftens roll till år 1990, för att skapa sysselsättning och för att bevara kompetensen hos kraftföretagen och i den tillverkande industrin.

Förslagen ansluter i huvudsak till vad som har föreslagits av vattenkraftberedningen (I 1982:06). Den plan för utbyggnaden av vattenkraften som läggs fram omfattar 3,8 TWh/år och syftar till att den av riksdagen beslutade vattenkraftsproduktionen om 66 TWh/år skall uppnås under första hälften av 1990-talet.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som har väckts *med anledning av propositionen* och som behandlas här är

1983/84:2814 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), såvitt gäller hemställan (1)

att riksdagen slår fast en plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad i enlighet med vad som anförs i motionen (delvis).

1983/84:2822 av Nils Åsling (c), såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen hemställer att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att analysera vattenkraftsutbyggnadens roll för jämtländskt näringsliv och framlägga förslag till hur genom höjda regleringsavgifter länet skall tillföras ökade resurser,

1983/84:2823 av Bengt-Ola Rytter m. fl. (s), såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om samhällsägande av vattenkraften,

1983/84:2825 av Karin Söder m. fl. (c), såvitt gäller hemställan att riksdagen

1. med avslag på proposition 1983/84:160, i denna del, godkänner de riktlinjer för den framtida vattenkraftsutbyggnaden som redovisats i motionen (delvis),

3. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stöd till investeringar i små vattenkraftverk m. m.,

1983/84:2826 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om

a) förutsättningar för utnyttjande av investeringsfonde[r],

b) redovisning till riksdagen beträffande vissa av vattenfallsverket aktualiserade utbyggnadsprojekt,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande fortsatt vattenkraftsutbyggnad under minst den närmaste tioårsperioden (delvis),

1983/84:2827 av Rolf Dahlberg m. fl. (m) – med motivering i motion 1983/84:2813 – såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för vattenkraftens utbyggnad med ändringarna att projekten Lången, Hylströmmen och Hylsjön icke skall medtas i planen och att projekten Hårkan och Edänge skall medtas i planen i enlighet med vad som i motionen anförts (delvis).

De motioner från *allmänna motionstiden år 1984* som behandlas här – och med detta yttrande överlämnas till bostadsutskottet – är följande:

1983/84:696 av Iris Mårtensson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn för att öka samhällets inflytande och inkomster från vattenkraftsproduktion,

1983/84:855 av Lars-Åke Larsson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en snar utbyggnad av Vargöns kraftverk,

1983/84:904 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), såvitt gäller hemställan – med motivering i motion 1983/84:902 – (2) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå som riksdagen tidigare uttalat sig för inte skall ske,

1983/84:1040 av Bertil Måbrink (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer att ta upp förhandlingar med AB Hälsingekraft i syfte att överföra Edeforsens kraftverk till statens vattenfallsverk,

1983/84:1369 av Ivar Franzén (c) och Arne Fransson (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om finansiering och stöd för utbyggnad av små vattenkraftverk och vindkraftverk (delvis),

1983/84:2373 av Erik Olsson (m), såvitt gäller hemställan (1) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kommande behov av energi bör tillgodoses genom utbyggnad av vattenkraft och kärnkraft – Secure-reaktorer (delvis),

1983/84:2478 av Bertil Måbrink (vpk) och Jörn Svensson (vpk), såvitt gäller hemställan (3) att riksdagen hos regeringen begär ett program för, upprustning av de i motionen angivna vattenkraftverken inom Gävleborgs län.

Motivering

I det följande återges vissa övergripande ståndpunkter i fråga om riktlinjer för vattenkraftsutbyggnaden i här aktuella motioner. Motionärernas argumentation i övriga frågor som behandlas i yttrandet redovisas i anslutning till utskottets behandling av resp. motionsyrkanden.

I motion 1983/84:2813 (m) anförts som motivering till yrkandena i motion 1983/84:2827 (m) att den av moderata samlingspartiet förordade minskade förbränningen av kol i konventionella anläggningar innebär att behovet av elkraft för främst uppvärmningsändamål ökar. Mot denna bakgrund är det, hävdar motionärerna, nödvändigt att vattenkraften byggs ut. De uttalar att folkomröstningen om kärnkraft har undanröjt möjligheten att slå vakt om åtskilliga mycket värdefulla älvsträckor. Den utbyggnad av vattenkraften som sker för att minska användningen av fossila bränslen får enligt motionärerna inte leda till att de fyra orörda huvudälvarna exploateras. De erinrar om att riksdagen i tidigare beslut har utgått ifrån att vattenkraftsproduktionen under 1990-talet kommer att uppgå till 66 TWh/år. Regeringen har i propositionen anslutit sig till den bedömning av behovet av vattenkraftsutbyggnad som moderata samlingspartiet gjorde i samband med vattenkraftberedningens arbete, hävdar motionärerna. De godtar regeringens förslag till riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad, dock med ändring av vissa angivna utbyggnadsprojekt.

I motion 1983/84:2825 (c) anges vissa utgångspunkter för centerpartiets syn på regeringens förslag om den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden. Grundläggande för partiets energipolitik är sålunda hushållning med tillgängliga resurser. Detta innebär en strävan att inte använda mer högvärdig energi än vad varje situation kräver. Elkraft bör på sikt främst utnyttjas för ändamål där den har uppenbara fördelar jämfört med andra energislag.

Vattenkraften kommer enligt motionärerna att utgöra basen i vårt framtida elproduktionssystem och svara för huvuddelen av den producerade elenergin. Någon utbyggnad av de sista fyra outbyggda älvarna kan inte accepteras, säger motionärerna.

Målet att vattenkraften i början av 1990-talet skall svara för 66 TWh/år av elproduktionen bör enligt motionärerna ligga fast. Detta innebär, menar de, att ytterligare ca 2–2,5 TWh krävs i ökad produktionskapacitet för att målet skall kunna nås.

Det finns, heter det vidare, inte anledning att lägga fast en plan för vattenkraftsutbyggnad utöver det förslag som vattenkraftberedningen har lämnat. Regeringens begäran om godkännande av en plan som omfattar 3,8 TWh borde därför inte bifallas utan riktlinjerna för den framtida vattenkraftsutbyggnaden borde omfatta endast en plan om ca 3,0 TWh och utgå från vattenkraftberedningens förslag. Någon ytterligare studie och remissbehandling av tänkbara projekt i syfte att åstadkomma en ytterligare utbyggnadspotential om knappt 1 TWh borde inte komma i fråga.

Det anförts vidare att en så stor andel som möjligt av den tillkommande vattenkraftsproduktionen borde ske genom effektiviseringar och upprustning av befintliga kraftverk och byggande av minivattenkraftverk. Tillkommande vattenkraftsutbyggnad föreslås ske på ett mer miljövänligt sätt än tidigare.

Marginalen för ytterligare vattenkraftsutbyggnad utan oacceptabla skador har minskat, anfördes det i motion 1983/84:2814 (fp). Motionärerna uttalar att energipolitiken måste utgå från att den storskaliga utbyggnaden av vattenkraft i stort sett är avslutad när den nu aktuella planen har genomförts. En utbyggnad i enlighet med vattenkraftberedningens plan, med en viss i motionen angiven modifiering, sägs vara tillräcklig för att det av riksdagen fastlagda målet för vattenkraftsutbyggnaden skall nås.

I motiveringen till yrkandet i motion 1983/84:904 (fp) anfördes att riksdagen nu borde uttala att den tidigare beslutade utbyggnadsnivån skall utgöra det slutliga riktvärdet för den svenska vattenkraftsproduktionen och att detta skall uppnås huvudsakligen genom ombyggnader och effektiviseringar. Därmed skulle det också slås fast att elbehovet efter kärnkraftsavvecklingen får tillgodoses med hjälp av annan produktion förutom genom effektivare elanvändning.

I motion 1983/84:2826 (vpk) kritiserar regeringen för att ha frångått vattenkraftberedningens utbyggnadsplan och utökat denna.

Regeringens utbyggnadsförslag betecknas, med hänsyn även till de tilläggsuppdrag som tidigare har givits till 1981 års energikommitté, som ett svek mot alla de krafter som gemensamt har arbetat för att skapa en så bred politisk enighet som möjligt om vattenkraften, en enighet som kom till uttryck i kompromissen i vattenkraftberedningen.

Det finns nu, anför motionärerna, en risk för att en satsning på modernisering och ombyggnad av befintliga kraftstationer försvåras liksom effektutbyggnader för att få ut mera av vattenkraften. Även utbyggnaden av i stort sett okontroversiella projekt blir svårare att genomföra.

Vattenkraftberedningens förslag med vissa modifieringar anges som utgångspunkten för vänsterpartiet kommunisternas förslag om fortsatt vattenkraftsutbyggnad "under åtminstone den närmaste tioårsperioden". I motionen anges en plan som enligt motionärerna kan leda fram till att det av riksdagen uttalade målet om 66 TWh vattenkraft per år kan uppnås.

Näringsutskottet

Allmänna riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad

Riksdagen har sedan början av 1970-talet vid upprepade tillfällen fattat beslut om utbyggnad av vattenkraft och om restriktioner för denna utbyggnad. Detta har skett dels inom ramen för energipolitiken, dels som en del av den fysiska riksplaneringen. Här skall inledningsvis kortfattat nämnas några av dessa beslut.

År 1972 lade riksdagen fast vissa riktlinjer för hushållningen med landets mark- och vattenresurser (prop. 1972:111, CU 1972:35, rskr 1972:348). Detta beslut innebar att dittills utbyggda huvudälvar och källflöden i norra Sverige skulle bevaras opåverkade.

Enligt riksdagens energipolitiska beslut år 1975 (prop. 1975:30, NU 1975:30, rskr 1975:202, CU 1975:28, rskr 1975:203) skulle vattenkraften, i avvaktan på ett nytt ställningstagande år 1978, byggas ut med ytterligare ca 5 TWh så att en utbyggnadsnivå på 66 TWh/år skulle uppnås år 1985. Denna utbyggnad ansågs kunna ske utan att någon allvarlig konflikt med naturvårdsintressena skulle uppstå.

År 1977 fattade statsmakterna beslut om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78:57, CU 1977/78:9, rskr 1977/78:100). Härvid gjordes ytterligare preciseringar om vilka vattendrag och älvsträckor som t. v. borde undantas från fortsatt vattenkraftsutbyggnad. Ytterligare undantag gjordes åren 1979 och 1980.

Vattenkraftsutbyggnaden behandlades också i samband med riksdagens energipolitiska beslut år 1981 (prop. 1980/81:90, NU 1980/81:60, rskr 1980/81:381, CU 1980/81:31, rskr 1980/81:277) utan att något förslag då förelades riksdagen. Föredragande statsrådet anförde att samtliga projekt som fordrades för att en produktionsnivå av 66 TWh/år skulle uppnås inte

skulle hinna fullföljas till år 1990. För detta år räknade han därför med en vattenkraftsproduktion på 65 TWh/år.

Civilutskottet (CU 1980/81:5 y) behandlade våren 1981 i ett yttrande till näringsutskottet bl. a. möjligheterna att uppnå målet för vattenkraftsproduktion samt prövningsförfarandet. Utskottet fann det tvivelaktigt om man utan ändrade riktlinjer i den fysiska riksplaneringen, ändrade tillåtlighetsregler i vattenlagen eller avsiktligt ändrade dispensregler skulle kunna nå upp till en total vattenkraftsproduktion om 66 TWh/år – och än mindre att vattenkraften år 1990 skulle kunna ge ett tillskott om 65 TWh/år.

Näringsutskottet (NU 1980/81:60 s. 94) fann inte anledning att ifrågasätta civilutskottets bedömning att med gällande regler vattenkraftsproduktionen år 1990 skulle komma att ligga något under 65 TWh. Detta tal borde enligt näringsutskottet ses som ett i viss mån osäkert resultat av beräkningar av tillgänglig vattenkraft och inte som en utgångspunkt för beslut om vilken vattenkraft som skall vara tillgänglig.

Med anledning av en motion behandlade riksdagen våren 1982 på nytt frågan om vattenkraftsutbyggnaden. Civilutskottet (CU 1981/82:33) anförde därvid att uppgifter om att det är möjligt att nå nära beräknad utbyggnad år 1990 inte kunde undanröja farhågorna för att utbyggnaden inte skulle komma att ske i önskad takt. Utskottet konstaterade att kompletterande förslag om vattenkraftsutbyggnaden borde läggas fram år 1983 för att konkreta åtgärder skulle kunna vidtas under 1980-talet. Utskottet ansåg därför att en utredning borde tillkallas för att lägga fram ett sådant förslag. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad civilutskottet hade anfört (rskr 1981/82:338).

I uppdraget för den hösten 1982 av regeringen tillsatta vattenkraftberedningen (I 1982:06) ingick (dir. 1982:50) att studera olika möjligheter att åstadkomma 66 TWh vattenkraft per år och att belysa vattenkraftens möjliga roll i den svenska energiförsörjningen.

Vattenkraftberedningen föreslog i betänkandet (SOU 1983:49) Vattenkraft att ytterligare 2,5 TWh vattenkraft per år nu skulle byggas ut. Förslaget motiverades med att det tidigare nämnda 1975 års energipolitiska beslut förutsatte en utbyggnad med 5 TWh/år, av vilka hittills 2,5 TWh/år byggts ut eller lovgivits. Med hänsyn till att vid prövningen enligt vattenlagen m. m. vissa projekt kan bortfalla har beredningen bedömt att utbyggnadspotentialen i en plan bör vara något större än som svarar mot det beräknade tillskottet av vattenkraft. Beredningens förslag till plan omfattar därför ca 3,0 TWh/år efter att hänsyn har tagits till vissa projektmodifieringar (-0,1 TWh/år).

Vattenkraftsproduktionens omfattning beror av nederbörd som leder till tillrinning av vatten i vattendrag utbyggda med kraftverk. På grund av nederbördens variationer mellan skilda år anges vattenkraftens produktionsförmåga ofta som medelvärdet av tillrinningen under ett antal år. I vattenkraftberedningens betänkande, vid remissbehandlingen av detta och i

den nu aktuella propositionen diskuteras med utgångspunkt i olika tidsserier för beräkning av medelårsproduktionens storlek dels vilket tillskott till energiförsörjningen som vattenkraften f. n. ger, dels vilken utbyggnad som behövs för att nå 66 TWh/år.

Vattenkraftberedningen tog inte ställning i frågan om vilken tidsserie som skulle utnyttjas utan utgick i stället från att ett tillskott på 5 TWh/år hade bedömts erforderligt vid tidpunkten för riksdagens beslut om en framtida vattenkraftsproduktion om 66 TWh/år. Detta ledde beredningen till nyss nämnda förslag.

Statens energiverk har på regeringens uppdrag ytterligare studerat frågan om medelårsproduktionens storlek. Verket anser att det inte finns någon grund för att nu gå ifrån vattenkraftberedningens förslag om ett tillskott på 2,5 TWh/år. Enligt energiverkets mening bör projekt om åtminstone 2,5 TWh/år förverkligas.

Vattenfallsverket och kraftindustrin i övrigt, som numera tillämpar tidsserien 1950–1980 i den långsiktiga planeringen, anser att det fordras ett tillskott på ungefär 3,6 TWh/år för att 66 TWh/år skall uppnås.

I den nu behandlade propositionen anför (s. 10) föredragande statsrådet att det nu är viktigt att en vattenkraftsutbyggnad i tillräcklig omfattning kan påbörjas för att tillföra landet viktig elproduktionskapacitet i den omfattning som statsmakterna tidigare har angivit. Förslagen till tänkbara utbyggnadsprojekt utgör ett led i arbetet med att uppnå den av riksdagen beslutade kapaciteten för elproduktion. De ger, uttalar föredraganden, arbete i regioner med hög arbetslöshet och bidrar till att bevara kompetens för vattenkraftsutbyggnad i kraftföretagen och i den tillverkande industrin.

Det betonas särskilt att vad riksdagen föreslås ta ställning till som en plan för utbyggnaden är en förhandsbedömning av hur olika utbyggnadsprojekt kommer att värderas vid en övergripande prövning. För att projekten skall komma till stånd krävs att fallrättsägarna bedömer dem vara ekonomiskt genomförbara och att de tillåts vid prövning enligt vattenlagen (1983:291).

I propositionen konstateras att det råder både osäkerhet och oenighet om hur stort tillskott som fordras för att en årsproduktion om 66 TWh/år skall uppnås. Föredragande statsrådet anför att det inte är möjligt att med någon större säkerhet uttala sig om den exakta storleken på det tillskott som krävs för att den av riksdagen beslutade nivån på 66 TWh/år skall kunna uppnås. Hon drar dock slutsatsen att en plan bör innehålla utbyggnadsprojekt av en sådan omfattning att det kan vara möjligt att uppnå ett större tillskott än 2,5 TWh/år om det skulle visa sig nödvändigt. Vidare krävs en marginal med hänsyn till de förändringar i förhållande till planen som blir resultatet av bl. a. företagens ställningstaganden till enskilda projekt och prövningen enligt vattenlagen.

Den osäkerhet som råder motiverar enligt regeringen att en plan skall omfatta utbyggnadsprojekt som kan leda till att ett tillskott på 3,5 TWh/år kan uppnås om detta visar sig nödvändigt för att vattenkraften skall kunna

bidra med 66 TWh/år i vår energibalans. Mot denna bakgrund föreslås en plan för vattenkraftens utbyggnad under den närmaste tioårsperioden som omfattar projekt om ca 3,8 TWh/år.

Planen innehåller två delar. Den ena delen består av projekt som namnges och redovisas i en förteckning. Dessa projekt motsvarar ett produktionstillskott om ca 3,0 TWh/år. Därav bedöms ca 0,1 TWh komma att falla bort genom bl. a. projektmodifieringar och föreskrivna minimitappningar. För att en plan med projekt som kan ge ett produktionstillskott på ca 3,8 TWh/år skall åstadkommas måste således förteckningen utökas med ytterligare ett antal projekt. Detta är den andra delen av planen. Denna del bör enligt regeringen bestå av projekt som tillsammans kan ge ett produktionstillskott om 0,9 TWh/år. Det framgår av propositionen att regeringen avser att, om riksdagen godkänner i propositionen angivna utgångspunkter för planen, låta genomföra en studie av möjliga projekt som skall kunna ge sammanlagt ca 0,9 TWh/år och utgöra den andra delen av planen. Förslag om detta sägs böra kunna redovisas för riksdagen i den proposition om energipolitiken som planeras till våren 1985.

Samtliga oppositionspartier framför synpunkter på planens omfattning. I motion 1983/84:2827 (m) begärs att riksdagen skall godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för vattenkraftsutbyggnaden, dock med ändring i några fall av förteckningen över projekt som skall ingå i planen. Motionärerna godtar sålunda den totala omfattning av planen som anges i propositionen. Motion 1983/84:2373 (m), som har väckts under allmänna motionstiden, innehåller i den del den behandlas här krav på att kommande behov av energi skall tillgodoses genom utbyggnad av bl. a. vattenkraft. Motionären motiveerar sitt yrkande med att försurningsriskerna ökar och att en ökad vattenkraftsproduktion skulle kunna medföra att bl. a. torv kan undvikas som råvara för värme- och energiproduktion.

Centerpartiet begär i motion 1983/84:2825 att riksdagen med avslag på propositionen i motsvarande del skall godkänna i motionen angivna riktlinjer för den framtida vattenkraftsutbyggnaden. Riktlinjerna skulle omfatta en utbyggnadsplan om ca 3,0 TWh/år och utgå från vattenkraftberedningens förslag. Planen skulle ge ett produktionstillskott på 2–2,5 TWh/år.

I motion 1983/84:2814 (fp) begärs att riksdagen skall fastlägga en plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad i enlighet med vad som anförs i motionen. Det av riksdagen fastlagda målet för vattenkraftsutbyggnaden kan enligt motionärerna nås genom en utbyggnad i enlighet med vattenkraftberedningens förslag. Vissa modifieringar i planen anges dock. Folkpartiet framför vidare i motion 1983/84:904 önskemålet att riksdagen skall uttala att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå som riksdagen tidigare uttalat sig för inte skall ske.

Vattenkraftberedningens förslag utgör alltså utgångspunkten för en fortsatt vattenkraftsutbyggnad under åtminstone den närmaste tioårsperioden, anförs det i motion 1983/84:2826 (vpk). Motionärerna önskar att

riksdagen skall göra ett uttalande i enlighet härmed.

Näringsutskottet avgränsar i denna del sitt yttrande till att gälla de energipolitiska aspekterna på utbyggnadsplanen som helhet. Utskottet överlåter sålunda åt bostadsutskottet att närmare överväga planens innehåll i dess olika detaljer.

Mot bakgrund av vad som anförs i några av motionerna vill näringsutskottet särskilt betona att vad regeringens förslag nu gäller är en plan för vattenkraftens utbyggnad under den närmaste tioårsperioden. Syftet är att planen skall leda fram till en utbyggnad av vattenkraften till det av riksdagen uttalade målet 66 TWh/år.

Underlag för beslut om Sveriges energiförsörjning på lång sikt utarbetas av 1981 års energikommitté (I 1981:08). Kommittén skall (dir. 1981:62) bl. a. analysera vilken roll olika energikällor kan få i det framtida energisystemet. Vidare skall kommittén utreda och föreslå en plan för kärnkraftens avveckling och ett fortsatt minskat oljeberoende. När det gäller vattenkraften skall kommittén i sina överväganden utgå från de av riksdagen beslutade riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. I tilläggsdirektiv (dir. 1983:65) har emellertid kommittén getts i uppdrag att även redovisa innebörden av alternativ där vattenkraftsutbyggnaden ingår utöver vad som förutsätts enligt 1977 års beslut om riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. Kommittén skall däremot inte lämna konkreta förslag till sådana utbyggnader. Den skall under innevarande år redovisa resultaten av sitt arbete. Riksdagen torde alltså ganska snart få tillfälle att återkomma till frågor om landets energiförsörjning på längre sikt.

Näringsutskottet hälsar med tillfredsställelse att riksdagen nu får ta ställning till konkreta förslag ämnade att leda fram till en vattenkraftsproduktion i enlighet med statsmakternas tidigare uttalade mål. En väl avvägd utbyggnad av vattenkraften ger viktiga tillskott till energiförsörjningen utan alltför allvarliga störningar på den fysiska miljön. En sådan utbyggnad ger också arbete, bl. a. i regioner med hög arbetslöshet. Vidare bidrar den till att bevara kompetensen för vattenkraftsutbyggnad i kraftföretagen och i den industri som tillverkar utrustning för kraftverken.

Näringsutskottet anser det vara av stor vikt att befintlig kompetens och sysselsättning på detta sätt kan upprätthållas.

Som framgår av den tidigare redogörelsen föreligger en betydande osäkerhet och oenighet om hur stort tillskott av vattenkraft som fordras för att en årsproduktion om 66 TWh/år som riksdagen har uttalat sig för skall uppnås. Det kan, såsom framhålls i propositionen, komma att visa sig att ett tillskott utöver de 2,5 TWh/år som vattenkraftberedningen har haft som utgångspunkt för sina förslag blir erforderligt för att det angivna målet skall nås. Vidare krävs det en viss marginal, eftersom företagens ställningstaganden kan leda till att vissa i planen upptagna projekt inte kommer att förverkligas. Näringsutskottet finner därför regeringens förslag, enligt vilket planen skall omfatta totalt 3,8 TWh/år, vara väl avvägt. Regeringen bör

således återkomma till riksdagen med en andra del av planen, omfattande ca 0,9 TWh/år. Näringsutskottet tillstyrker regeringens förslag såvitt gäller planens omfattning och avstyrker de här aktuella motionerna i den mån de gäller en lägre total nivå för den möjliga vattenkraftsutbyggnaden.

En utbyggnad av vattenkraften i enlighet med vad som här har angivits ligger väl i linje med önskemål i motion 1983/84:2373 (m). Denna motion bör enligt utskottets uppfattning i nu behandlad del inte föranleda någon åtgärd av riksdagen. Mot bakgrund av det pågående arbetet i 1981 års energikommitté anser utskottet inte heller att riksdagen bör göra något uttalande på grundval av vad som begärs i motion 1983/84:904 (fp).

Minikraftverk

För investeringar i s. k. minikraftverk lämnas statligt bidrag med 15 % av utbyggnadskostnaden. Stödet avser kraftverk med en effekt mellan 100 kW och 1 500 kW och utgår för anläggningar som beställs under år 1984 (prop. 1983/84:62, NU 1983/84:9, rskr 1983/84:124). Regeringen har hösten 1983 gett statens energiverk i uppdrag att utreda vissa frågor om möjligheterna att bygga ut minikraftverk. I propositionen (s. 17) anförs att möjligheterna för en sådan utbyggnad säkrare borde kunna bedömas när verkets utredning föreligger. Vidare framhålls att minikraftverken, även om deras bidrag till energiförsörjningen är marginellt, kan medföra betydande sysselsättnings-tillskott. För den tillverkande industrin borde vidare en utbyggnad av minikraftverk tillföra kompetens som även skulle kunna komma till användning på exportmarknaden.

I motion 1983/84:2825 (c) begärs att riksdagen skall göra ett uttalande till regeringen om stöd till investeringar i små vattenkraftverk. Enligt motionärerna bör stöd efter särskild prövning kunna utgå även till anläggningar med en effekt som understiger 100 kW. Vidare krävs förbättrade finansieringsvillkor vid investeringar i små vattenkraftverk. Motion 1983/84:1369 (c) från allmänna motionstiden innehåller krav av liknande innebörd.

Det uppdrag som statens energiverk har fått att utreda frågorna om minikraftverk gäller bl. a. en systematisering av befintligt inventeringsmaterial på området i kombination med en grundlig genomgång av finansierings-, prissättnings- och ersättningsfrågor samt organisatoriska frågor. Energiverket skall överväga och föreslå åtgärder – inom ramen för de resurser som anvisas inom gällande stödsystem – i syfte att stimulera tillkomsten av nya minikraftverk och förhindra att äldre minikraftverk avvecklas utan att ersättas av nya anläggningar. Uppdraget i denna del skall redovisas senast den 1 oktober 1984.

Näringsutskottet vill betona att byggande av minikraftverk har betydelse bl. a. för den tillverkande industrin och för sysselsättningen. Kunskaper och referensanläggningar på detta område kan komma till användning på

exportmarknaden. Minikraftverken ger också ett visst bidrag till energiförsörjningen. Med hänsyn till det uppdrag som statens energiverk har att utreda bl. a finansieringsfrågorna när det gäller minikraftverk liksom att lämna förslag till åtgärder för att stimulera tillkomsten av nya anläggningar finner utskottet inte anledning för riksdagen att göra någon särskild meningsyttring med anledning av här behandlade delar av motionerna 1983/84:2825 (c) och 1983/84:1369 (c). Dessa avstyrks således i ifrågavarande del.

Upprustning och ombyggnad

Det framgår av propositionen (s. 32) att regeringen finner det angeläget att åtgärder vidtas för att få till stånd upprustning och ombyggnad av äldre vattenkraftverk. Härvid borde, anför föredragande statsrådet, bl. a. klarläggas vilka projekt som kan tidigareläggas och vilka ekonomiska incitament som kan behövas för att en tidigareläggning skall komma till stånd. Föredraganden avser att ta initiativ till överläggningar i dessa frågor. Vidare anför i propositionen att regeringen avser att återkomma till frågan om man genom förändringar i skattesystemet borde stimulera tidigareläggning av reinvesteringar.

Regeringen har enligt 4 § lagen (1979:609) om allmän investeringsfond rätt att besluta att allmän investeringsfond skall eller får tas i anspråk för ändamål som avses i 5 § samma lag. Vidare kan regeringen besluta att belopp som framdeles avsätts till allmän investeringsfond får tas i anspråk. Beslut som nu sagts får avse endast den tid och skall föras med de villkor i övrigt som läget på arbetsmarknaden eller andra förhållanden motiverar. Regeringen har sålunda rätt att medge att investeringsfond tas i anspråk under längre tid än den som kan medges av statens industriverk enligt förordningen (1980:846) om frisläpp av investeringsfonder. I propositionen anför (s. 33) att investeringsfonder normalt bör kunna få utnyttjas för ny- eller reinvesteringar i vattenkraftverk t. o. m. år 1990.

I motion 1983/84:2826 (vpk) begärs ett uttalande av riksdagen om förutsättningarna för utnyttjande av investeringsfonderna. Motionärerna motsätter sig förslaget att investeringsfonder normalt skall få utnyttjas för ny- eller reinvesteringar i vattenkraft t. o. m. år 1990. De accepterar dock att investeringsfonder får användas för reinvesteringsprojekt där kostnaden överstiger 3 kr. per nyvunnen kilowattimme.

Näringsutskottet finner det angeläget att en från samhälleliga utgångspunkter tillräcklig utbyggnad av och reinvesteringsverksamhet i vattenkraftverk kan äga rum under 1980-talet. Med hänsyn härtill är enligt näringsutskottets mening regeringens avsikt att låta investeringsfonder normalt kunna få utnyttjas för detta ändamål t. o. m. år 1990 väl motiverad. Som framhålls i propositionen ankommer det på regeringen att besluta i denna fråga. Några åtgärder från riksdagens sida är således inte påkallade. Näringsutskottet

avstyrker här aktuell del av motion 1983/84:2826 (vpk).

Ytterligare ett motionsyrkande gäller upprustning av vattenkraftverk. Det finns i motion 1983/84:2478 (vpk), som härrör från allmänna motionstiden. Där begärs ett program för upprustning av i motionen angivna vattenkraftverk i Gävleborgs län. En effektivisering av dessa vattenkraftverk skulle, anför det, ge ett elproduktionstillskott på 160 GWh/år och ett sysselsättningstillskott på ca 700 direkta årsverken.

Näringsutskottet utgår från att de av regeringen aviserade överläggningarna, syftande till att klarlägga bl. a. vilka upprustnings- och ombyggnadsprojekt som kan komma att tidigareläggas, även omfattar projekt i Gävleborgs län.

Även de tidigare nämnda generellt verkande åtgärderna för att stimulera reinvesteringar kommer givetvis detta län till godo. Syftet med det här behandlade yrkandet torde alltså till väsentlig del vara tillgodosett utan något uttalande av riksdagen i ämnet. Motion 1983/84:2478 (vpk) avstyrks i här aktuell del.

Beslutsprocessen rörande vissa projekt

Statens vattenfallsverk har f. n. befogenhet att inom ramen för anvisade medel besluta om utbyggnad av små vattenkraftverk om högst 1,5 MW. Enligt nu gällande praxis har i budgetpropositionen ärenden rörande utbyggnad av små vattenkraftverk om högst 1,5 MW effekt redovisats på samma sätt som övriga kompletteringar (jfr prop. 1978/79:115 bil. 1 s. 322). Ärenden om utbyggnad av vattenkraftverk med en effekt större än 1,5 MW har särredovisats för riksdagen innan vattenfallsverket medgivits att ta investeringsmedel i anspråk.

I propositionen anförts (s. 33) att det är väsentligt att möjligheterna att anpassa utbyggnaderna till den aktuella sysselsättningssituationen ökar och att en användbar projektreserv byggs upp på kort tid. Om beslutsprocessen i fråga om utbyggnad av relativt små vattenkraftverk kan avkortas skulle, sägs det vidare, regeringens flexibilitet i samband med beslut om konjunkturstimulerande åtgärder öka. Den praxis som nyss har nämnts föreslås bli ändrad så att i fortsättningen endast utbyggnadsprojekt om minst 8 MW effekt skall särredovisas för riksdagen, innan vattenfallsverket av regeringen medges rätt att ta investeringsmedel i anspråk.

Detta förslag motsätter sig vänsterpartiet kommunisterna i motion 1983/84:2826. Motionärerna påyrkar att riksdagen skall behålla sitt direkta inflytande över vattenfallsverkets investeringar i vattenkraft enligt nuvarande praxis.

Näringsutskottet menar att den föreslagna ändringen i beslutsprocessen i det här aktuella avseendet är befogad och bör kunna leda till ökad effektivitet. Följaktligen tillstyrker näringsutskottet regeringens förslag och avstyrker motion 1983/84:2826 (vpk) i den del som här är aktuell.

Samhällsinflytande

Vid folkomröstningen om kärnkraft år 1980 upptogs bl. a. följande på valsedeln för linje 2:

Samhället skall ha ett huvudansvar för produktionen och distributionen av elektrisk kraft. Kärnkraftverk och andra framtida anläggningar för produktion av elektrisk kraft av betydelse skall ägas av stat och kommun.

I tre motioner åberopas denna omständighet. Riksdagen föreslås i motion 1983/84:2823 (s) göra ett uttalande om samhällsägande av vattenkraften. Motionärerna anför att ekonomiska stimulanser av de "mycket lönsamma kraftbolagen" skulle av allmänheten upplevas som stötande. Det är motionärernas uppfattning att ett ökat samhällsägande skulle innebära dels att allmänheten skulle visa större förståelse för de föreslagna vattenkraftsprojekten, dels att planeringens genomförande skulle säkerställas. Det finns därför, menar de, anledning för regeringen att överväga åtgärder för att öka samhällsägandet av vattenkraften, i enlighet med kärnkraftsomröstningens linje 2.

I motion 1983/84:696 (s) begärs med hänvisning till vad linje 2 krävde i folkomröstningen en översyn syftande till att samhällets inflytande över och inkomster från vattenkraftsproduktion skall öka. Den tredje motionen, 1983/84:1040 (vpk), innehåller krav på samhällets övertagande av ett speciellt företag. Det begärs där att regeringen skall anmodas att ta upp förhandlingar med AB Hälsingekraft i syfte att Edeforsens kraftverk skall överföras till statens vattenfallsverk. Motionären finner det sannolikt att vattenfallsverket efter ett sådant övertagande skulle satsa på en effektivisering av Edeforsen. Ett dylikt ägarbyte överensstämmer också, anför motionären, med de löften som linje 2 gav inför folkomröstningen om kärnkraft.

Statens vattenfallsverk beräknas under föregående budgetår ha svarat för ungefär hälften av landets elenergiförsörjning. Vattenfallsverket räknar i sin anslagsframställning för budgetåret 1984/85 med att marknadsandelen till år 1990 skall öka med omkring en procentenhet, bl. a. genom kraftköp och genom en minskad andel elproduktion hos verkets kunder. År 1982 förvärvade statens vattenfallsverk Gränges AB:s kraftrörelse, varvid verkets marknadsandel ökade med 0,7 procentenheter (prop. 1981/82:25, NU 1981/82:13, rskr 1981/82:82).

En annan större producent av elkraft med ett dominerande samhälleligt ägarinflytande är Sydkraft AB. I detta bolag svarar kommuner i södra Sverige för drygt 60 % av röstetalet. Sydkraft producerar ca 15 % av landets elenergi.

Näringsutskottet har tagit del av vissa uppgifter från statistiska centralbyråns årliga elstatistik. Denna statistik, som visar bruttoproduktionen av elektrisk kraft fördelad på producenter av olika juridisk form – aktiebolag, staten, kommuner och landsting samt övriga –, ger inte någon entydig bild av

hur samhällsinflytandet över denna produktion har förändrats de senaste åren. Detta förklaras av att till gruppen aktiebolag även räknas statliga och kommunala aktiebolag.

På eldistributionsområdet har kommunerna ett dominerande inflytande. I en undersökning år 1980 beräknade statens industriverk (SIND PM 1980:9) att kommunernas och vattenfallsverkets samlade andel av landets eldistribution till lågspänningsabonnenter uppgick till nära 80 %, varav kommunerna svarade för merparten.

Näringsutskottet konstaterar att statens vattenfallsverk nu svarar för omkring hälften av elkraftsproduktionen. Tillsammans med kommuner och landsting har därigenom staten ett dominerande inflytande över produktionen liksom över distributionen av elektrisk kraft. Detta förhållande är helt i överensstämmelse med vad linje 2 förordade i folkomröstningen om kärnkraft. Näringsutskottet förutsätter att regeringen verkar för en fortsatt utveckling i överensstämmelse med vad linje 2 föreslog i detta ämne. Det finns emellertid här anledning att peka på att budgetläget f. n. kan utgöra ett hinder för större samhälleliga förvärv. Näringsutskottet anser inte att riksdagen nu har anledning att göra något uttalande med anledning av de här behandlade motionerna. Dessa avstyrks följaktligen.

Utredning

I motion 1983/84:2822 (c) påyrkas att riksdagen skall hemställa att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att analysera vattenkraftsutbyggnadens roll för jämtländskt näringsliv och framlägga förslag till hur länet skall kunna tillföras ökade resurser genom höjda regleringsavgifter.

Näringsutskottet anser inte att riksdagen skall föreslå en sådan utredning om jämtländskt näringsliv och vattenkraftsutbyggnad som motionären förordar. Det är närmast en uppgift för ifrågavarande länsstyrelse och kommuner att om så bedöms erforderligt ta initiativ till sådant utredningsarbete. När det gäller önskemålet om att länet genom avgifter skall kunna tillföras ökade resurser vill utskottet hänvisa till att riksdagen flera gånger har avslagit motionsyrkanden om särskilda förmåner av denna art för de nordligaste länen (senast NU 1982/83:33 s. 56). Näringsutskottet har i dessa sammanhang pekat på att eltarifferna är lägre i Norrland än i övriga delar av landet liksom också energiskatten. Högspänningstarifferna är sålunda ca 20 % lägre i Norrbotten och 10 % lägre i mellersta Norrland jämfört med motsvarande tariffer i mellersta Sverige. Också lågspänningstarifferna är lägre i Norrland än i övriga delar av landet. För elkraft utgör skattesatsen f. n. 5,2 öre/kWh. För elförbrukningen i vissa Norrlandskommuner är skattesatsen 4,2 öre/kWh. Härutöver vill näringsutskottet erinra om att den nya vattenlagen (1983:291) innehåller vissa bestämmelser om att tillstånd att utföra ett vattenföretag kan förenas med skyldighet för företagaren att utge avgifter av olika slag, exempelvis s. k. bygdeavgifter. Avgiftsmedlen används

bl. a. för att tillgodose allmänna önskemål i den bygd som berörs av företaget. Till skillnad mot tidigare gällande regleringsavgifter är bygdeavgiftens storlek knuten till förändringen av basbeloppet. Den ändras sålunda i takt med förändringar i penningvärdet. Riksdagens beslut om övergångsregler för äldre avgifter innebär vidare en anpassning till den aktuella prisutvecklingen (prop. 1981/82:130 och 1982/83:26, JoU 1982/83:30, rskr 1982/83:274). Motion 1983/84:2822 (c) i ifrågavarande del avstyrks sålunda av näringsutskottet.

Övrigt

Till sist i detta yttrande tar näringsutskottet upp ännu en motion från allmänna motionstiden, nämligen 1983/84:855 (s). Där framförs önskemål om ett uttalande av riksdagen om en snar utbyggnad av Vargöns kraftverk.

Det nämnda kraftverket ligger i Vänersborgs kommun och ägs av statens vattenfallsverk. Produktionen uppgår till ca 115 GWh per år. Den föreslagna utbyggnaden – med ytterligare ett aggregat – skulle öka årsproduktionen med ca 23 GWh till en utbyggnadskostnad av ca 5,6 kr. per kWh och år. Projektet Vargön G 3 omfattas av vattenkraftberedningens plan. Beredningen anför följande härom:

Kostnaden är hög. Det direkta produktionstillskottet är helt otillräckligt för att motivera ett genomförande. Befintlig station har dock hög ålder. Med ett nytt aggregat kan produktionsförlusterna i samband med haverier eller ombyggnader av befintliga aggregat reduceras. Därför kan ett genomförande inte uteslutas.

I regeringens plan för utbyggnad av vattenkraften har projektet Vargön G 3 på grund av de höga kostnaderna inte tagits med.

Näringsutskottet har erfarit att vattenfallsverket f. n. utreder de ekonomiska förutsättningarna för ett genomförande av projektet. Detta finns f. n. i verkets projektreserv. Ett ställningstagande från verkets sida torde kunna föreligga inför färdigställandet av dess anslagsframställning för budgetåret 1985/86.

Näringsutskottet har noterat att de direkta kostnaderna för ett förverkligande av projektet är jämförelsevis höga. Samtidigt finns, såsom vattenkraftberedningen har påpekat, positiva värden, både av ekonomisk och annan art, vilka bör medräknas vid ett ställningstagande till projektet. Näringsutskottet utgår från att de här nämnda förhållandena noggrant analyseras i det utredningsarbete som nu pågår inom vattenfallsverket. Något uttalande av riksdagen med anledning av motion 1983/84:855 (s) vill näringsutskottet inte föreslå. Motionen avstyrks således.

Stockholm den 3 maj 1984

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Karl-Erik Häll (s), Per-Richard Molén (m), Sivert Andersson (s), Ivar Franzén (c), Bo Finnkvist (s), Sylvia Pettersson (s), Hugo Bergdahl (fp) och Oswald Söderqvist (vpk).

Avvikande meningar

1. Allmänna riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad

Tage Sundkvist (c), Ivar Franzén (c), Hugo Bergdahl (fp) och Oswald Söderqvist (vpk) anser att den del av yttrandet – under rubriken Allmänna riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad – som börjar med "Näringsutskottet hälsar" och slutar med "möjliga vattenkraftsutbyggnaden" bort ha följande lydelse:

Enligt näringsutskottets uppfattning föreligger, vilket också framhålls i motioner från centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna, goda förutsättningar för att en vattenkraftsproduktion i enlighet med statsmakternas tidigare uttalade mål skall kunna uppnås utifrån en utbyggnadsplan på 3 TWh/år såsom vattenkraftberedningen i stor enighet har föreslagit. En sådan utbyggnad ger ett värdefullt bidrag till landets energiförsörjning. Näringsutskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen på så lösa grunder som de i propositionen nämnda frångår utredningsförslaget och avsevärt utökar utbyggnadsplanerna. Det finns inte anledning för regeringen att låta utarbeta någon ytterligare plan om 0,9 TWh/år såsom aviseras i den i propositionen omnämnda andra etappen. Denna etapp bör inte genomföras. Det är enligt näringsutskottets mening väsentligt att en så stor del som möjligt av den tillkommande vattenkraftsproduktionen kan ske genom effektiviseringar, upprustning av befintliga kraftverk och byggande av minikraftverk. I detta sammanhang finns också anledning att understryka att tillkommande vattenkraftsutbyggnad skall ske på ett mer miljövänligt sätt än tidigare. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen av den här angivna innebörden. Näringsutskottet avstyrker sålunda propositionen i nu behandlad del.

2. Minikraftverk

Tage Sundkvist (c) och Ivar Franzén (c) anser att den del av yttrandet – under rubriken Minikraftverk – som börjar med "Näringsutskottet vill" och slutar med "ifrågavarande del" bort ha följande lydelse:

En successiv utbyggnad av små kraftverk minskar sårbarheten i vårt eldistributionssystem, underlättar avvecklingen av kärnkraften, skapar sysselsättning, främjar teknisk utveckling och ger värdefulla drifterfarenheter.

För att den utbyggnad som är motiverad skall komma till stånd krävs det rimliga finansieringsvillkor för de små vattenkraftverken. Det måste finnas

tillgång till lån med en löptid lika lång som kraftverkens normala livslängd och med en förmånlig ränta. Lånen bör vara annuitetslån och det bör dessutom finnas möjlighet att under de första åren delvis lägga räntan till låneskulden. Vidare bör övervägas om inte vissa bidrag skall finnas för normala projekterings- och tillståndskostnader. I fråga om bidrag till byggande av minikraftverk bör f. ö. inom ramen för nu tillgängliga resurser stöd kunna, efter särskild prövning, utgå även till anläggningar med en effekt som understiger 100 kW. Förslag med den här angivna inriktningen bör utarbetas av regeringen och presenteras inför kommande energipolitiska beslut.

Näringsutskottet tillstyrker sålunda ifrågavarande delar av motionerna 1983/84:2825 (c) och 1983/84:1369 (c).

3. Upprustning och ombyggnad

Oswald Söderqvist (vpk) anser att den del av yttrandet – under rubriken Upprustning och ombyggnad – som börjar med "Näringsutskottet finner" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion 1983/84:2826 (vpk) bör utnyttjande av investeringsfonder för ny- eller återinvesteringar i vattenkraftverk inte medges generellt. Några övertygande skäl för att så skulle ske har inte angetts av regeringen. För reinvesteringsprojekt där kostnaden för varje ytterligare tillkommen kilowattimme överstiger 3 kr. bör dock investeringsfonder få utnyttjas. Näringsutskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd.

Ytterligare ett --- (=utskottet) --- direkta årsverken.

Näringsutskottet vill såsom görs i motion 1983/84:2478 (vpk) understryka att det i Gävleborgs län finns ett betydande antal större och mindre vattenkraftverk och att flera av dessa är i behov av effektivisering och modernisering. Sådana åtgärder skulle ge ett ökat elproduktionstillskott och dessutom ett stort antal arbetstillfällen. Regeringen bör med utgångspunkt i det förslag som lämnas i motionen låta utarbeta ett program för upprustning av vattenkraftverk i Gävleborgs län. Näringsutskottet tillstyrker det här behandlade motionsyrkandet.

4. Beslutsprocessen rörande vissa projekt

Oswald Söderqvist (vpk) anser att den del av yttrandet – under rubriken Beslutsprocessen rörande vissa projekt – som börjar med "Näringsutskottet menar" och slutar med "är aktuell" bort ha följande lydelse:

Riksdagen bör inte fråntas en betydande del av sitt inflytande över vattenfallsverkets investeringar i vattenkraft såsom regeringen nu förordar efter förslag av vattenfallsverket. Någon förändring i nu gällande praxis i det här aktuella avseendet bör således inte genomföras. Näringsutskottet

tillstyrker motion 1983/84:2826 (vpk) i denna del och avstyrker propositionen i motsvarande del.

5. Samhällsinflytande

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per-Richard Molén (m) och Ivar Franzén (c) anser att den del av yttrandet – under rubriken Samhällsinflytande – som börjar med "Näringsutskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet anser inte att riksdagen skall göra något uttalande till förmån för ytterligare samhälleligt övertagande av kapacitet för produktion och distribution av elektrisk kraft. Det finns tvärtom anledning att betona betydelsen av ett privat ägande av elproduktionsanläggningar som motvikt till det redan nu betydande statliga och kommunala inflytandet. Näringsutskottet avstyrker alltså de här aktuella motionsyrkandena.

6. Samhällsinflytande

Oswald Söderqvist (vpk) anser att den del av yttrandet – under rubriken Samhällsinflytande – som börjar med "Näringsutskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet anser att det i de nu aktuella motionerna har anförts övertygande skäl för ett ökat samhälleligt inflytande över vattenkraftsproduktionen. Regeringen bör aktivt verka för en utveckling i denna riktning. Det finns anledning erinra om att det nuvarande regeringspartiet i folkomröstningen om kärnkraft har ställt sig bakom krav av den innebörden och förordat att kärnkraftverk och andra framtida anläggningar för produktion av elektrisk kraft skall ägas av stat och kommun. Ett steg i den här angivna riktningen är att regeringen snarast tar upp förhandlingar med AB Hälsingekraft i syfte att Edeforsens kraftverk skall överföras till statens vattenfallsverk. Riksdagen bör hos regeringen hemställa om att sådana förhandlingar upptas och i övrigt göra ett uttalande till regeringen i enlighet med vad näringsutskottet här har anfört.

7. Utredning

Tage Sundkvist (c), Ivar Franzén (c) och Oswald Söderqvist (vpk) anser att den del av yttrandet – under rubriken Utredning – som börjar med "Näringsutskottet anser" och slutar med "av näringsutskottet" bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion 1983/84:2822 (c) bör frågor rörande den långsiktiga nyttan av vattenkraftens utbyggnad allsidigt utredas. Härvid bör klarläggas

vilka konsekvenser vattenkraftsutbyggnaderna på längre sikt får för näringsliv och boendemiljö. Särskilt bör studeras hur nyttan av vattenkraften skall kunna komma de lokala intressenterna till godo, exempelvis genom regleringsavgifter.

Utredningen bör omfatta hela Norrland. Jämtlands län har därvid i vissa avseenden ett särskilt intresse, eftersom vattenkraftsutbyggnaden har börjat tidigt i detta län och exploateringsgraden i länet är hög.

Bilaga 6

Motionsyrkandens behandling

Motion nr	Yrkande	Utskottets yttrande s.	Utskottets hemställan moment	Reserva- tion nr	Särskilt yttrande nr
696 (s)		24	37	20-21	
723 (vpk)		21	29	12	
855 (s)		19-20	25	9	
904 (fp)	2	13	8		3, 5
1040 (vpk)		24	37	20-21	
1057 (vpk)			12	4	
1368 (vpk)	1	9	3	1	
1369 (c)		25	31	14	
2373 (m)	1	13	9		
2478 (vpk)	3	23	35	18	
2814 (fp)	1	12-20	7, 10-14, 16-18, 20, 25, 26	2, 4-6, 9, 10	
	2	8	2		2
2815 (c)		6	1		1
2816 (s)	1		12	4	
	2		12	4	
2817 (c)		17	13		
2818 (m)		14-15, 19-21	10, 12, 17, 23 25-27, 30	4, 6, 8-11, 13	
2819 (c)		19	20	6	
2820 (s)		19-20	23	8	
2821 (s)		19	22	7	
2822 (c)	1	14-15, 19	10-11, 12, 16	3-5	
	2	24-25	38	22	
2823 (s)	1	20	27	11	
	2	24	37	20-21	
2824 (c)	1	10	6		
	2	19	22	7	
2825 (c)	1	12-15, 18-19	7, 10, 11, 14	2, 3	
	2	18	15		
	3	22	25	14	
	4	22-23	33	16	
2826 (vpk)	1 a	23	34	17	
	1 b	23	36	19	
	2	12-22	7, 10-14, 16 18-23, 26-29, 15, 22 32	2-8, 10-12.	
	3	9	3	1	
2827 (m)	1	9	5		
	2	14-15, 18-19	4, 10, 11, 14	3	4
	3	9	4		4
	4	9	4		4
2828 (m)	1	14-15, 17-19	10, 14, 18	6	
	2	20, 25	26, 27, 39	11	
2829 (c)	1	25	39		
	2	25	40	23	

Innehåll

1	Sammanfattning	1
2	Propositionen	1
3	Motionerna	2
4	Yttranden m. m.	5
5	Utskottet	5
5.1	Inledning	5
5.2	Prövningssystemet enligt vattenlagen m. m.	7
5.2.1	Lagreglering av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen	7
5.2.2	Beslutsordningen vid vattenkraftsutbyggnad	9
5.3	Omfattningen av en plan om vattenkraftsutbyggnad	10
5.4	Planens närmare utformning m. m.	13
5.4.1	Inledning	13
5.4.2	Överväganden angående vissa projekt	14
5.4.3	Övriga projekt som tagits upp i propositionen eller i motioner	19
5.4.3.1	Propositionens förslag till plan som mött invändningar i motioner	19
5.4.3.2	Projekt som enligt motioner bör ingå i planen men som inte tagits med i propositionen	20
5.4.3.3	Projekt som enligt vissa motioner inte bör komma till utförande	21
5.5	Övriga frågor	21
5.5.1	Minikraftverk	21
5.5.2	Utformningen av vattenkraftsskatten	22
5.5.3	Utnyttjande av investeringsfonder	23
5.5.4	Beslutsprocessen rörande vissa projekt	23
5.5.5	Samhällsinflytande	24
5.5.6	Utredning av vattenkraftsutbyggnadens roll för näringslivet i Jämtland m. m.	24
5.5.7	Beaktande av samernas intressen m. m.	25
5.6	Hemställan	26

Reservationer

1	FRP-riktlinjerna avseende vissa älvsträckor m. m. (vpk)	29
2	Omfattningen av en plan om vattenkraftsutbyggnad (c), (fp), (vpk)	30
3	Hårkan (c), (fp), (vpk)	32
4	Ammeråns överledning m. m. (c), (fp), (vpk)	33
5	Hamre (c), (fp), (vpk)	35
6	Sikfors, Klippen, Van och Fliseryd (fp), (vpk)	35
7	Råneälven, Meåforsen m. fl. (vpk)	37

8	Vojmån (motiveringen) (vpk)	37
9	Vargön (fp), (vpk)	37
10	Vemsjön, Gallejaur–Vargfors m. fl. (fp)	38
11	Vilhelmina, Björnåsen m. fl. (vpk)	39
12	Strängsforsen (vpk)	39
13	Jaurekaska (vpk)	40
14	Investeringar i minikraftverk (c)	40
15	Produktionstillskott från minikraftverk (vpk)	41
16	Vattenkraftsskatt (c)	41
17	Utnyttjande av investeringsfonder (vpk)	42
18	Upprustning av vissa vattenkraftverk i Gävleborgs län (vpk) ...	42
19	Beslutsprocessen rörande vissa projekt (vpk)	43
20	Samhällsinflytande (motiveringen) (m), (c)	43
21	Samhällsinflytande (vpk)	44
22	Utredning om vattenkraftsutbyggnadens roll i Jämtland m. m. (c), (fp), (vpk)	44
23	Avvaktande av samerättsutredningen (c), (fp)	45

Särskilda yttranden

1	Energibalansens sammansättning och omfattning m. m. Birgitta Hambræus (c)	46
2	Lagreglering av riktlinjerna avseende den fysiska riksplanering- en (fp)	48
3	1983 års energikommittés förslag (c), (fp), (vpk)	48
4	Ändring av FRP-riktlinjerna m. m. avseende Edänge (m)	49
5	Vattenkraftens roll i energiproduktionen (fp)	49

Bilagor

Bilaga 1	Vid propositionen fogat och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i vattenlagen	50
Bilaga 2	I propositionen intaget förslag till plan för utbyggnad av vattenkraften	52
Bilaga 3	Skatteutskottets yttrande SkU 1983/84:16 y	55
Bilaga 4	Jordbruksutskottets yttrande JoU 1983/84:5 y	57
Bilaga 5	Näringsutskottets yttrande NU 1983/84:10 y	61
Bilaga 6	Motionsyrkandenas behandling	80